nasılsınız

Daima almakla başlarım işe: Engin bilgileri ve büyük deney birikimleriyle beni haklı çıkaracak birkaç hukukçu nasıl olsa bulunur!

BÜYÜK FREDERİK

yazko

somut

16 ARALIK 1983
70 LİRA
Yıl: 3 Sayı: 46

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR GAZETESİ

Ozanımıza sahip çıkalım

Hasan Hüseyin'in bakım masraflarına katkıda bulunmak isteyen okuyucularımız için;
Türkiye İş Bankası Cağaloğlu şubesinde 2188 nolu hesap açtırılmıştır.

Güney Kore, Batı Almanya kırması üzerine

Son günlerin modası, yeni bir ekonomik model. Kimi basın organlarımıza göre Sayın Özal'ın kafasındakilerle köşeyi dönen Güney Kore sevindiriği... Kimi yazarlarımıza göre mucize yaratan Batı Almanya... Kimi başyazarlarımıza göre de, her ikisinin de en güzel yanlarından oluşan bir karma model, yeni kurtuluşumuzun temeli olabilir. Olabilir!... Neden olmasın!... Bilim ve teknik bir kültür olarak, dünyanın her yerinde uygulanabilir. Genellikle de, her uygulamada aynı sonuçları verir. Yani, dünyanın neresinde olursanız olun, madem ki, bilimsel ve teknolojik bir uygulama yapıyorsunuz, iki hidrojenle bir oksijeni karıştırırsanız, su elde etmeniz kaçınılmaz.

İşte bizim ayran budalalığımız burada ortaya çıkıyor. Biz suyu istiyoruz. Ama, ya hidrojenimiz yeterli değil ya oksijen eksik... İşin orasına aldırmıyoruz. Aldırmadığımız için de, kardığımız helvayı sonunda kendimiz de beğenmez olup çıkıyoruz. Haydi!... Yeni bir moda çıkıyor. Ve hepimiz birden o yeni modanın havarileri kesiliveriyoruz. Yanında ya da karşısında bir gümbürtü koparıyoruz ki görenler de, büyük bir iş yapıldığını sanırlar. Oysa her seferinde, sadece işin gümbürtüsü koparılmıştır. Çünkü, istenilen sonuç için ödenmesi gereken bedel ortaya konulmamıştır.

Zaten bütün sorun da budur!... İsteyen, salt şımarık çocuk davranışı içindedir. Ekonomik oluşumlar, ekonomik birikimler söz konusu değilse, hiçbir zaman uygulama alanı bulamazlar. Tıpkı, suyun oluşması için gerekli elementler gibi, bir ekonomik düzey için de gerekli elementler vardır. Bunlar olmadan, şu ya da bu sonucun alınması da mümkün değildir.

O kadar değildir ki, gerekli altyapı kurulmadan kalkışılan her üst yapı oluşturmasının bedelini, sonunda bütünüyle emekçi kesimler ödemişlerdir. Elbette onlarla birlikte ödeyenler de vardır... Ama, onların büyükçoğunluğuyine de iyi günler geçirmişlerdir. Emekçiler ise, onların iyi gününde de ödemişlerdir, kötü gününde de... Örnekse, geçtiğimiz yılları bir anımsamak yeterli. Dönüp baktığımızda, kapitalist sınıf "yaratmak" istenmiştir. Kapitalist sınıfı yaratmak için, yaratıcı olmak zorunludur. Yani, cebini doldurduktan öte, elini ayağını düzeltmek, mamasını yedirmek, ninnisini de söylemek baş koşuldur.

Böyle bir "Tanrı" bulmak her zaman mümkün olmadığına göre, devlet Tanrılığa soyunur. Birinin cebinden aldığını, bir başkasına koyacaktır ki, yaratıcılığın işlevi yerine getirilsin. Kimin cebinden alınacaktır, başkasının cebine konulan? Bebeğe iyi bakmak için, halayığı hırpalamak gereklidir. Sonunda çocuk hayırlı çıksa bari!... Hep hazıra konmanın şımarıklığıyla, her sıkışmasında devletin başına belâ kesilir. Madem ki, işin başında kendi emeği yoktur, sonunda niye olsun? Üstelik yandaş bulmakta da gecikmez. Üretmek, yeniden üretmek zorunda olduğumuzu öğretecek, belletecek ve her unuttuğumuzda yeniden anımsatacak durumda olanlar bile her gördükleri hazır elbiseye saldırdıklarına göre, "yaratılmış" kapitalist sınıf neden geri dursun? Koroya o da katılır. Orada, şöyle olmuş da, şunları şunları yapmışlar, bizde de yapılırsa, biz de şöyle oluruz...

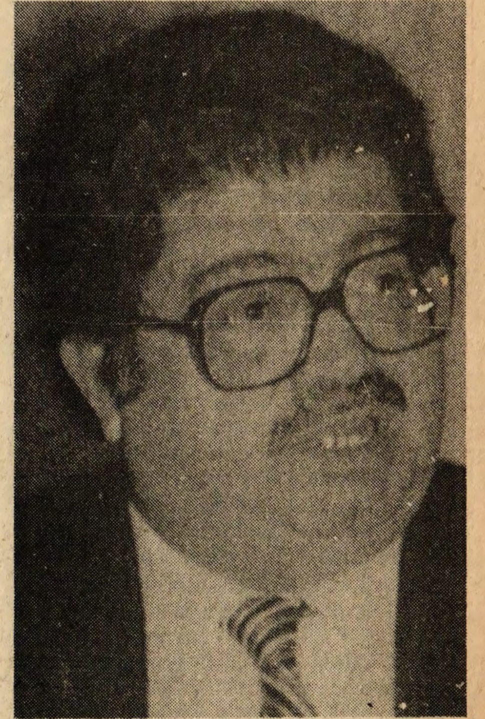
İşin temelini araştırsalar. Özünde ne olup bittiğini anlatsalar, yüreğimiz yanmaz. Yalnız sonuçlarını alıp gözlerimizi kamaştırınca, pek çok gerçeği kaçırdığımız da açık. Örneğin, şimdi önümüze dayatılan Güney Kore ve Batı Almanya modellerini alalım... Onlar ne iyi, ya da kötü demeden, aslı nedir diye bir bakalım. Öyle, salkım saçak rakamlarla aklınızı bulandırmaya hiç gerek yok. İstatistikçilerimizle, ekonomi bilginlerimiz, en küçük ayrıntısına varıncaya hepimizin gözünü de, gönlünü de doldururlar o tür bilgilerle... Güney Kore yılda ne kadar yatırım yapıyor, Batı Almanya'nın ihracatı nerelere ne kadar? Şıpın işi ortaya koymak olası. Dünyada, özellikle ekonomik kalkınma modelleri bakımından gizli pek birşey yok...

Ancak, her mucizenin altında, bir sihirbazlık yattığını da bilmeyen yok. Ama nedense, hiç kimse o sihirbazlığın hangi el çabukluğuna dayandığını öğrenmek istemiyor. Oysa, asıl önemli olanı da o... Türkiye insanı, bütün dünya insanlarından daha geri, daha tembel, daha akılsız mı? Yabancı gözlüklerle bakıldığında, uluslar birbirlerini hep daha aşağıda görürler. Din ya da eğitim olanaklarının kendilerine üstünlük sağladığını sandıklarından! Bazı ülke aydınları kendi insanları için de öyle bir bakış açısı kullana-

Yeni hükümetin iktisat politikası:

Satış başlıyor

Ülkemizin koşullarında ne kadar liberal olmaya çalışırsanız o kadar tökezliyorsunuz. Kârlı KİT'leri özel sektöre devretmek, köprüyü, barajları ve hatta stadyumları satmak, kıt fonların özel kesim tarafından değil, devlet tarafından kullanılmasına yol açacağı için kamu kesimini genişletici bir etki yaratıyor ve liberal görüşle çelişki oluşturuyor.

Bu yazının amacı, gazete baskıya verildiği anda belirlendiği kadarıyla yeni hükümetin iktisat politikasını ana hatlarıyla incelemektir. Ayrıntılı bir analize, program bütün ayrıntılarıyla belirlendiği zaman girişilecektir.

Yeni iktisat politikası, 24 Ocak istikrar önlemlerinin bir devamı ve gerektiği yerlerde, bu önlemler paketinin delinmiş veya iyice yıpranmış yerlerini tamire yönelik bir programdır. 24 Ocak önlemleri ve zihniyeti üç noktada özetlenebilir: (1) Dış Ticaret açığını azaltmaya yönelik önlemler, (2) Enflasyon hızını azaltmaya yönelik önlemler, (3) Özel kesime ve piyasa ekonomisine mutlak inanç. Yeni programda bu üç nokta yine temel taşları niteliğindedir.

24 Ocak kararlarında (1) ve (2) birbirini destekler nitelikteydi, bir başka deyişle bu hedeflerden birinde başarı, diğerinde de başarıyı kolaylaştıracaktı. Dış ticaret açığını kapatmak için ekonominin dışa açılması öngörülmüştü. Bu amaçla, yurtiçi talebi azaltacak önlemler alınmış, yatırımların ihraç malı üreten kesimlere yönelmesi için teşvikler sağlanmış, ihracata prim ödenmiş, ihracatın cazip hâle gelmesi ve ithalatın caydırılması için yabancı döviz kurlarının her gün ayarlanması yoluna gidilmişti. 1980'de umulanın çok altında bir ihracat artışı gerçekleşirken, bu artış 1981'de yüzde 62'ye yükselmiş, 1982'de yüzde 22 olarak gerçekleşmiş ve 1983'te tamamen durağan hâle gelmiştir. Yeni programda ihracatı yılda yüzde 10 artıracak önlemler ve dış ticarette daha büyük bir serbestlik öngörülmektedir. Fakat, dünya ticaretinde daralma trendi, yabancı ülkelerdeki işçilerimizin gönderdiği dövizlerdeki azalma

ve 1984, 1985 yıllarının bizim için önemli miktarda dış borç ödeme yılları olduğu göz önüne alınırsa, önümüzdeki yıllarda yeni borçlanmalarla dış borçlarımızın artacağına muhakkak gözüyle bakabiliriz.

24 Ocak önlemler paketinde, enflasyon hızını düşürmek için KİT ürünlerine bu kuruluşların zararlarını önleyecek yükseklikte zamlar yapıldı (KİT zararları para arzını artıran önemli bir nedendi), daha kontrollü bir para politikasına baş vuruldu ve mevduat faiz hadleri yükseltildi. Mevduat faiz hadlerindeki yükselme, mevduatın maliyetini yükselttiği için kredi faiz hadleri de yükseldi ve bu, işletme sermayesi yetersiz, bu nedenle de banka kredilerine bağlı firmaları güç duruma soktu ve yurtiçi talebi kıstı. 1980'de yüzde 104 olan enflasyon haddi, 1981'de yüzde 42'ye, 1982'de yüzde 27'ye düştü, 1983'te Kasım ayı zamları, mevduat faiz haddinin enflasyon haddinin altına düşürülmesi ve piyasaya gizli para şırınga edilmesiyle, yüzde 40 dolaylarına yükseldi. Yeni önlemler arasında, mevduat faizinin, brüt faiz gelirlerinden kesilen stopajın yüzde 10'a düşürülmesiyle, net yüzde 36 olacak şekilde düzenlenmesi; kredi faizlerinin ise, uygulanan gider vergisi oranının yüzde 15'ten yüzde 3'e düşürülmesiyle, ucuzlatılması öngörülüyor. Bu operasyonun devlet bütçesine yükü yaklaşık

tarafından kullanılmasına yol açacağı için kamu kesimini genişletici bir etki yaratıyor ve liberal görüşle çelişki oluşturuyor. Kaldı ki, bu hisse senetlerini satın almak için halkın bankalardaki mevduatını geri çekmesi halinde özel kesim bankalarının hali seyredilmeye değer. Yine, bir yandan çok liberalken, diğer yandan temel mal fiyatlarının ücret, faiz ve döviz kurunun devlet tarafından tek yanlı tespiti bir çelişki oluşturuyor.

Özal, önlemler paketinin iyice aksayan yönlerini de onarmaya çalışıyor. İşçi-memur-köylü (ortadirek) istikrar programından en fazla zarar gören sınıf oldu. Yeni program işçiye en fazla enflasyon oranında bir ücret artışı öngörüyor. Bu meyanda fantezi öneriler de var: işçi ve memurun satınaldığı mal ve hizmetlerin faturasını biriktirmesi, yıl sonunda bunları bankaya götürmesi ve bu faturaların yüzde 15'i oranında vergi iadesi alması. Aslında yeni şeyler bulmak için çok çalışıyoruz da, bunları niçin bulmak istediğimizi ekseriya unutuyoruz. Enflasyon olduğu için tasarrufa özendirmek istiyoruz ve faiz hadlerini yükseltiyoruz, sonra tüketime özendirmek için de tüketime vergi iadesi veriyoruz. Bürokrasiyi kaldıracağız diyoruz, sonra da çok bürokratik yöntemler keşfediyoruz. Pekâlâ vergileri, işçi ve memurun eline yüzde 15 daha fazla kullanılabilir gelir ge-

Aslında yeni şeyler bulmak için çok çalışıyoruz da, bunları niçin bulmak istediğimizi ekseriya unutuyoruz. Enflasyon olduğu için tasarrufa özendirmek istiyoruz ve faiz hadlerini yükseltiyoruz, sonra tüketime özendirmek için de tüketime vergi iadesi veriyoruz.

lir artış hızının düşük, işsizlik oranının büyük olmasından kaynaklanıyor. Hükümetin bu konudaki eğilimi, emek-yoğun yatırımlara öncelik vermek, konut yatırımlarını hızlandırmak şeklinde. Yüzde 7'lik bir büyüme hızının gerçekleştirilebilmesi için ek 2 milyar dolarlık döviz gereksinmesi bulunduğu saptanmış. Öyle görülüyor ki, kısa dönemde bazı amaçların gerçekleşmesi bile, kısa dönemde dış borçların hızla artmasına bağlı.

Hükümet programı ayrıntılı şekilde açık-

bilinen: "Biz adam olmayız", kestirmesiyle işin içinden çıkıverdiklerinden...

Ama, kimsenin aklına o mucizelerin altındaki el çabukluğunu bulup çıkarmak gelmez. Oysa ne kadar basittir!... Güney Kore ve Batı Almanya denildiği zaman, aklınıza ne geliyor? Hadi biz daha açık soralım!... Güney Kore ve Batı Almanya'da, ne kadar Amerikan askeri var biliyor musunuz? Eğer biliyorsanız, mucizenin altındaki el çabukluğunu da çözdünüz demektir. Çünkü kapitalizm de emperyalizm de, parasını bekletecek askerden yoksun kaldığı hiçbir yere, bir kuruş yatırım yapmaz. Şablonumuz ne olursa olsun, gerçek ortada... Şimdiye kadar yapılan yatırımlar da... O yüzden, şu ya da bu modelden yarar umanların hepsi, sonunda hüsrana uğramışlardır. Ama, her model deneyişi, Türkiye'nin sekiz-on yılını sürükleyip götürmektedir. Artık buna bir son vermek zamanıdır. Emperyalizmden katkı bekleyenler, belirli koşulları da sunmak zorundadırlar. Ya askerlerinizin onu bekleyeceğine güven duyacaktır ki, bu tarihsel bir körlük olur. Çünkü tarihin hemen her döneminde, zorbaların hepsi, paralı askerleri eliyle yıkılmışlardır. Ya da, en akıllı yolu seçip, kendi bekçisini kendisi getirecektir. Türkiye'nin geçmişteki koşulları buna izin vermiyordu. Bugünkü koşulları da vermemekte. Gelecekte de, ülkemizin işgal altında kalmasına karşı çıkacağımıza göre vermeyecektir. Öyleyse, modadan modaya geçeceğimize, başımızı ellerimizin arasına alarak, biz kendimiz ne yapabiliriz ve neyi nasıl yapabiliriz sorularına yanıt aramakta gecikmemeliyiz. Elbette, kaçan trenlerin ardından sürekli seyirtmeyi istemiyorsak. Yok, asıl amacımız Türkiye insanını bir kez daha dolaba koymaksa, dünyada modeller tükeninceye kadar yol açık...

somut

9 Türk yazarı Demokratik Almanya'da tanıtıldı

DAC'de yayımlanan kitabın kapağı

Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin başkenti Berlin'de **"Volk und Welt"** yayınevi, çağdaş Türkiye'nin yazın dünyasını, okuyucularına tanıtmak amacıyla, 9 Türk yazarının ilk kez Almanca'ya çevrilen, titizlikle seçilmiş 28 öyküsünden oluşan bir kitap yayımladı.

Kitabın arka kapağında yer alan tanıtma yazısında şöyle deniliyor:

"Yapıtları Türkiye'de 1935-1976 arasında yayınlanan, bu Türk yazıncıları, kahramanlarını Anadolu köylerinden, büyük kentlerin birahanelerinden, kahvelerinden ve sokaklarından bulup çıkarmışlar: Bir yanda Anamalcı düzenin toplum gerçekleri içerisinde, varlıklarının gölgesinde yaşayan insanlar; diğer yanda, orman kanunlarıyla, neredeyse ortaçağa özgü kurallarla; bazen kendi düşlerinin şiirselliğine sığınan, kimi zaman suç işleyen ya da suç işlemeye zorlanan; kendilerini Batı Avrupa'nın endüstri ülkelerine satan insanlar.

Öykü kitabı Sabahattin Ali (1907-1947)'den, Sevgi Soysal (1936-1976)'ya, Türk yazınının kırk yıllık geçmişindeki değerli sanatçıların öykülerini, bu sanatçıların yaşam öyküleriyle (kitabın sonunda) birlikte sunuyor."

Kitabın arka kapağında, ayrıca, Türk 'gerçekçi' öykücülüğünün ne denli bir hızla gelişmiş olduğunun şaşırtıcılığı da vurgulanmış.

Kitabın son sayfasında yer alan Füruzan'ın yaptığı tanıtma yazısında ise, Türk yazınına ilişkin toplu bir bakış ve bazı başka seçkin yazarların yaşamı üzerine de bilgiler var.

367 sayfadan oluşan ve ederi 6.80 DM. olan kitabın içindeki öyküler ve yazarlar şöyle: "Sabahattin Ali"den "Gramofon Avrat", "Böbrek" Orhan Kemal'den "Yaşlı Gözcü'nün Düşü ve Uyanışı"; Sait Faik'in "Semaver", "Bir Takım İnsanlar", "Ormanda Uyku", "Projektörcü Adam", "Çöpçü Ahmet", "Tüneldeki Çocuk", "Havada Bulut", "Alemdağ'da Var Bir Yılan", "Panço'nun Düşü", "Janis Usta", "Kalinikta"; Onat Kutlar'ın "Dam", "Kediler", "Kül Kuşları"; Bekir Yıldız'ın "Reşo Ağa", "Kara Vagon", "Kaçakçı Şahan", "Kimsesiz", "Bedrana", "Motorize Köleler"; Füruzan'ın "Kanı Unutma" ve Sevgi Soysal'ın ise "Görüş Günü" ve "Barış Adlı Çocuk."

Öyküleri çevirenler, sırasıyla şöyle: "Armin Bassarak", "H. Wilfrid Brands", "Sigrid Kleinmichel", "Gisela Kraft", "Swoboda Petrova ve Ronald Lötzsch", "Reinhardt Rathgen", "Doris Schulz", "Alexander Unterberg".

★ ★ ★

FEDERAL ALMANYA'DA

Federal Almanya'da ise "Satans Bibliothek", Ümit Güney'in Almanca'ya çevirdiği Nazım Hikmet'in şiirlerinden oluşan "Yaşamak Bir Ağaç Gibi Tek ve Hür" adlı kitabı ile, yine Nazım Hikmet'in "Memleketimden İnsan Manzaraları" adlı yapıtı, beş kasetlik dizi halinde piyasaya çıkardı.

Satans Bibliothek'in çıkardığı, Türk yazarlarına ait diğer kitaplar ise şunlar: "Aysel Özakın"a ait üç roman; "Türkiye'de Siyasal Duruşmalar", Sevgi Soysal'ın -Selçuk Demirel'in çizimleriyle- "Tante Rosa" adlı yapıtı, Erdal Öz'ün "Yaralısın", 1946'dan 1981'e Türk Karikatürünü ele alan "Karikatürkiye" adlı kitap; Güney Dal'ın "Avrupa Caddesi 5"; Selçuk Demirel'in resimli bir kitabı, bir çocuk kitabı olan "Küçük Nasrettin."

Sergide yer alan fotoğraflardan biri

Ali Öz fotoğraf sergisi

İFSAK üyesi Ali Öz'ün 4. kişisel fotoğraf sergisi, Ortaköy'deki bir kıyı kahvesinde açıldı. Sergide Öz'ün son dört yıl içinde yaptığı çalışmalardan oluşan otuza yakın siyah-beyaz fotoğraf yer alıyor.

OLUR—ÖLÜR
ÖLÜR—OLUR

Mor bir kedi yavrusudur sabah
Gökyüzünün tamburunda çamlardan tırnaklarıyla
Sabâ makamından bir şarkı tımbırdatmakta...
Nerdeyse başlar ziftli kayalıkları temizlemeğe
Ve yalaya yalaya kendini
Denize döker sonunda
MAVİ...

Bu işler sade martta değil
Sonbaharın sonunda da olur
Ve bir kedi yavrusu doğarken bir sabah
Çok canlar ölür...

CAN YÜCEL

120 milyar lira olacak. Böyle bir uygulama gelir bölüşümündeki eşitsizliği artıracağı gibi, liberal dünya görüşüne sımsıkı bağlı hükümetlerin bile önünde sonunda devlet bütçesini artırmak zorunda kalması gibi bir çelişki oluşturuyor.

Özal hükümetinin enflasyon haddini düşürmek bakımından bir dayanağı da fiyatı yükselen malları ithal etmek. Öyle anlaşılıyor ki, ihracat gelirimizi artırmak için sattığımız malları, satıştan sonra bu malların fiyatı yükselince tekrar ithal edeceğiz. Ama yine de hangi dövizle sorusunu sormak gerekiyor.

Yeni hükümet liberal görüşlerinde önceki hükümetleri aşmakta, kârlı KİT'leri özel kesime devretmeyi, hatta köprü, baraj gibi gelir sağlayan tesislerin hisse senetlerini halka satıp, yeni köprü ve barajlar yapmayı amaçlamakta. Ne var ki, ülkemizin koşullarında ne kadar liberal olmaya çalışırsanız o kadar tökezliyorsunuz. Bu gibi girişimler, kıt fonların özel kesim tarafından değil, devlet

çecek şekilde yeniden düzenleyebiliriz.

24 Ocak istikrar programının uygulandığı son dört yılda önemli bir yetersizlik de, ge-

sılığı ve tutarlığı hakkında ayrıntılı bir şey söylemek olanaksız. Ayrıntıya girilebilmesi de çok zaman gerektirmeyecek.

Sedat Simavi Vakfı ödüllerini kazananlar belirlendi

1983 yılı Sedat Simavi Vakfı ödüllerini kazananlara ödülleri törenle verildi.

Sedat Simavi Vakfı ödüllerini bu yıl; 'Fen Bilimleri' dalında Prof. Dr. İbrahim Dibağ, 'Sağlık Bilimleri' dalında Prof. Dr. Mehmet Haberal ve Prof. Dr. Özcan Köknel, 'Görsel Sanatlar' dalında ressam Mehmet Güler ve Ressam Ergin İnan, 'Edebiyat' dalında Prof. Dr. Pertev Naili Boratav ve Haldun Taner, 'Spor' dalında Erol Kemah ve Ankara Koleji Vakfı Özel Lisesi Kız Basketbol Takımı, 'Kitle Haberleşmesi' dalında Ertürk Yöndem, 'Sosyal Bilimler' dalında Prof. Dr. Metin And ve Prof. Dr. Murat Sertel, 'Mimarlık ve Kent Düzenleme' dalında Doç. Dr. Hayati Tabanlıoğlu ve 'Sinema' dalında da Nevzat Şenol, Nuri Sezer ve Nesli Çölgeçen'e verildi.

"Aynadan Görüntü" Timur Kerim İncedayı, 110 x 130 cm karışık teknik

75 yaşındaki ünlü koreograf Nicholass Beriozaff ülkemizde

Ünlü Sovyet koreograf Nicholas Beriozoff İstanbul Devlet Opera ve Balesi'ni çalıştırmak üzere Türkiye'ye geldi. Sanatçı, Aralık ayı sonunda Rimsky Korsakov'un "Şehrazat" balesini sahneye koyacak.

1906 yılında Litwanya'da doğan Nicholas Beriozoff dansa 1930'da başladı. Uzun yıllar Monte Carlo'da 'Rene Blum' ve 'Russe' balelerinde çalışan Beriozoff, New York ve Londra'da 'uluslararası bale yöneticisi' olarak tanındı. Ünlü koreografın çalıştığı bale toplulukları arasında, Milano La Scala Balesi, Londra Festival Balesi ve Marquis de Cuevas Balesi de bulunuyor. ABD İndiana Üniversitesi Bale Bölümü şefliği de yapan Beriozoff, Hanz Werner Heuz'un 'Dudine', Prokofiev'in 'Romeo Juliette' ve 'Sindrella' balelerinin özgün koreografilerini de yaptı.

I. Türk Musikisi Sempozyumu düzenlendi

İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı'nca, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin 210. ve Sivil Mühendisliğin 100. kuruluş yıldönümlerini kutlama programı çerçevesinde "I. Türk Musikisi Sempozyumu" düzenlendi.

21-23 aralık tarihleri arasında yapılacak olan sempozyumun ana konusu "Türk Musikisi Ses Sistemi" olarak belirlendi.

Adlarına ödül konan edebiyatçılarımızın eşleri ile konuşmalar

Ödüllerın arttığı konusunda zaman zaman eleştiriler yapılıyor, bunlar da özellikle **aile ödüllerine** yöneltiliyor. Oysa dikkatli seçimler sonucu dağıtılan **ödüllerin edebiyatımıza katkısı ortada:** Yenilere okunma ve yayın olanağı sağlanabiliyor. Yeni ve eskiler daha özenli çalışmalara itilebiliyor. Ödüllendirmeler, eksikliğinden yakınılan eleştirinin bir başka türü. Okuyucunun dikkati çok ya da az yeni yapıtlara çekiliyor. Adına ödül konan edebiyatçımızın anısı ve yapıtları yaşatılıyor...

Adlarına ödül konan edebiyatçılarımızın eşlerine de açıklama olanağı sağlamak için, aşağıdaki soruları yazılı olarak yönelttik. İlişki kurabildiklerimizden, aldığımız yanıtlarda onlar da görüşlerini belirttiler. Bu ara, ödüllerinin kuruluş amaçları ve bugüne değinki sonuçları yeniden toparlanmış oldu. Edebiyatçılarımızı da yeniden anmış olduk.

Sorular şunlardı:

(1) Ödülünüz, ne zaman, nasıl kuruldu? Kimlere verildi bugüne değin?

(2) Eşinizin yapıtları hakkında ne düşünüyorsunuz? Hangi yapıtını daha çok seversiniz?

(3) Eşinizin gerçekleşmemiş edebiyat tasarıları var mıydı?

(4) Son yıllarda ödül sayısının çok arttığı ileri sürülüyor. Ne diyorsunuz bu görüşe?

TUNCER UÇAROL

"Tüm yapıtları benim için büyük bir gurur kaynağı"

Nuriye Öğütçü
(ORHAN KEMAL ROMAN ARMAĞANI)

1) Orhan Kemal Roman Armağanı 1971 yılında oluşturuldu. O zamanın ilk seçiciler kurulu şöyleydi: Vedat Günyol, Hüsamettin Bozok, Fahir Onger, Rauf Mutluay, Fethi Naci, Fikret Otyam, Nurer Uğurlu'dan oluşmuştu. Armağana katılan romanlar, dil, teknik, sanat ve O. Kemal'ın dünya görüşüne göre değerlendirilir. Değerlendirme sonunda kazanan yazara ödülü, Orhan Kemal'in ölüm tarihi olan 2 Haziranda yapılan anma töreninde verilir. Ödül altın-gümüş karışımı plakettir. 1971 yılında bugüne kadar görev üstlenmiş ve halen üstlenmekte olan seçici kurul üyelerine bu satırlarda teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Halen seçici kurul üyeleri şöyledir: Rauf Mutluay, Çetin Altan, Mehmet H. Doğan, Erdal Öz, Konur Ertop Hilmi Yavuz, Nurer Uğurlu'dur. Ödül kazanan yazarlar şunlardır: 1971: Ödül verilmemiştir. 1972: Yılmaz Güney. 1973: Çetin Altan. 1974: Sevgi Soysal. 1975: Erdal Öz. 1976: Vedat Türkali. 1977: H. İzzettin Dinamo. 1978: Fakir Baykurt. 1979: Mehmet Başaran. 1980: Adalet Ağaoğlu. 1981: Ödül verilmemiştir. 1982: Rıfat Ilgaz.

2) Eşimin yapıtlarının üzerinde genel değerlendirme zaten yapılmıştır. Burada benim söyleyebileceğim, tüm yapıtlarının benim için büyük bir gurur kaynağı olmasıdır. Şimdiye dek hiç bir yapıtını, bir diğerinden ayırmamışımdır. Ama yine de şunu söyleyebilirim, beni en çok etkileyen **Cemile** romanıdır. **Cemile,** beraberliğimizin bir başlangıcıdır. Her hatırlayışımda, işçi mahallesini, sevinçleri, sıkıntıları ve tüm çalışan insanları görür gibi olurum. Ve bir de beni istemeye gelen küçük memuru hiçbir zaman unutamam.

3) Bu soruya yanıt verirken, isterseniz kendisiyle Bulgaristan'da yapılan röportajdan alıntı yapalım: "Büyükannemin memleketi olan Orhaniye'den bahsetmek isterim. 93 Harbinde sekiz yaşındayken kendisinden iki yaş büyük ablasıyla birlikte göçmen kafilelerine karışmış ve Türkiye'ye doğru yol almışlar. Ondan zaman zaman dinlemiştim. Dağlar arasında yollar yollar vs. diye. Büyükannemin babası telgraf memuruymuş. Adım başında sekiz yaşındaki o öksüz kızı görür gibi oldum. Bayağı hislendim. Bu büyükannemin oradan göçmen olarak kaçışı, bu belki bir harp sonunda, bir felaket sonunda kimsesiz kalarak göçmen kafilelerine karışarak kaçması bende 20 sene evvelinden beri kafamda bir birikim yapmıştır. Buradan başlayan bir roman yazmak, öyle bir roman olsun ki bu kısmen Orhaniye'den başlasın. Türkiye'de, Türkiye'nin sosyal, ekonomik, politik değişmelerine paralel olarak bir ailenin gelişen hayatını yansıtsın. Bu roman üstünde on yıldır çalışıyorum." Gördüğünüz gibi bu düşüncesini gerçekleştirmeye ömrü yetmemiştir.

Bir bölümünü yazmıştı, biz bunu **Sokakların Çocuğu** adlı romanının arkasına tamamlanmamış yapıtı olarak ekledik.

4) Ödüller her zaman yazar için onur kaynağı olduğundan, ister maddi, ister manevi açıdan olsun, sanatçıyı teşvik ettiği kanısındayım. Bu teşvik sanatçıyı olumlu yönden etkiliyeceğinden, ortaya birbirinden güzel yapıtlar ortaya çıkacaktır. Zaten bugün için önemli olan sanatçıya destek olmak değil midir? Bu vesile ile bundan böyle tüm ödüllere aday gösterilecek sanatçılar ile onları değerlendirecek değerli seçici kurul üyelerine başarılar dilerim.

Derginize de ayrıca teşekkür ederim.

"Amaç, adına ödül konulanı diri tutmak"

Füruzan Toprak
(ÖMER FARUK TOPRAK ŞİİR ÖDÜLÜ)

1) Sayın Tuncer Uçarol, sorularınızla bu konuda konuşma, açıklama fırsatı yarattığınız için size teşekkür ederim.

Değerli varlığım, eşim Ömer Faruk Toprak'ı 20 Ağustos 1979'da yitirdim. Sağlığında yapmak istediği şeylerin başında, "Toprak Şiir Ödülü" kurmak geliyordu. Bu nedenle bir de ödül yönetmeliği taslağı hazırlamıştı. Ben onun bu isteğini yerine getirmeye çalıştım. "Toprak Şiir Ödülü" yönetmeliğini o günkü koşullara göre son biçimine sokup, onun İstanbul ve Ankara basınında yer almasını sağladım. Ödüle katılan kitaplar, Türkiye Yazarlar Sendikası adresine gönderilecekti. (Ocak-Nisan 1980)

Bu ödüle katılacak olan kitaplarda şu özellikler aranmaktadır (Madde 2): İnsanın insanla, doğayla, toplumla ilişkilerini ve insan, doğa, toplum gerçeklerini insancıl bir yaklaşımla, sömürüye karşı çıkarak işleyen, dil özeni ve söyleyiş becerileri taşıyan, tüm bunlarda belirli bir başarı çizgisine erişmiş olan yapıta ödül verilir.

Füruzan Toprak'ın girişimiyle kurulan seçiciler kurulunda şu asil üyeler bulunmaktadır (Madde 3): Füruzan Toprak, Berna Moran, Mehmet Başaran, Tekin Sönmez, Alpay Kabacalı. Yedek üye: Azra Erhat.

1980 Ödülü, Ö.F.Toprak'ın ölüm yıldönümü 20 Ağustos 1980'de basına açıklandı. Sonuç şöyleydi: Yapılan puanlamaya göre en yüksek ortalamayı, Ahmet Telli'nin **Hüznün İsyan Olur** (1979) kitabı ile Metin Altıok'un **Kendinin Avcısı** (1979) kitabı eşit aldığından, ödül tutarı ikisi arasında bölüştürüldü.

Bir yıl sonra (1981) ödül yönetmeliğinde bazı değişiklikler yapıldı: Ödül iki katına çı-

Karşı Pencere, Gönen Öyküleri adlı öykü kitaplarında yazar, çeşitli konuları insancıl bir yaklaşımla, yalın bir dille öyküleştirmiş. Öykülerinden beni en çok etkileyeni, kendi hastalığını dile getirdiği **Karşı Pencere**'dir. Çocuk öykülerinden ise, en çok beğendiğim **"Yusuf Yaşayacak"** öyküsüdür.

Duman ve Alev, Ö.Faruk Toprak'ın toplumsal-gerçekçilik savaşımını sürdüren 1940'tan sonraki edebiyat kuşağının anılarını ve kendi çekilerini dile getirdiği kitabıdır.

Tuz ve Ekmek romanı, İkinci Dünya Savaşı'nın ağır koşulları altında kıvranan Türkiye'nin tek parti yönetiminin en bunalımlı döneminde, ilerici Türk aydınlarının dramını şiirli bir dille veren, sürükleyici bir kitap. Polislerin boyuna izledikleri romanın baş kahramanı öğretmen Sebahattin, o dönemde aydınlara uygulanan terörü yansıtan bir simge gibidir.

3) Hazırlayıp da bastıramadığı yapıtları şunlar: 1. Sait Faik Monografisi, 2. Gezi Notları, 3. Çeşitli dergi ve gazetelerde çıkmış düzyazılarının bir bölümü, 4. Âşık Garip, 5. Köroğlu (Çocuk öyküsü), 6. Burun (Çocuk öyküsü).

Bir roman tasarlıyordu. Söylediğine göre, romanın baş kahramanı 1946 ile 1950 arasında üniversitede okuyan bir genç kız. Olay-

"Yarınlara kalmak her sanatçının özlemidir"

Huriye Necatigil
(NECATİGİL ŞİİR ÖDÜLÜ)

1) "Necatigil Şiir Ödülü", 13 Aralık 1979'da yitirdiğim eşim Behçet Necatigil adına ve onun anısını yaşatmak amacıyla 1980'de kuruldu. Eşimin yaşamı boyunca en çok önem verdiği konu şiir olmuştur. İstedim ki şiir tutkusu böylesine güçlü olan bir insan, her yıl ödülü kazanan şairle birlikte anılsın. O şairin toplumda daha çok ilgi uyandırmasına, okunmasına, yapıtlarının yeni baskılar yapmasına bir katkısı olsun.

Necatigil'in ailesi tarafından kurulan ödül, yılda bir kez seçiciler kurulunun çoğunluk oyuyla seçtiği kişiye, Necatigil'in ölüm yıldönümü olan 13 Aralık'ta törenle verilir. Seçiciler kurulu; Doğan Hızlan, Rauf Mutluay, Fethi Naci, Edip Cansever, Hilmi Yavuz, Oktay Akbal ve Kâmuran Şipal'den oluşmaktadır. 1980 yılında İlhan Berk **İstanbul Kitabı,** 1981 yılında Ahmet Erhan **Alacakaranlıktaki Ülke,** adlı kitaplarıyla ödülü kazandılar. 1982 yılı ödülü de **Kayayı Delen İncir** adlı kitabıyla Turgut Uyar'a verildi.

2) Bu çok yönlü sorunuzu burada yanıtlamak olanaksız, ama eşimin şiirleri konusundaki bir düşüncemi kısaca belirtmek isterim. Yarınlara kalmak, zamanı yenmek kuşkusuz her sanatçının özlemidir. Ben de eşimin bu özleminin gerçekleşmesini diliyor, birkaç şiirle de olsa zamana karşı koyacağına inanıyorum. Bir eleştirmen 'O bir bilge derviştir" demişti onun için. Eşimi çok iyi anlatan bir söz bu bence. Çünkü onun yaşamı boyunca tek tutkusu şiir olmuştu. Bir dervişin çile doldurması gibi o da kendi şiirinin çilesini yaşadı; sessiz, sabırlı ve özverili. Kendisi de sık sık tekrarladı bunu; sanatın çilesini yaşamadan şiir yazılmaz, derdi. Bu özverili çalışmanın elbette bir ödülü olmalı, eşimin bu ödülü hakettiğine, kalıcı şiirler bıraktığına inanıyorum.

Eşimin şiirlerinden hangisini daha çok sevdiğim konusunda bir ayırım yapmak benim için zor olacak. Bence insan kendinden birşeyler bulduğu şiirleri daha çok seviyor ve benimsiyor. Konuya bu yönden bakarsam, eşimin şiirlerinde de çoğunlukla ortak yaşantımızdan, çevrimizden, onun tanıdığımı sandığım dünyasından kesitler bulurum, onları sevecenlik ve coşkuyla okurum. Bu yüzden ayırım yapmam zor olacak dedim. Şu anda aklıma gelenler: Evler, Keyif, Saklı Su, Sevgilerde, Yalan Ses, Panik, Çocuklar, Eski Sokak, Teyel, Çağın Tanığı Olmak, Temmuz Tikleri.

3) Eşimin büyük bir birikimi vardı, yaşasaydı daha pek çok yapıt verebilecekti sanırım. Başlanmış beş oyun, yüzlerce şiir, fişleri hazırlanmış birkaç antoloji, başta Ziya Osman Saba olmak üzere, sevdiği bazı şairlerle ilgili çalışmalar, gün ışığına çıkmasını istediği eski yapıtlar. Bunların ya dilini sadeleştirecek, ya da radyo oyunu yapacaktı.

4) Son yıllarda ödül sayısının arttığı bir gerçek, ama bunun sanat için zararlı olacağına inanmıyorum. Eğer jüri üyeleri saygın kişilerden oluşuyorsa, bu işin öneminin bilincindelerse, artan ödüllerin hem sanatçıya, hem de topluma yararlı olacağı kanısındayım. Özellikle genç yazarları desteklemek, özendirmek açısından ödüllerin önemi büyük. Eşim de bazı jürilerde üye olduğuna göre ödüllerin yararına inanıyordu, aksi halde bu görevleri kabul etmezdi.

Öğretmenler Günü ve bir açık oturum

VEYSEL MAZOĞLU

Genel olarak Türk romanı içinde nasıl bir arayış içinde olduğunuzu öğrenebilir miyiz? Bunu ideolojik, içerik ve biçim açısından açımlar mısınız?

"Bireysel dramın optiğiyle toplumsal-tarihsel sürecin belirlediği **"genel yaşamı"** göstermeğe çalışmak; romanlarımda yapmak istediğim bu genel olarak. Bunu, özgülden yola çıkıp genele varmak, daha doğrusu, özgülün genele dönüşmesinin diyalektiğini gös[illegible]ek diye de açıklayabilirim.

İrfan Yalçın

Yaşamın bir bildirisi varsa sanatın da olmalı

TURGUT ÇEVİKER

Üç yıldan beri ülkemizde öğretmenler günü kutlanmaktadır. Bu tarih, Atatürk'ün 24 Kasım 1928 Millet Mektepleri Başöğretmenliği kabul buyurdukları gündür. Bu yazıda, üç yıldan beri yapılanları değerlendirmek değil, 25 Kasım 1983 günü yapılan açık oturumu değerlendirmeye çalışılacaktır. Açık oturum M.E. Bakanlığı Şura salonunda saat 10.00'da başladı. Konu Cumhuriyetimizin, Atatürk, İnkılap ve İlkelerini, benimsenmesinde ve yetiştirilmesinde Türk Öğretmenlerinin rolü."

Açık oturumu Emin Sağlamer (Talim ve Terbiye Başkanı) yönetti. İlk konuşmayı Hamza Eroğlu yaptı. Eroğlu, Cumhuriyet, ilahi iradeye dayanmaz. Cumhuriyet batılı anlamda modern bir devlettir. İnkılâpla devrim kavramlarını aynı olarak kullandığını vurguladı. Atatürkçülük: demokrasi, batılılaşma, kurtuluş, çağdaşlaşma, ilerleme ve modernleşmedir. Bu durum Türkiye gerçeklerinden çıkmıştır. Atatürkçü felsefe, rasyonalist ve pozitivisttir. Sentezciliğe dayanır. Ayrıca 1961 Anayasasıyla 1982 Anayasasının Atatürkçü olduğunu da vurguladı. Her nasıl her ikiside Atatürkçü ise. Birbirlerini rafa kaldıran iki Atatürk. Bunun nedenleri birtakım gelişmelerdir demekle yetindi. Atatürk'ü iyi anlamak için onu iyi değerlendirmek gerekir dedi. Bilgi üretmek ve öğretmene sunmak gerekir.

İkinci konuşmacı Atıf Özmen (M.E.B. Müsteşar Yard). Devrimde halkın yapısı, liderin tutumu önemlidir. Cumhuriyet öncesi reform hareketlerinde başarısızlık medreseli okullu anlaşmazlığında yatmaktadır, dedi. Fransız ihtilalinde aydınların önemi büyüktür. Fransız devrimi topal ele alındı. Yükselen, gelişen bir sınıfın devrimi olduğunu vurgulamadı. Fransız devriminin sınıfsal karakteri nedir. Hangi tarihsel koşullarda doğduğu doğrusu es geçildi. Sovyet devriminin sınıfsal karakteri değerlendirilirken iktidarın yapısı duygusal değerlendirildi. Sovyet halkının özgür ve rahat olmadığını vurguladı. Baskıcı, şartlandırmaya dayanan bir yönetim olduğunu belirtti. Ama kendisi bir özgürlük boyutu çizemedi, çizmedi. Atatürk devriminin sınıfsal yapısı nedir? Öyle ya, günümüzde Atatürkçülüğü hangi sınıf götürmektedir gibi bir değerlendirme de yapmalıydı. Öğretmenin bilmesi inanması gerekir ki, Atatürkçülüğü anlatabilsin, diyerek konuşmasını bitirdi. Öğretmenin bilimsel karakteri/tavrı her nedense hep gözardı edilir. Öğretmene hala eşeğin sırtında köye giden, köylüyü anlayan biri olarak bakılır. Artık cumhuriyetin kuruluş yılları geride kaldı. Toplumsal değişmeyi görmek gerekir. Halkın eğitimden beklentisi salt okuma yazma değildir. Yaşam için gerekli bilgi beceridir. Halk çocuğunu ortaokul ve liselerde sürütmektense tamirci yanına vermekte, geçinebileceği işi tutması gerektiğini görmektedir. Sanırım halkın ileriye bakışı daha somut ve gerçekçidir.

Üçüncü konuşmayı da Yahya Akyüz yaptı. Atatürk'ün eğitim anlayışını Atatürk'ün kendi sözleriyle çizdi. Eğitimin bilime dayanması, eğitimin geri kalmışlıkta önemli bir etken olduğu, eğitimin işe yarar ve üretken olması gerektiğine Atatürk'ten alıntılar yaparak değindi. Akyüz araştırılması gerekli iki noktaya da değindi. Birincisi, Atatürk'ün öğrencilik yılları ve çalışma biçimi. İkincisi de Atatürk'ün öğretmenlerinin niteliğinin araştırılması gerektiğini önemle vurguladı.

Bir diğer konuşmacı da Coşkun Ertepınar'dı. Arap alfabesinin okuma yazma zorluğundan bahsetti. Daha çok yeni yazının uygulanmasının tarihçesi üzerinde durdu. Ama yeni yazı bugün toplumumuza ne gibi kazanımlar getirdiği üzerinde durulmadı. Arapça yazının kalkmasında acaba Türk Kültürünün bağımsızlaşmasında, özgünleşmesinde ne gibi etki yapmıştır? Halen ülkemizde Kur'an kurslarının varlığı hangi amaca hizmet etmektedir? Cumhuriyete karşı bir direnme biçimi midir. Neden hala ayetler Arapça okunur, okutulur. Bu gibi sorunların değerlendirilmesi gerekir. Ama herkes Atatürkçü, Atatürk bu sorunlara eğilebilen bir önderdi. Bunları söylemek korkulu şeyler oldu nerdeyse.

Öğretmenden hâlâ sihirli formüller beklemek çağı anlamamakla eştir. Öğretmenin o onurlu yeri korunmak isteniyorsa onu bilimle donatmak gerekir. Bilim lafla değil, yaşama geçirilmelidir. Eğitimin laf ebeliğinden çıkarılması lazımdır. Nasıl mı? Eğitim diyalektik bir süreçtir. Yaşamın bütün boyutlarıyla bağıntılıdır. Sadece eğitime, öğretmene yüklenmek olsa olsa koyu bir idealizm olur ki, o da gerçekleri görmemek ve gerçeklerden kaçmaktır.

Öğretmenin Atatürk'ü anlama biçimi de bilimsellikle ancak olur. Bilim tavırlı bir öğretmen Atatürkçü öğretmendir. Bilimin yasalarıda bellidir. Evrensel yasalardır. 'Hangi Atatürk', 1961 Anayasası Atatürkçülüğü. 1982 Anayasası Atatürkçülüğü olmaz. Ortaya konan gerçekler bilimsel yaklaşımla değerlendiriliyorsa, bilim yaşama geçiriliyorsa işte orada Atatürçülük vardır. Yoksa kimse kendi kendini aldatmamalıdır.

karıldı. Madde 4'e yeni bir bölüm eklendi. Şöyle ki: Daha önce en az iki şiir kitabı yayımlanmış şairler, bir kitap boyutunda (700 dizelik) basılmamış yapıtlarıyla ödüle aday olabilirler.

1981 Ödülü'nü, Hasan Hüseyin Korkmazgil'in **Filizkıran Fırtınası** adlı yapıtı kazandı. Sait Maden'in çizdiği güvercin desenli "Ö.Faruk Toprak Şiir Ödülü Amblemi", Cağaloğu Tabip Odası'nda yapılan bir törenle H.Hüseyin'e verildi. O törende Füruzan Toprak, Şükran Kurdakul, Adnan Özyalçıner, Ö.F.Toprak'ın kişiliği, şiir üzerine birer konuşma yaptılar.

1982 Ödülü'nü Kemal Özer'in **Kimlikleriniz Lütfen** adlı kitabı kazandı. Ayrıca, Hüseyin Yurttaş'ın **Gecede Kanat Sesleri,** Ahmet Özer'in **Ayrı Beraberlikler,** Abdülkadir Budak'ın **Gömleğim Leyla Desenli** yapıtlarına da mansiyon verildi.

"Toprak Şiir Ödülü" Seçiciler Kurulu'nun son oluşumu şöyle:

"Asil üyeler: Füruzan Toprak, Mehmet Başaran, Tekin Sönmez, Alpay Kabacalı, Hasan Hüseyin Korkmazgil. Yedek üye: Sennur Sezer.

2) Bu sorunuzu yanıtlamak bana güç gelecek ama, gene de bir şeyler söylemeye çalışacağım. Ö.Faruk Toprak, edebiyatımızda **40 Kuşağı** diye adlandırılan bir topluluğun şair ve yazarı. 1940'tan sonra çeşitli edebiyat dergilerinde çıkan şiir ve yazılarıyla toplumcu-gerçekçi edebiyatın savaşımını vermiştir. Resmi çevrelerden ve edebiyat çevrelerinden gelen tüm baskılara, engellere karşın düşüncelerinden sapmamış, bu konuda hiç ödün vermemiş, doğru bildiği yolda ilerlemek için büyük çaba göstermiştir. Ö.Faruk Toprak şiirinin antenleri, sadece kendi iç dünyasına değil, Anadolumuza ve tüm evrene dönüktür. Onun şiirleri kişiselin, ulusalın ve evrenselin bileşiminden oluşur. Şiirlerinde öz ve biçim kaynaşmıştır birbiriyle. Kişisel kaygılarını, yurt insanının çekilerini, dünyanın sorunlarını kendine özgü bir lirizm içinde şiirlerine yansıtmasını bilmiş bir şairdir o.

Edebiyat üzerine görüşlerini, çeşitli dergilerde yazdığı, birçok düzyazıda dile getirmiştir.

Şiir kitaplarının içinde galiba en çok **Susan Anadolu'**yu severim. Evliliğimizden sonra yayımlanan bir ürünü olmasının, bana armağan edilmiş olmasının yanı sıra, bundan önceki şiir kitaplarına **(İnsanlar, Hürriyet, Dağda Ateş Yakanlar)** göre içerik bakımından daha bir zengin, ulusal ve evrensel sorunları, dizeler aracılığıyla, ele alışı daha bir bilinçli, sanatsal yönü daha ağır basan bir yapıt olarak görünüyor bana. Bu kitap yayımlandığı zaman basında, "Promete Aşaması" olarak nitelendirilmişti.

lar onun kişiliğine yansıyor ve onun çevresinde oluşuyor. Bu kız, hem ailesinin hem de çevresinin baskısına karşı koymaya çalışıyor. Geçiş halindeki bir toplum ve ona uyum sağlayamayan bir genç kızın serüveni...

Gerçekleşemedi ne yazık ki...

4) Bu sorunuzu yanıtlarken genel bir değerlendirme yapacağım. İçimi dökeceğim izninizle.. Her bir ödül kurucusunun amacı başkadır. Bu başkalıklar ödüllerin çoğalmasına neden olmuştur.

Edebiyat alanında yapıtlar vermiş yitirdiğimiz değerlerin zamanla unutulması doğaldır. Bunu önlemenin, yani o kişileri canlı tutmanın çeşitli yolları vardır. Bunlardan biri o kişinin adına ödül kurmaktır. Bunu ya bir kurum (Darüşşafaka-Sait Faik Ödülü gibi), ya bir kişi üstlenir: Şu noktayı belirtmeden edemeyeceğim: Türkiye'de ilk kişisel şiir ödülünü, yanılmıyorsam, kuran benim. N.Üstün, B.Necatigil ödülleri, "Toprak Şiir Ödülü"nden sonradır.

Benim bu ödülü kurmaktaki amacım şu noktalarda toplanıyor: 1. Ö.Faruk Toprak'ın vasiyetini yerine getirmek, 2. Ö.Faruk Toprak'ın anısını yaşatmak, 3. Onu genç kuşaklara tanıtmak, 4. "Toprak Şiir Ödülü"nü kazananı gönendirmek.

Genelde ödül amaçlarını gerçekleştirmek için izlenecek yol; adına ödül konulan kişinin yaşamını, yapıtlarını, özelliklerini, edebiyatımıza katkısını basın, radyo, televizyon aracılığıyla genç kuşaklara tanıtmak, bilmeyenlere onu öğretmek, unutanlara onu anımsatmaktır. Ama ne yazık ki, bugün bu yapılmıyor. Basının büyük bir bölümü bu konuya karşı ilgisiz. İlgilenen bir iki gazete ve dergi var ki, onlar da kazananla bir röportaj yapıyor, "ödül üzerine ne düşünüyorsunuz?" diye soruyorlar. Çoğu, her nedense, "ödüllere karşıyım" diye başlıyor. Böylece olay, amacından sapmış oluyor, ödül tartışması haline dönüşüyor. Bir de kazanan kitaba, "filan ödülü kazanmıştır" diye bir bandaj yapıştırıldı mı, her şey yolunda sanılıyor. Adına ödül konulan kişi adeta unutuluyor. Oysa amaç, onu diri tutmak. Bunu yapabilmek için tüm çabalar ona yönelik olmalı. O, yeni yetişenlere tanıtılmalı, tükenen yapıtları yeniden basılmalı. Bu ise çok yönlü bir çaba istiyor. Ödül kurucusunu aşan bir durumla karşı karşıyayız. Ben derim ki, tüm yazarlar, sanat sayfası düzenleyenler, yazar toplulukları (varsa doğallıkla) el ele verip bu konuya yukarda değindiğim yönlerden eğilmelidirler. Ölüm, hepimiz içindir. Elimizden uçup giden tüm değerlerimize ilgi gösterilmelidir. Bunun zamanı gelmiştir, hatta geçmektedir.

Geri kalmış bir toplumun yalnız sanatçıları, edebiyatçıları, sizlere sevgi ve saygı duyuyorum!...

Bir romanın ideolojik yapısı, onu yazan kişinin dünya görüşünden kaynaklanır doğal olarak. Bu dünya görüşü, romanın bütününe yedirilmemişse; didaktik, zorlamacı ve söylevsel bir nitelik gösteriyorsa; duygulardan çok usa sesleniyorsa; daha doğrusu bir "**Propaganda**", bir "**reklam**", bir "**tuzak**"sa; ona roman diyemeyiz. **Romancı yan tutmaz mı? Tutar.** Yaşamın kendisidir bu; yaşamın özündeki bitimsiz aydınlık ve geçici karanlıktır; yani, insanoğlunun türlü engellere karşı kendi kendini yaratma çabasıdır durmadan.

Bence, içerik çok kişinin sandığı gibi, konu ya da tema (izlek) değil; görülenin dışında, çok şeyleri içine alan; her okuyucunun yaşamına, usuna, düş gücüne göre değişebilen, gizilgücü olan bir şey; biçimini kendi yaratıyor.

Kısaca, içerik-biçim konusundaki düşüncem şu; yeni biçimler yaratmak için içeriğin araç olarak kullanılmasından gülünç şeyler ortaya çıkacağına inanıyorum. -Çıkıyor da- Romancı, genel yaşamın gerek kendisindeki, gerek başkalarındaki yansımasını ne kadar çeşitli perspektiflerden görebiliyorsa, yazdığı her romanda ayrı bir biçim sergilemiş olur kendiliğinden.

Pansiyon Huzur, Genelevde Yas, Ölümün Ağzı, Fareyi Öldürmek ve son romanınız Büyük Soytarı'da değişik toplum kesimlerine yönelmişsiniz. Romancı olarak böyle geniş bir perspektifi nasıl oluşturdunuz?

"Yukarıda da söylediğim gibi, bir bütüne değişik yönlerden, açılardan bakma çabasının bir sonucu bu. Ama şu var; Beyoğlu gibi çeşitli toplumsal kesimlerden gelmiş insanların harmanlandığı bir yerde uzun yıllar yaşamamış olsaydım, bu çabam boşa giderdi belki de."

Romanlarınız, geniş açınıza bağlı olarak değişik tiplerle karşımıza çıkıyor. Son aylarda romanda "tip" olgusu da tartışılıyor gibi. Kimi görüşe göre tip romanı artık işlevini yitirdi. Bu bağlamda roman ile tip ilişkisini ve kişisel anlayışınızı belirtir misiniz?

"**Tip**" toplumun belirli sınıflarında, katmanlarından oluşmuş, giderek kemikleşmiş bir yaşam biçimini en etkin, en eksiksiz örnekleyebilecek "**kişi**"dir bence. Sözgelimi, "**Oblomov**" tipinde doğulu insanın tüm özelliklerini görebiliriz. "**Harpagon**" tipi cimrideki karakteristik öğeleri bütünüyle kendinde toplamıştır. "**Romanda tip işlevini yitirdi, böyle bir şey yoktur**" demek, bence Türk toplumuyla Fransız toplumunu, bunun sonucu olarak da Türk romanıyla Fransız romanını birbirine karıştırmak demektir. Ağır endüstri toplumlarının nesneleştirdiği insanları, gerçekten bir nesne gibi "**gösteren**" "**Yeni Roman**"da tip yoktur diye, "**tipler**"le dolu bir ülkenin romancısı "**tip**" yaratmayacak mı? Türk romanındaki tipler gerçek yaşamda yok da, romancılar mı uyduruyor onları? Bence, bugün için, Türk romanında tipi yadsımak, gerçekleri başka türlü gösterelim, Batı romanının biçimine uygun içerikler bulalım, demektir."

Romanlarınızda biçim olarak da bir değişim göze ilişiyor. Özellikle Fareyi Öldürmek, Ölümün Ağzı ve Büyük Soytarı'da belirginleşiyor. Malzemenin romanlaşma sürecinde içerik-biçim ilişkisinin serüveni üzerine neler söyleyebilirsiniz?

"Bu sorunun karşılığını birinci yanıtta vermiştim. Burada yalnız şunu söylemek istiyorum; Biçim-içerik açısından birbirinden ayrı görünen romanlarımın ortak bir yanı var; davranış psikolojisine uygun olarak yazılmış olmaları.. Hiç bir romanda, roman kişilerinin bilincine girmedim; onların düşüncelerini, düşlerini tasarılarını okumadım."

Büyük Soytarı'dan sözaçar mısınız? Bu romanla iletmek istediğiniz mesaj nedir? Romancılığınız içindeki yeri nedir?

"Yaşamla sanat elbette aynı şey değil. Ama yine de, şöyle düşünüyorum; yaşamın bir bildirisi varsa, sanatın da olmalı. İnce ince sezdiğimiz, bir özsuyu gibi duyumsadığımız bir bildiri...

Büyük Soytarı en sevdiğim romanım. Yalnız bu romanım için; '**içeriğe en uygun bir dille**" yazdım diyebilirim."

Özellikle Fareyi Öldürmek ve Büyük Soytarı'da kara mizah eğilimi kendini gösteriyor. Bu, bir bakış açısı mı, yoksa malzemenin, insanî ilişkilerin kendiliğinden ortaya çıkarttığı bir olgu mu?

"Kuşkusuz, ikincisi."

Yeni çalışmalarınızdan sözaçar mısınız?

• "Bir oyun yazıyorum."

yazko **somut**

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR GAZETESİ

Yıl: 3
Sayı: 46
Fiyatı: 70 Lira
Tarih: 16 Aralık 1983

S.S. Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi-YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Müdürü: Erol Toy / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asılyazıcı / Müessese Müdürü: Hayri Eroğlu / Teknik Yönetmen: Refik Sinan / İlan Müdürü: Nuri Dikeç / Ankara Temsilcisi: Ali Alkan İnal / Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi No: 17 Kat: 2 Cağaloğlu / Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442 Sirkeci, İstanbul / Telefon: 522 78 45 / Abone Koşulları: 6 aylık: 1750 lira, 12 aylık: 3500 lira / Yurtdışı için iki katıdır / İlan sayfalarında santim / sütun: 1600 lira, diğer sayfalarda santim / sütun: 2000 lira / Dizgi film, ofset hazırlık: Çağdaş Yayıncılık ve Basın Sanayii A.Ş. / Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. / Dağıtım: Hürriyet

Türk halk yazını dünyamızın tanımadığı halk ozanı

Merzifonlu Kul Fakir

SABRİ YÜCEL

Kul Fakir!!!

Kimdir bu Kul Fakir?..

Antolojilerde, ansiklopedilerde, sözlüklerde, kitaplarda, kitaplıklarda: arşivlerde, dergilerde...hiç adına rastlamadığımız; hakkında hiçbir şey bilmediğimiz; daha doğrusu, bugüne değin görmezlikten gelip unuttuğumuz; karanlıklarda bırakıp tanımadığımız bu Kul Fakir de kimdir?

Halk yazını uzmanlarımız, yazın profesörlerimiz, ozanlar, yazarlar, eleştirmenlerimiz ve "bilcümle" aydınlarımız!..

Üniversitelerimiz, dil ve yazın kurumlarımız, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlıklarımız!..

Kul Fakir'in ozanlığından, sanatçılığından, bilgeliğinden, aydınlığından, değme ozanları gölgede bırakan dillerinden, deyişlerinden, yapıtlarından... haberiniz var mı? Hiç bir bilginiz, "malûmatınız" var mı Ozan Kul Fakir'den ?..

Öyle ya, nereden bilecek, nereden tanıyacaksınız Merzifon'un Kıreymir Köyü'nü... Kıreymir'den bir "kul", kullardan da bir "fakir"i... Kıreymirli köylü ozan Kul Fakir'den nasıl haberiniz olsun! Nereden bileceksiniz Allah'ın kulu fakir ozanı! Onu bilmemeniz, tanımamanız çok, çok doğal elbette!!!

★ ★ ★

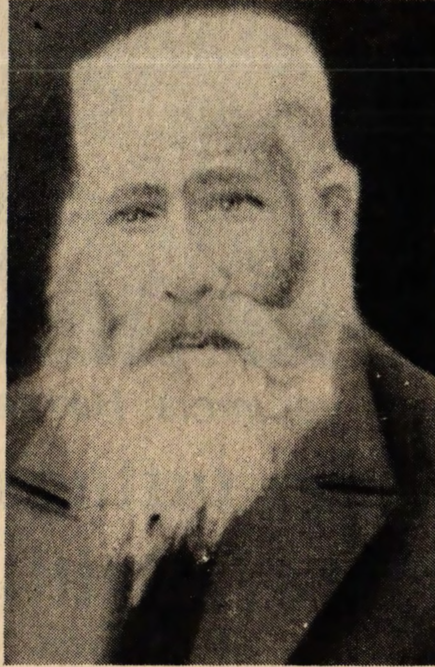
Kul Fakir'in şiirlerini okurken uzun uzun düşündüm: Nasıl olurdu da böylesine güzel, böylesine güçlü yapıtlar vermiş olan bir ozan, yarım yüzyıldır yazın ve sanat dünyamızın ilgi ve bilgisi dışında kalırdı? Nasıl olup da bir Allah'ın kulu çıkıp Kul Fakir gibi usta bir ozanı gün ışığına çıkarıp yazın yaşamımıza mal etmemişti, bunca zaman?.. Ozanın ölümünden bu güne tam 45 yıl geçmiş... Neredeyse yarım yüzyıla yakın bir olay! Ve işin gerçeği şu ki, sanat-yazın yaşamımız adına koskocaman ayıp bir olay, Kul Fakir'in unutulması... Şu naçizane yazımla bu utancımızı -çok geç de olsa- birazcık hafifletebilirsem, kendimi mutlu sayacağım.

Şimdi yazın, sanat ve bilim adamlarımıza; ekin, yazın ve sanat dünyamıza sesleniyorum:

İşte KUL FAKİR!

İşte onun unutulmuş yapıtlarından bir gül demeti!

Bunlar ozanın derlenebilen ürünlerinden çok az bir bölümüdür. Benim elimde bir düzine şiiri var Kul Fakir üstadın. Ben elimdekilerden yola çıkarak tanıtmaya çalıştım ozanımızı... Peşince söylemek gerekirse, bu tanıtmanın yeterli olduğu kanısında da değilim. Amacım zaten onu tanıtmaktan çok, ilgili kişi ve kurumların konuya dikkatlerini çekmektir. Eğer bunu başarabilirsem, üzerime düşen bir görevi yerine getirmenin mut-

Dosttan ayrılmanın değüldür ahdı
Gavl ü laden bizi yardan ayırdı
Eğliğe (İyiliğe) çalışmak erenledcahtı
İnkâr sırrımızı ele duyurdu.

Öğüt verip ağnamağın (Anlamanın) çağıdır
Sinemde goylanan (Koyulaşan) aşkın dağıdır
Şimdiki çekilen gam sancağıdır
Balım sultan sevenleri gayırdı.

Gel bir nasihat edelim gardaş
Dost deyü sevdiğim çıkıyo gallaş
İş dikkate binde sanmayın yavaş
Özü sağ olanı hamdan ayırdı.

Ham garışmaz ehl-i aşkın işine
Seller gam çağlıyor didem yaşına
Bilmezem ki hangi aylar başırna
Bize dost elinden destur buyurdu.

Kul Fakir ciğerin közlemesin mi
Sırrını yad elden gizlemesin mi
Dost işin sonunu gözlemesin mi
Taze uyardılar çoktan uyurdu.

Merzifonlu Kul Fakir
Köyü: Kıyeymir
Doğum: 1875
Ölüm: 1938
(Fotoğraf: Gümüşhacıköy'den İhsan Aktaş'ın arşivinden)

ler" söylediği, keramet gösterip erenler mertebesine yükseldiği inancı yörede yaygındır.

Bu tür söylence ve değerlendirmeler tasavvufla ilgilenmiş her halk ozanı için geçerlidir. Biz konunun bu yönü üzerinde durmak istemiyoruz. Bizler için önemli olan Kul Fakir'in sanatı, sanatçı kişiliği, yapıtları, düşünce ve duygularıdır. Dahası halk yazınımıza geçen emeğidir. Karınca kararınca Türk diline yaptığı hizmet ve katkılardır.

SANATI-YAPITLARI:

Kul Fakir'in derlenebilen yapıtlarından örnekler vererek onun ozanlık yönü ve sanatçı kişiliğini tanıtmaya çalışalım:

Ozanın bütün şiirleri halk şiirinin geleneksel ölçüsü olan "Hece Ölçüsü" ile yazılmıştır. (Söylenmiştir). Genel olarak da bu ölçünün "11'lik ve "8'lik" kalıpları kullanılmıştır. Aşağıda vereceğimiz örneklere dikkat edilecek olursa, ozanın hece ölçüsünü ustalıkla kullandığı görülür.

8'lik kalıpla:

Eyiler eyliği güder,/Azgınlar eğriye gider,/İşleği Şimir'den beter,l/Mü'minim dese gerek./

Tufana münkir karışır,/Eyiler eyliğe çalışır,/Küsülüler hep barışır,/Kul eyliğe dönse gerek./

Seyranda görmüşüm düşü,/Gelin yaz edelim kışı,/Lâm-elif cümlenin başı,/Marifette usul eyle./

Çağlayıp akıyor özüm,/Yalançıya değil sözüm,/Daima didardır arzum./Arz edene nail eyle./

Mehdi Resül gelse gerek,/Ya doğdu, ya doğsa gerek,/İsa Resülün gavlince,/Hem müsahip olsa gerek./

Kul Fakir'im evvel-ahır,/Hakikat ilmini okur,/Dilberin alnında balkır,/Noktasından hesap eyle.

11'lik kalıpla:

çok dikkat etmiştir. Dörtlüklerinde hemen her tür uyağa yer vermiştir.

Yarım uyakla yazılmış bir dörtlük:

Mümin olan hile katmaz kâ-r-ına/Ârif ne göstersin elin kö-r-üne/Doğrusun söylesin gelir zo-r-una/Görüp inanırsa yarim ayrılmaz./

Tam uyakla yazılmış bir dörtlük:

Şah tağı benağı dest-i vilay-et/Hasan Al'askeri göster sakav-et/Mehdi yol içinde yapar adal-et/Girip mağaraya kalmaya geldim./

Zengin uyakla yazılmış bir dörtlüğü de şöyle:

Sultan olan kula bulmaz kusur-u/Hicaz'ı, Mekke'yi, bekle Mı-sır-ı/Sıdkıla tutarsan alın ye-siri/İsmail'e haktan kurban geliyor./

Kimi dörtlüklerinde uyak hataları olmakla birlikte bu, şiirin genel yapısını bozmamaktadır. Örneğin:

Kul Fakir'im yol Muhammet-Ali'nin/Settar ile sır Muhammet-Ali'nin/Hilaf kılma din Muhammet-Ali'nin/Gulamım kapında durmaya geldim./

dörtlüğünde "Muhammet-Ali'nin" sözcükleriyle redif yapılırken, "yol, sır, din" sözcükleri birbirine uyak kabul edilmiştir; ki, gerçekte bu sözcüklerde uyak yoktur. "-1, -r, -n" sessizleri arasında bir ses yakınlığı bulunarak bunlar uyak sayılmıştır. Böylesi uyaklamalara birçok halk şiirinde rastlamak mümkündür. Ozanın böyle ufak-tefek yanlışları yanında oldukça güzel ve ilginç uyaklamalar yaptığını da görmekteyiz; sözgelimi aşağıdaki dörtlüklerin uyakları bu durumu yansıtmaktadır:

Üçten alıp beşten haber salıncı/Üç sünneti, ye-

Bülgân Kerimoğlu

dışı dünyaya benzer./

Aklımı başımdan aldı bakışı,/Yaktı şu sinemi aşkın ateşi,/Ölmeden evvelin ölse bir kişi,/Kuranda okunan imlâya benzer./

Yönümüz Muhammet-Ali'ye doğru,/Ali'nin didarın göremez uğru,/Kimlere çağıram ya senden gayrı,/Aşk-ı muhabetten canım ayrılmaz./

Canım kurban olsun mert oğlu merde,/Meyil verilir mi tilkiye, kurda,/Ne kendinde görmüş, ne gökte, yerde,/Müminin göğnünden bir dem ayrılmaz./

Her dem secde eyle, âdeme, haktır,/Âdemin şeriki, naziri yoktur,/Âdemi don edip giyinen Hak'tır,/Ana mekanını münezzeh deme./

Ham karışmaz ehl-i aşkın işine,/Seller gam çağlıyor didem yaşına,/Bilmezem ki hangi aylar başına,/Bize dost elinden destur buyurdu./

Kavli karar bir olur,/Münkir işi zor olur,/İnkar yolunda yorulur,/Menzilinde kalsa gerek./

Kul Fakir'im evvel ahır,/Hakikat ilmini okur,/Dilberin alnında balkır,/Noktasından nazar eyle./

Yanına kullar derülür,/Irakıp aradan sürülür,/Ay doğar gün dolunur,/Semalar yansa gerek./

Kul Fakir'im kul olur,/Ayın mimle bir olur,/Akil ermez sır olur,/Cim cemal görse gerek./

Verdiğimiz bu örnekler Kul Fakir'in dil ve söyleyiş özelliği hakkında sanırız bir fikir vermektedir. Gerek bu dörtlüklerinden, gerekse diğer şiirlerinden anlaşılacağı üzere ozan, şiirde önemli bir düzey tutturmuş ve belli bir özgünlüğe ulaşmıştır.

Onun şu dizelerindeki dil, söyleyiş ve anlatım özgünlüğünü; duygu, düşünce enginliğini, lirizmini görmezlikten gelebilir miyiz? Salt bu dizeler dahi onun usta bir ozan olduğunu kanıtlayacak niteliktedir. Okuyalım:

"İş başına tilki, çakal dizdiler."/

"Mümin olan hile katmaz kârına."/

"Gel gönül gidelim dosttan tarafa,/Yüce bellerinde olak murafa."/

"Devir azgın kabul olmaz tövbeler."/

"Muhabbeti tan ediyor adûlar,/Onun haberini vermeye geldim."/

"Kalbi Beytullahtır türbe-i celil."/

"Kalben Beytullah'ı tavaf eyledi,/Bu zat, bu sıfattan nurum ayrılmaz./

"Kime vardıyısam sadığım dedi,/İşleğine baktım, işlemez adû."/

"Ölmeden evvelce ölmeye geldim."/

Buraya değin ozanımızın yapıtlarının dış ve biçimsel yapısı üzerinde durduk. Şimdi ise yapıtlarının içeriksel (duygu, düşünce, felsefe, görüş, toplumsal anlayış...) yapısıyla ilgili değerlendirmeler yaparak Kul Fakir'i bu yön(ler)den de tanımaya çalışalım. Bize gerçek anlamıyla ozanı tanıtacak olan şey şiirlerinin içeriği, özüdür.

Kul Fakir'in elimizde bulunan şiirlerinin çoğunluğu tasavvufi bir içerik taşıyor. Ancak, onun bu şiirlerine bakarak ozanı salt bir "mutasavvıf" gibi değerlendirmek çok yanlış olur. Çünkü daha önceden de belirttiğimiz gibi Kul Fakir tekke-tarikat ilkelerine, geleneklerine katı bir bağlılık içinde değildir. Şiirlerindeki tasavvufi hava, ozanın yetişme çevresi ve yetiştiği ekinsel ortamla ilgilidir. O, tasavvufi terimleri duygu ve düşüncelerini dile getirmede bir "araç" olarak kullanmıştır. Kabul edileceği üzere, sanatsal yaratımda her türlü olanaktan yararlanmak sanatçılar için olağan sayılır. En lâ-dini ozanlar (şairler) bile bazen tasavvufi söyleşilerden yararlanarak duygularını terennüm etme yo-

Tufana münkir karışır,/Eyler eyliğe çalışır,/Küsülüler hep barışır./Kul eyliğe dönse gerek./

Müminler öyle mi olur,/Müslüman böyle mi olur,/Ehli beyte ser verilir,/Kul kurban olsa gerek./

Yanına kullar derülür,/Irakıp aradan sürülür,/Ay doğar, gün dolunur,/Semâlar yansa gerek./

Eyiler eyliği güder,/Azgınlar eğriye gider,/İşleği Şimir'den beter,/Müminim dese gerek./

Kul Fakir'im kul olur,/ Ayın Mim'le bir olur,/Akıl ermez sır olur,/Cim cemal görse gerek./

Ozan, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın öncesini ve Atatürk'ü değerlendirirken Alevi-Bektaşi tasavvufunun geleneksel söz kalıplarını kullanıyor. Şiirin üzerinde geniş ayrıntılara girmek, "Öyle midir, değil midir?" tartışması yapmak istemiyorum. Ben, yalnız, bir dostun yaklaşımını aktarmakla yetiniyorum.

Ozanın tasavvuf içerikli şiirlerinden birkaç örnek vererek kısa değerlendirmeler yapmaya çalışalım:

"Gül açılır yaz baharın gelinci,/Kelp ırakıp bir tarafa duruncu,/Aşk-ı Mansur Enelhakkı görüncü,/Kancalar taksalar yönüm ayrılmaz."

Dörtlüğünde ozan, "Enelhak" dediği için asılan ünlü mutasavvıf Hallacı Mansur'u kendine öncü olarak görüyor. O, kancalar taksalar da yönünü Mansur'un yolundan ayırmayacaktır. Aynı zamanda ozanın yönü Muhammet-Ali'ye doğru çevrilidir. Uğrular Hazreti Ali'nin yüzünü göremez. Hazreti Muhammet, Hazreti Ali gibi kutsal "sima"ları ancak "Muhabbet Aşkıyla" sevenler görebilir:

"Yönümüz Muhammet-Ali'ye doğru,/Ali'nin

luluğu yeter bana...

Bugün Kul Fakir'i tanıyan, bilen ve onu içten seven insanlar, ozan severler Merzifon-Gümüşhacıköy yöresinde hâlâ yaşıyor. Şiirlerini dillerinde, gönüllerinde yaşatıyorlar. Elimdeki yapıtlar Kiziroğlu Aşık Hasan'dan derlenmiştir. Yapılacak bir inceleme-araştırma sonucunda ozan hakkında çok daha ayrıntılı bilgi, belge ve yapıt ele geçebilecektir. Uzmanlık düzeyinde yürütülecek bir çalışma ile "Kul Fakir Bilinmezi" çözüme kavuşacak, bundan da yazın-sanat dünyamız ve Türkçe'miz kazançlı çıkacaktır.

★ ★ ★

KUL FAKİR"İN YAŞAMI-KİŞİLİĞİ-SANATI VE ŞİİRLERİ:

Kul Fakir'in asıl adı Ali'dir. Amasya ilinin Merzifon ilçesine bağlı Kıreymir Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Çoğu halk ozanında olduğu gibi, onun da doğum yılı tam olarak bilinmemekle beraber, 1873'te doğduğu söylenmektedir. Ozanın anasının adı Fadime (Fatma), babasınınki ise Musa'dır. Kendisini sağlığında tanıyan kişilere göre: Kul Fakir uzun boylu, biraz iri cüsseli, mavi gözlü, gür ve uzun sakallı bir kişiydi. Doğru, açık, tok sözlü; sözünü çekinmeden söyleyen, nükteci bir karaktere sahipti. Yaşadığı yıllarda -Osmanlı İmparatorluğu'nun son, Cumhuriyet Türkiyesi'nin ilk yılları- "Tasavvuf ve tekke kültürü" toplumsal yapımızda hâlâ etkisini sürdürdüğü için, o da bu "kültür"ün derin etkisi altındaydı.

Kul Fakir "Ocakzade Dede" bir aileden geliyordu. Yöredeki Alevi-Bektaşi inanç ve yaşayış sisteminde, bu gelenek ve görenek içinde ailesinin saygın bir yeri vardı. Fakat o, asla bu saygınlığın sömürüsünü yapmadı. "Ocakzade Dede" olduğu halde, 'dedelik kurumuna' karşı çıktı; kurallarına uymadı. Çağını doldurmuş olan düşüncelere, inanç ve kurumlara körü körüne bağlı değildi. Çağdaş, ilerici, aydın görüşlü bir ozandı. Şiirlerindeki tasavvufi yaklaşımlar Alevi-Bektaşi tasavvufun klasikleşmiş kalıplarına bağlılığındandır ki, bu yolda şiir yazan hemen tüm ozanlarda görülen bir durumdur bu. Yapıtlarının bu görünümü onun çağdaşlığından birşey kaybettirecek nitelikte değildir.

Kul Fakir, çevresinde sözü dinlenir, nüfuz sahibi bir insandı. "Kerem ve kerametine" inanılırdı. Ama o hiçbir zaman bu konumunu kötüye kullanmadı. Çıkarcılığa yönelmedi.

Yaşamının olgunluk dönemini ve son yıllarını Cumhuriyet Devri'nde geçiren ozan, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ve genç Cumhuriyet'in büyük önderi Mustafa Kemal'e içten bir sevgiyle, daha da ötesi bilinçle bağlı idi. Atatürk'ün ilkelerine, devrimlerine özüyle, sözüyle davranış ve eylemleriyle inanmış; onun bütün girişimlerini eylemli olarak desteklemişti. Şapka devriminin yapıldığı yıllarda, Merzifon'da şapkayı ilk kez onun giydiği söylenmektedir.

Ozan 1938 yılında, 65 yaşında iken yaşama veda etmiştir.

★ ★ ★

Yaşadığı çevrede Kul Fakir'e ermiş-veli gözüyle bakılmıştır. Sözgelimi, onun kırk yaşında iken evini-barkını terkettiği, bir süre kır-bayır dolaştığı, kırkıncı gün Keçiköylü Kul Hüseyin'in elinden "dolu" içtiği, ondan sonra "dilinin çözüldüğü", "hikmetli söz-

Cümle muratları verici Hüda,/Efendim Dergâh'tan eyleme cüda,/Zulûmat çoğaldı, yetiş Mustafa,/Mahlûk azdı, yakın ola belası./

Âdeme kem bakıp gezme serseri,/Âdemde bulunur türlü çöferi,/Fark edenler erdi sırrı didârı,/İblis olan eremedi bu deme./

Öğüt verip ağnamağın çağıdır,/Sinemde goylanan aşkın dığıdır,/Şimdiki çekilen aşk sancağıdır,/Balım Sultan sevenleri gayırdı./

Girdim Dergâh'ına yeşil serili,/Körler göremedi, perde gerili,/Beytullah'ta gören var mı Halil'i,/Anın anesin sormaya geldim./

Ozan, ölçü kullanımında, örneklerden de anlaşılacağı gibi çok titiz davranmıştır. "Müminim dese gerek" dizesinin dışında hiç ölçü yanlışı yoktur. Bu dize 8'lik ölçüye göre bir hece eksiktir. Ama aslında Mümin sözcüğü üç heceli gibi söylenen bir sözcüktür. Bu bakımdan bu dizenin de ölçüye uyduğunu kabul etmek gerekir. (Mümin, müümin, mütmin gibi...)

Ozanın diğer şiirlerinde de hemen hemen hiçbir ölçü kusuruna rastlanmamaktadır. 8'lik kalıpla yazılan şiirlerinde duraksız dizeler ağırlıktadır: "Seyranda görmüşüm düşü/Dilberin alnında balkır, vb."

11'lik ölçülerde 6+5'lik duraklar çoğunluktadır: "Zulûmat çoğaldı + yetiş Mustafa/Ademde bulunur + türlü cöferi, vb."

Kul Fakir şiirlerinde uyak konusuna da

di farzı kılıncı/Sağıma soluma haber verinci/Sağdaki sevdiğim sultana benzer./

Kubbe muallakta altı suyudu/Gelen geçti gene dünya buyudu/Hasan-Hüseyin'in nesli büyüdü/Zeynel'im zindana girmeye geldim./

Ozanın ölçü ve uyak anlayışını kısaca bu biçimde saptadıktan sonra, şimdi de onun dil ve söyleyiş özelliği üzerinde duralım. Kul Fakir'in yaşadığı dönem göz önüne alındığında, ozanın şiirlerinde kullandığı dilin oldukça sade olduğunu söyleyebiliriz. Kimi şiirlerinde yabancı sözcüklere de yervermiş ozan. Fakat bu yabancı sözcük ve terimler genellikle dinsel-tasavvufi içeriklidir. Kul Fakir'in tekke ve tasavvuf şiirimizin etkisi altında kaldığını belirtmiştik. Bu tür eğilimi olan bütün ozanlar, ortak terim niteliği gösteren dinsel-tasavvufi sözcükleri yapıtlarında sıkça kullanmışlardır. Ozanın dildeki bu tutumunu geleneğe bağlılıkla açıklamak yerinde olur. Fakat her şeye karşın Kul Fakir dil ve söyleyişte kendine özgü bir özgünlük yaratmıştır. Söz konusu özgünlüğünü göstermek için, aşağıdaki örnekleri özenle gözden geçirelim:

Seyrimde gezerken üç dilber gördüm,/Biri aydır, biri ol güne benzer./Aşkın dolusunu sundu elime,/Biri allar giymiş ahmere benzer./

Mümin olan arı gibi iniler,/Bin çiçekten alır balı bir eyler,/Güzeli sevenler aynayı neyler,/İçi ahret,

Muhabbet bağına düşürmem kişi,/Gülleri şad olmaz mı bülbül gelirse."/

"Seçerler sağları, sağlam ararlar,/Yüze gülücüyü nâra sürerler."

"Dilberin alnında balkır,/Noktasından nazar eyle."

"Ademi don edip giyinen Hak'tır,/Ana mekânını münezzeh deme."/

"Sinemde goylanan aşkın dağıdır."/

"Kul Fakir ciğerin közlemesin mi?/Sırrını yâd elden gizlemesin mi?"

"Halim yaman oldu körler elinden."/1

"Tel kıramaz hakikate karışan,/Aşkın kürresinde kaynayıp pişen."/

"Haramı helalden lezzetli yedi,/Hayırımı hıvset şerler elinden."/

"Müminin kıblesi dostun didarı,/Muhabbet aşığı neylesin varı."/

"Ay doğar, gün dolunur,/Semalar yansa gerek."/

"Bin çiçekten alır balı bir eyler,/Güzeli sevenler aynayı neyler."/

"İçi ahret, dışı dünyaya benzer."/

"Okumuşum aktan karayı bilmem,/Bin derman verseler bu derdi vermem."/

"Aşk-ı Mansur Enelhakı görüncü,/Kancalar taksalar yönüm ayrılmaz."/

"Canım kurban olsun mert oğlu merde,/Meyil verilir mi tilkiye, kurda."/

"Mümin ne göstersin elin körüne,/Doğrusun söylesen gelir zoruna."/

"Yar odur ki hakka yarar yar ola,/Ta tepeden tırnağına nur ola."/

luna gitmişlerdir. Kul Fakir, çağını doldurmuş olan "tasavvuf ve tekke kültürünü" propaganda etmek amacında değildir.

Ozanı, "manevi mürşidim" diye nitelendiren Gümüşhacıköylü dostum İhsan AKTAŞ'la şiirler üzerinde tartışırken, onun bir şiiri değerlendirişi ilginçti. Söz konusu şiir ilk bakışta tasavvufi bir içerik yansıtmaktadır. Fakat, dostum, bu şiirin anlatım bakımından öyle olmakla birlikte temelde başka bir gerçeği dile getirdiğini söylemiştir. O gerçek de şudur: Şiir Kurtuluş Savaşı'nın başlangıç yıllarında yazılmıştır. Şiirdeki "Mehdi"den kasıt, Atatürk'tür. Ozana göre devir bozulmuştur. Yeni bir düzen kuracak, halkı esenliğe kavuşturacak bir mehdiye gerek vardır. Bu mehdi de Ulusal Kurtuluş Savaşının örgütleyicisi Mustafa Kemal'dir. Şiirin tamamını aşağıya alıyorum:

Mehdi resul gelse gerek,/Ya doğdu ya doğsa gerek,/İsa resulün kavlince,/Hem müsahip olsa gerek./

Kavil karar bir olur,/Münkir işi zor olur,/İnkâr yolunda yorulur,/Menzilinde kalsa gerek./

Düzeltir erkânı, yolu,/Sorarlar mezhebi, dini,/Hakka giden doğru yolu,/Âşikar olsa gerek./

Bekleriz sahip sultanı,/Ya geldi ya gelecek yani,/Alınır imamlar kanı,/Tezel tufan verse gerek./

Aşikâr Muhammet dini,/Kadimdir Ali'nin yolu,/Allah'ın sevgili kulu,/Bir sahip gelse gerek./

didarın görümez uğru,/Kimlere çağıram ya senden gayrı,/Aşk-ı Muhabbetten canım ayrılmaz."/

Şu dörtlüğü dikkatle okuyalım. Burada amaç tasavvuf mu, yoksa toplumsal ve insansal bir gerçeğin vurucu bir eleştirisi mi?

"Mümin olan hile katmaz kârına,/Ârif ne göstersin elin körüne,/Doğrusun söylesin gelir zoruna,/Görüp inanırsa yarim ayrılmaz."/

Kul Fakir gerçekte tasavvufi söyleyişlerle toplumsal, yaşamsal konuların ilginç eleştirilerini yapmaktadır. İşte bunun başka bir örneği:

"Canım kurban olsun mert oğlu merde,/Meyil verilir mi tilkiye, kurda;"/

Dizelerinde apaçık bir toplumsal yergi yapılıyor. Hemen bu dizelerin ardından tasavvufi bir yaklaşımla dörtlük tamamlanıyor:

"Ne kendinde görmüş, ne gökte, yerde,/Müminin göğnünden bir dem ayrılmaz."/

Mutasavvıfların TANRI-İNSAN ilişkisi anlayışlarının şiirle dışavurumu böyle dile getiriliyor. Tanrıyı yerde, gökte aramaya gerek yoktur. O, insanının benliğindedir, gönlündedir. Tıpkı "Ararsan Mevlâyı kendinde ara/ Kudüs'te Mekke'de, Hac'ta değildir" diyen büyük mutasavvıflar gibi, Kul Fakir de Tanrı'yı insanda görüyor, Ona göre âdeme (insana) kem gözle bakılmamalıdır. Çünkü insanda "türlü cevherler" vardır. İnsan secde edilecek bir varlıktır. İnsana iman eden Tanrı'ya da iman etmiş demektir. Tanrı'yı "mekandan Münezzeh" saymak doğru değildir. Onu böyle sayanlar inkâra yönelmişlerdir. Ozanın bu şiirinin bütün şöyle:

Sakla sırrın settar olayım dersen,/Muhabbet evinde kalayım dersen,/Hakkı aşikâre göreyim dersen,/Aç can gözün yek nazar kıl âdem./

Ademe kem bakıp gezme serseri,/Âdemde bulunur türlü cöferi,/Fark edenler erdi sırrı didari,/İblis olan eremedi bu dem'e./

Her dem secde eyle âdeme haktır,/Ademin şeriki, naziri yoktur,/Âdemi don edip giyinen Hak'tır,/Ana mekânını münezzeh deme./

Münezzeh diyenler inkâr eyledi,/Ehl-i mürşit doğrusunu söyledi,/Hakkı vücudunda isbat eyledi,/Göre göre inanmışım Hüda'ma./

Hakkı gören görür kendi özünde,/Her dem gezer ise gerçek izinde,/Özümüz türabta, yüzümüz yerde,/Kul Fakir'em dergâhında hademe./

Ozan, şu iki dörtlüğünde çağın bozulduğunu, zalimlerin çoğaldığını, iki yüzlülüğünü, yüze gülücülüğün, yalanın, çıkarcılığın... Ortalığı sardığını tasavvufi din ögesiyle birlikte işliyor:

Seçerler sağları, sağlam ararlar,/Yüze gülücüyü nâra sürerler,/Eleste gününden haber sorarlar,/Cemalin veddüne aynel suresi./

Cümle muratları verici hüda,/Efendim Dergâhtan eyleme cüda,/Zülûmat çoğaldı, yetiş Mustafa,/Mahlûk azdı, yakın ola belası./

(SÜRECEK)

TARİH

Sen seni bil, sen seni bil, sen seni,
Sen seni bilmez isen patlatırlar enseni!

Doksan günlük düğün Edirne'de sona erdi!

ALEV ALATLI

Muhabirimiz Çavuşbaşı Mehmet, 534 yıl sonra Edirne'den bildiriyor

Üç ay önce, 27 Recep, Pazartesi günü başlayan, asrın en görkemli düğünü, 15 aralığı 16 aralığa bağlayan dün gece yarısı sona erdi. On yedi yaşındaki genç damat, Şehzade II. Mehmet ile dünya güzeli Sitti Mükerreme Hatun, doksan gün doksan gece süren, muhteşem düğünden sonra, eyalet merkezi Manisa'ya mütevveccihen hareket ettiler. Doksan gün boyunca, Kahire'den getirttiği birbirinden güzel kıyafetlerini sergileyen Sitti Mükerreme Hatun, Edirne'yi çok sevdiğini, Manisa'yı da çok seveceğinden emin olduğunu, zaten bundan sonra yerinin muhterem eşinin yanı olduğunu ifade etti.

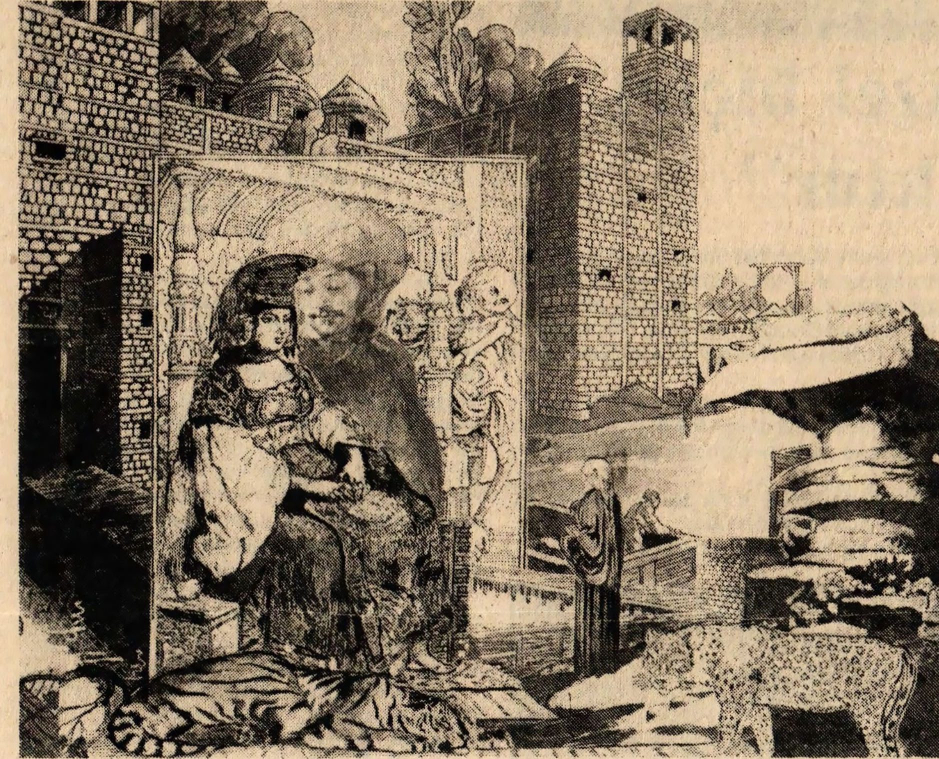
Bilindiği üzere, Sitti Mükerreme Hatun, merkezi Elbistan'da bulunan Dulkadir beyliğinin hükümdarı Süleyman bey'in kızı, merhum Nasüriddin beyin torunu, Melikşah'ın çok sevdiği kız kardeşidir. Merhum Çelebi Mehmet'e de gelin vermiş olan bu ünlü ailenin bir kızları da, Memluk Sultanı, Mısırlı Melik Zahir Çakmak'la evlidir. Saray sosyetesine yakın çevreler, bu evliliğin tümüyle siyasi bir evlilik olduğunu, Süleyman Bey'in her iki tarafa da hoş görünmek için, kızlarını düşman kadeşlerle evlendirdiğini fısıldatmaktadırlar. Pek çoklarına göre, bacanakların durumu kabullenmiş gibi görünmelerine rağmen, bir Osmanlı- Memluk çatışması, eninde sonunda kaçınılmaz olacaktır.

Düğünde hazır bulunan Veziri Azam Çandarlı Halil Paşa ailesi efradından adının açıklanmasını istemiyen bir hatun, Paşa'nın, Şehzade Mehmet'in davranışını onaylamadığını ve kendisini çok hırslı bulduğunu ifade etmiştir.

Daha şimdiden Konstantinopl hayalleri gören ve bundan sonraki ilk düğününü Tekfur sarayında yapacağını alenen söyleyen Şehzade Mehmet'e, Çandarlı Halil Paşa'nın, "Konstantinopl düşmeyecektir. Düşse bile bütün Avrupa Türk imparatorluğuna karşı ayaklanacağından, 25 devletle birden, pek uzun bir harbe girişilecektir. Cihan İmparatorluğu uğruna Devlet'in başını belaya sokmamak gerekir" dediği rivayet edilmektedir.

Düğün sırasında, Çandarlızadelerle Osmanoğulları ailelerinin arasındaki soğukluk Şeyhül Islam Molla Fahrüddini Acemi'ye de sirayet etmiş gibi görünmüştür. Çevresine sert nazarlar atfeden ve sık sık "Lâhavre, lâhavre!" diye iç geçirdiği izlenen Şeyhül İslam Efendi'nin ne denli tutumlu bir zat olduğu bilinmektedir. Molla, düğün için yapılan masraflardan yakınmış, bir zamanlar, aylığını arttırmaya kalkışan Padişahımız Efendimiz İkinci Murat Hazretlerine söylediği, "Beytül-mal helâldür ama israr helâl değüldür!" cümlesinin halen geçerli olduğunu belirtmiştir.

Osmanoğulları hanedanının ileri gelenlerinden Başdefterdar Detrik Sinan Bey'in de hazır bulunduğu düğünde, Nişancı Cezerîzade Mehmet Çelebinin elinden düşürmediği esrar torbası hoş karşılanmamış, davetliler Nişancı efendinin ölümünün esrardan olacağı konusunda birleşmişlerdir.

Düğün hakkındaki kehanetlerini sorduğumuz tanınmış müneccimlerden Raziye Hatun, Şehzade'nin 29 Mart'ı 30 Mart'a bağlayan gece doğmuş olması nedeniyle Koç burcundan olup, bu burcun bütün erkekleri gibi, atılgan, gözü pek, sevimli, cazibeli ve çok cesur olduğunu söylemiştir. Raziye hatun'a göre, Koç burcu erkeklerinin en önemli zaafı tedbirsizlikleridir ama Şehzade Mehmet'in yükselen burcu da bu zaafını örtmektedir.

Genç çiftin çok mutlu olacağını, Şehzade II. Mehmet'in başarıdan başarıya koşacağını söyleyen müneccim, söyleşi sırasında birden sararmış, meclisde bulunanlardan ikisinin başlarının vurulduğunu gördüğünü söylemiştir. Raziye hatun bütün ısrarlara rağmen bu iki kişinin kimler olduğunu açıklamaktan kaçınmış, "Allah ne yazdıysa o olur." demekle yetinmiştir.

“Her işin bir nedeni/Her çalışan çocuğun/Bir cenneti vardır./ Bir çocuk yüceltilir ve biri alçaltılır/Biri kiraya verilir ve biri zincire vurulursa/Bir çocuk esirgenir başakça/Ve biri tohum tohum toprağa saçılırsa/Biri itilir biri kakılırsa/Çocukluk aşınır, biz aşınırız.” (Newsweek Dergisi'nden)

“Çocukluğunu yaşayamayan çocukların yalnız beden sel yönden değil, ruhsal yönden de sakatlandığını bili yoruz. Yaşları altmışa varsa da çocuk kaldıklarını görü rüz...” GERALDO MILLER

Çalışan çocukların çığlığı dünyayı sarmıştır

HASAN KIYAFET

Çalışan çocuklar sorunu dünyayı ilgilendirecek boyutlardadır. Doğal ki insan olarak bizi de ilgilendirir. Fakat çıplak gözle görebildiklerimiz, ilkin kendi çocuklarımız, yurdumuzun çocuklarıdır.

Gün boyu tanık olduğumuz ayak satıcısı çocuklar, çalışan çocukların sadece küçük bir bölümüdür. Bir bakıma da şanslı bölümüdür. Ya göremediklerimiz, gözden ırak, başımızı uzatmaya dayanamadığımız izbe, havasız yerlerde çalışanlarımız. Her babayiğidin kucaklayamadığı ağır işlerde ömür tüketenlerimiz. Biz uyurken uyanık, biz yatarken ayakta olanlarımız. İlkokul aydınlığı bile görememiş ana kuzularımız... Çocukluğunu yitirmiş küt iri elleri, soğuktan morarmış önü ıslak burunlarıyla onlar da bizimdir. Her sabah sütünü iç diye peşinde dolandıklarımıza benzerler. Üşürler, acıkırlar, uykusuzluğa dayanamazlar. Başları ağrır dişleri sızlar. Çocuklukları tutar gülmek, zıplamak, şımarmak isterler. Hele kedi gibi elinizin altında sürünüp nazlanmaya bayılırlar. Olmadık yerde bağırmak, nara atmak isterler.

Aklı başında dünyalı artık şunu iyice kavradı: “Çocuklar da insandır ama önce çocuktur. Çocuklar büyük yerine konmaktan bıktılar. İşte büyük, çalışma da büyük, ceza da büyük, aşkta küçük, hakta küçük!... Onlara ne verirsek onu alırız. Kin, öfke, sopa, işkence ile üstüne vardıklarımızdan barış ve güleryüz bekleyemeyiz. Çocuk insana ektiğini biçtiren bir tarla, karşısına diktiğini gösteren bir aynadır...”

23 Nisan Çocuk Bayramı rasgele bir eğlence günü değildir. Mustafa Kemal Atatürk'ü evrensel boyutlarda yücelten, en önemli niteliklerden birisidir. Hak etmediği ağır işlerle çocukluğu çalınmış çocukların, topluma yönelik öfkesi yaman olur. Bunu anlamak için sosyolog, Pedagog olmaya gerek yoktur kanısındayız. İngiltere'de çıkan “Newsweek” dergisinin 24 Ocak 1983 sayısı, dünyada çalışan çocuklara ayrılmış. Ondan kimi bölümleri özetlemeyi de yararlı bulduk.

★

Kadıköy yakasında bir kalaycı dükkânına uğradık. Eli yüzü is pas içinde bir çocuk bakır siliyor. Nişadır, kalay ve körükten fışkıran kömür dumanından gözgözü görmüyor. Kırsaçlı pos bıyıklı elimdeki tasa bakıp bir kıyıya attı:

—İyi temizlenmesi gerekir. İki yüz liradan aşağı olmaz dedi.

Amacımız başka olduğundan işi uzatmadan razı olduk. Çocuğa yanaştık:

—Kolay gelsin babayiğit, işler nasıl?

beş yaş arası 75 milyon çocuğun ağır işlerde ve güç koşullarda çalıştırıldığını söylüyor. Birleşmiş Milletler'in ilgili kaynakları bu rakamın yanlış olduğunu, en az ikiye katlanabileceğini vurguluyor. Birçok ülke çocuklarını korumak için özel yasalar çıkartmıştır, ama sözkonusu yasaları uygulamak önce yasa yapıcıların işine gelmemektedir. Ya da “Yasa bozucular, yasa yapıcılardan daha zeki ve çalışkanlar.”

ÇOCUK İŞÇİ SATIMI

Çocuk işçiler eskiden beri işverenlerin ilgisini çekmiş, iştahını kabartmıştır. Endüstrileşmemiş ülkelerde çocuklar, beşikten çıkar çıkmaz üretime katılmaktadırlar. “Bunu bizim ülkemiz iyi bilir.” “Endüstrileşmiş olanlarda da durum değişmemiştir. Özellikle küçük işletmeler çocuğa yalnız ucuz işgücü değil, ucuz hammadde, araç gözüyle bakmaktadır.

Kırsal kesimde çocuklar eli değnek tutacak duruma gelince, orta halli bir aileye bir yıllığına satılmaktaydı. Bu konumda çocuk yirmi dört saat satıldığı yerindir. Kendi evine istese de gelemez. İşverenin yatacak yeri yoksa, öylesi işine geliyorsa, yatmadan yatmaya evine gidebilir. Sözkonusu olay şimdi kente taşınmıştır. Sosyo ekonomik yetmezliğin kente ittiği insan, çocuğuna daha yoğun yüklenmektedir. Ona can simiti gözüyle bakmaktadır. Çünkü çocukların iş bulma şansları büyüklere göre daha fazladır.

Eskiden Kimsesiz Çocukları Koruma üyesi olan bir İngiliz şöyle demektedir:

“Bir tek kız ya da erkek evlatlarından başka çalışanı olmayan yoksul aileler biliyorum. Daha kötüsü iş bulma güçlüğünden çocuklarını sakat eden aileler biliyorum. Böylesi yasalara, insanlığa karşı geliş kolay mı bilmiyorum.

Bangok'lu Rampai 14 yaşında bir kız. Annesi onu bir iplik fabrikasına yıllığı yüz dolara sattı. Eskiden kırdaki temiz havanın yerine burada 12-13 yaşlarında başka kızlarla havasız, sıcak bir odada on saat çalışma vardı. Hastalanmak, kaytarmak yasaktı. En küçük bir yanlış, bir çocukluk değnekle karşılanırdı. Sonunda kızcağız kaçtı. Kendi diliyle: “Kuru yerde yatmaya, iki yerine bir öğün yemeğe razı oldum. Ama sopaya dayanamadım...”

İtalya'da çocuk işçi açık pazarları vardı. Bir çocuk işçi kendini satan babasını protesto için intihar etmişti. Bunun üzerine hükümet çocuk açık pazarını yasakladı. Fakat İtalyan İşçi Sendikaları Birliği'nin iddiasına göre aynı sorun kaçak olarak yaşamaktadır.

Bir “UNICEF” yetkilisi olan James Grant di-

Tayvan, Pasifik ve Afrika grubuna yaklaştıkça durum daha ciddileşiyor. Tayvan Kalkınma Komitesi üyesi Mechai Viravaidya şöyle sesleniyor: “Çalışma sonsuzdur. Saat maat yoktur. İşyeri yönetimine uyumsuzluk gösterenler acımasızca cezalandırılır. Örneğin erkek çocuklar kızgın demirle dövülür. Işıksız, susuz ve ekmeksiz bir odaya kilitlenir. Kızlarsa bu yanlışı yapanlar ceza biçimi biraz değişir. Örneğin bir erkekle sevişme falan gibi bir şey olursa, yüzüne asit atılarak çirkinleştirilir.”

Kenyalı bir Çocukları Koruma Kurumu görevlisi: “Çalışan bir çocuğun başına bir iş geldiğinde, polis ya da insaflı bir komşu yetişene dek genellikle iş işten geçmiş olur” diyordu.

Asya, Afrika çocuklarının umutsuzluğundan söz ederken, Orta Amerika çocuklarının durumu daha iyidir demek istemiyoruz kuşkusuz. En dar, girilmez, karanlık maden, kömür ocaklarına onlar girer. Tozlu harman, saman işlerinde onlar vardır. Bin dörtyüz derecede eriyen camın karşısında, zehirli gazlar arasında onlar çalışır. Haitili çocuklar beş yaşından itibaren başlarında taşıdıkları su kabından dolayı türlü fiziki hastalıklara uğrarlar. Omurga eğilmesi, skolvoz özellikle sık görülür. Mısır ve Brezilyalı çocuklar da tuğla taşımaktan aynı hastalığa yakalanırlar. Dünyanın neresinde olursa olsun çocuk yaşta fabrikaya kapanan çocuklar, gençliklerini çeşitli mafsal hastalıklarıyla karşılarlar. Gerçekte çoğu genç bile olmadan ölürler.

Hindistan'da çalışan çocukların sağlık ve korunma koşulları oldukça bozuktur. Her yıl binlercesi yangın, kimyevi madde patlaması, küçük ihmallerin yarattığı elektrik çarpması gibi olaylardan yaşamlarını yitirirler. Mısır'daki sayısız küçük işletmelerin, tezgahların başında çalışan on bin, yüz binlerce çocuğun arayıp soranı yoktur. Kimsesizdir. Binlerce küçük işletmeyi on milyonluk Kahire kentinde sadece elli denetçi denetler...

Ağır iş deyince, on sekizin üstündeki bir erkeğin kas ve zihin gücüyle yapabileceği işler anlaşılır genellikle. Maden, amelelik, kalıp, sıcak soğuk demir, inşaat, ağır yük makinaları kullanma ağır iş deyince akla ilk gelen dallardır.

Kaliforniya'da ağır iş vinçlerinde traktörlerde 14 yaşındaki çocuklar çalıştırılmaktadır. Bu yüzden sık sık ölümle sonuçlanan kazalar olur. Yine Kaliforniyalı Çocukları Koruma ve Güçlendirme uzmanı Paul Blathe'ye göre: “Burada çocukları boylarından büyük işlerde görürsünüz.”

SAHİPSİZLER

Brezilya'lı sosyolog Maria N. Kotscho diyor ki: “Kolombiya'da sayısız aile çocuğunu terk eder. sahip çıkmaz. Genel çocuk nüfusunun %30'unun babası bilinmemektedir. Otuz iki bin çocukta Kimsesizler Derneği'nin korunmasındadır.

Londra'daki Karşı Kölelik Derneğinin bir incelemesine göre, Latin Amerika'da 40 milyon sokakta başıboş çocuk vardır. Doğal olarak bu çocuklar “Çalışan Çocuklar” listesinde yokturlar. Bunlar uykuda geçmeyen zamanlarını kendi buluşları işlerde geçirirler. Örneğin ayakkabı boyama, araba park ettirme, araba silme yıkama, dilenme, hırsızlık ve kendini satma gibi...”

Gelişmiş ülkelerde çocuğuna sahip çıkmama, gelişmemiş, ya da az gelişmiş ülkelerde ise satma konusu hızla yayılmaktaymış.

BİZE İLİŞKİN BİR HABER DAHA

Kimi Türk aileler iyi dilenmesi için çocuklarını yasalara rağmen sakat ederler. Fabrika sahibine yok pahasına kiraya vermeye zaten hazırdırlar. Bünyan ve Isparta yöresinin kızlarının, kadınlarının belden aşağıları kısadır. Gövdeye göre oransızdır. Nedeni çocukları bebek yaşta halı tezgahının başına çakılmalarıdır. Türk Çocuk Psikiyatrisi Haluk Yavuzer diyor ki: “Ağır ve erken işin çocuk üzerindeki olumsuz etkisi keşke yalnız fiziki bozukluklar olsa. Daha kötüsü yarattığı ruhsal, psikolojik çöküntülerdir. Bu ilkin heyecan, stress, öfke deprasyon biçiminde başlar.

ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ

Çalışan çocukların eğitimi genellikle bitmiştir. Oysa hemen hemen tüm dünya temel eğitimi zorunlu kılmıştır. Fakat bu amaç belli ülkelerin dışında hiç bir zaman gerçekleşmemiştir. İşverenler, eğitilmemiş işçilerin daha uysal olduğu kanısındalar. Napoli'de 15 yaşın altındaki çocukların %33'ü ilkokula devam etmezler. Kolombiya'da tüm çocukların ancak %22'si ilkokulu bitirir.

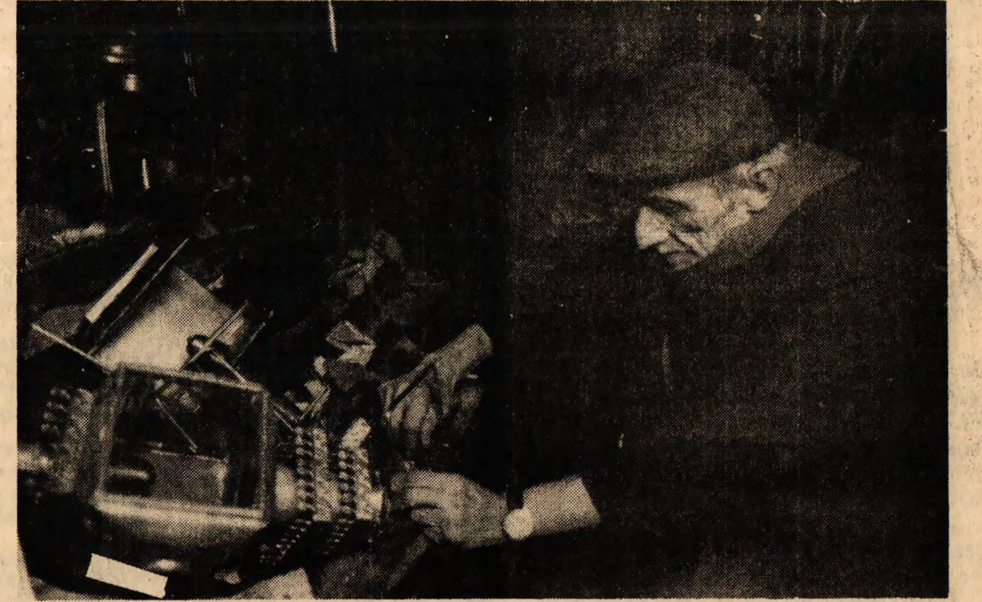
Ali Muhammet Ali Mısırlı bir temizlik işçisidir: “Kendimden utanıyorum. Çünkü okumam yazmam yok. Çocuklarımı dilenip okutacağım. Adam edeceğim.”

Abdullah Vahap yine Mısır'dan bir çocuk işçi. Onüç yaşında ve okulsuz. Araba yıkıyor. Amacını soruyoruz. Ve o “Mekke'ye gidip hacı olacağım. Renkli televizyon ve bir de ev alacağım. Okusam bunları yapabilir miydim? Cık yapamazdım...” diyor.

SON SÖZ “ILO” NUN OLSUN

“Çocuklar yalnız iş görmekte büyük yerine konmaktan acı çekmekteler. Yetenek ve yaratıcılıkları yok edilmektedir. Düş kurmak, geleceğe yönelik mantıkları köreltilmekte çarpıtılmaktadır. Brezilya'nın göçmen çocuk işçileri, oynama, gülme, atlama, zıplama gibi çocuksu davranışları unutmaktalar. Günde on saat iş onları tüketmekte. Büyükler gibi sigara içki içmekteler. Ekonomist Geraldo Miller bu çocuklar için: “Fizik olarak büyüseler de, mantık olarak ölene dek çocuktur bunlar” diyor.

Sao Paulo Üniversitesinde sosyolog olan Rosa Maria da: “Gözünü açar açmaz iş ve yaşamın katılığını gören çocuklar, kendilerini dayanaksız, güvencesiz hissetmekteler. Savunma güdüsüyle oyuncaklarını bıçak ve silahtan seçmekteler. Sonunda cinayetler dünyası ile tanışmaları güç olmuyor doğal olarak...”

Fener yapımcısı Hikmet Usta'nın öyküsü

“Elim tuttuğu sürece... Sonra... bitti...”

S.ORAL GÖNENÇ
Fotoğraflar: Aramis Kalay

Herşeyin bir görkemli devri, gözden düşüşü oluyor. Yeni buluşlar da buna sebep kimi zaman. Bir zamanın büyük yelkenlileri şimdinin şık görünümlü süper konforlu gemilerine, tek motorlu çelimsiz ama zarif uçaklar azgın jetlere, dokunsanız kırılacak duygusu veren o zamanki ismi “velosipet” olan bisikletler korkunç motosikletlere dönüştü.

Kimileri de eğer çevresindeki ortam izin veriyorsa çağlarının sonlarını yaşıyorlar adalardaki faytonlar gibi. Çoğumuzun beğenmediği, ancak adalarda motorlu taşıt kullanımı yasak olduğundan zorunlu olarak bindiği faytonlar... Sonra onların tentesi, tekerleği, boyası, motifleri. Ya fenerleri? Ağır ağır devrini kapayan faytonlara takılan fenerleri yapan Hikmet Şener Usta ile konuşuyoruz Büyükada'da. İliklerimize kadar işliyor poyraz rüzgârı, kırık dökük camsız tahta kapının ardında bir yığın eski püskünün arasına sığınmış Hikmet Usta. Ağzını burnunu da sarmış çaresiz Öyle **“çalışmaya çalışıyor”**.

Soruyorum: —Çok eskilerden beri mi bu işi yaparsınız?

—Tam otuz üç yıl oldu. (demek 1950'de başlamış).

—Peki, daha önceki uğraşınız?

—Daha önceleri Adapazarı'nda araba koşardım. O zamanlar Hendek'e, Akyazı'ya, hatta İzmit'e toprak yollardan giderdik Fay-

ton arabalarıyla... Sonra bir gün İstanbul'a bir arabayı madenletmeye geldik. (Arabanın madensel süslemesi), o sırada bu fener işine aklım yattı. O gün bu gündür uğraşıyoruz işte...

—Sosyal güvenceniz var mı Hikmet Usta?

—Hiçbir sosyal güvencem yok, elim tuttuğu sürece çalışacağım. Sonra bitti, zaten romatizma oldum buralarda...

Hikmet Usta o haliyle bize çay söylemek için kalkıyor.

—Peki, daha uygun şartlarda çalışma ola-

EKONOMİ

Merkez Bankası'nın tahrifatı

—Sağol ağabey iyi.

—Nasıl iyi , aylığın ne? Hem senin okulun yok mu?

Adının Necati olduğunu, ustanın buyruklarından anladığımız küçük kalaycı:

—Haftalık alırız biz abi. Haftalık dört yüz. Okumam yazmam var. Artık okulu bıraktım. Babam diyor ki artık para okumada değil, sanatta diyor.

—Necati, baban ne iş yapar? Kaç kardeşsiniz, nerelisiniz?

Necati kaçamak ustaya baktı, eli daha kıvrak:

—Babam inşaatçı, şey işçi. Dört kardeşiz, iki de kız var. Kırşehirliyiz. Şehrin içi sayılır Özbağından. Ben iki yaşımdayken gitmişim, aklım yetmiyormuş.

Sigortadan migortadan söz açınca, öteden usta kuşkulandı:

—Efendi akrabadır akraba. Ha üç beş yardım olsun diye çağırıyorum. İnşaat işleri kesat bu sırada. Babası bir yıla yakındır taş üstüne taş koyamadı zavallı. Ağzını Necati'ye çevirdi:

—Ulan dürzü senin diplemen (diploma) yok mu? Hani Özdemiroğlu'nda okudum diyordun ya.

Necati dolaştı. Biz işi geçiştirmek için:

—Yok yok önemi yok canım. Ustam bizi yanlış anlama. İlkokul çağında birini gördüm mü dayanamam, öğretmenliğim tutar. Emekli öğretmenim de... Necati sabahları kaçta kalkarsın?

Necati, ustanın gözüne baktı. Usta açıklamamdan biraz rahatlamış:

—Anasının uyandırdığı zaman. Keratanın uykusu ağır.

Saat, çalar saat yok mu Necati?

O buruk gülüyor:

—Vardı bozuldu. Ezan bizim evden ayman açık duyulur...

Taşı sonra almak üzere hoşçakaln deyip ayrıldık. Usta tasalıydı!

Çalışan çocukların çığlığı dünyayı sarmıştır. Uluslar Arası Çalışma Örgütü "ILO", sekiz on yor ki:

"Çocuklar yalnızca çalışmak zorunda oldukları için çalışırlar. Hindistan'da genel aile gelirlerinin %23'ünü 12-15 yaş arasındaki çocuklar sağlarlar. Bunlar çalışmazlarsa, yiyemeyeceklerini de iyi bilirler. Çocuklarını işyerlerine, varlıklı ailelere satan babalar, ala. ·kları para ile sözkonusu yerlere ve kişilere olan borçlarını bile kapatamazlar. Böylece çocuklar, çocukları yitirene dek borç için çalışırlar.

SANAYİLEŞMİŞ, YA DA GELİŞMİŞ ÜLKELER

Bu ülkelerde de durum iç açıcı değildir. Özellikle ABD'de siyah çocuklara doğuştan köle gözüyle bakılmaktadır. Part time "yarım gün" denen çalışma biçimi, çocuk yaşamının bir parçası olmuştur. İngiltere'de 13-16 yaş grubu çocuklarının dörtte biri yine böyle çalışmaktadırlar. Almanya'nın Bavyera eyaletinde 10-15 yaş arasındaki çocukların 344 bini, İtalya'da %21'i de bu durumdadır. İtalyan Sosyolog Betti:

"O tanınmış tapınılan çocuk tablosu" bir efsane artık. Kırsal kesimin yoksulluk önünde çözülüşü, geleneksel aile bağlarını da çökertti. Şimdi yalnız çıkar ve sömürü var" diyor.

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER VE İSTANBUL'A İLİŞKİN BİR HABER

"Konuştuğumuz orta çapta bir dokuma işletmesi sahibiydi: Ufak işçi, ucuz işçi demektir. Büyüklerin verdiği verimi verirler. İstanbul'daki tekstil çalışanlarının %70'i 15-17 yaş grubundadır, diye övünerek söyledi.

Tayvanlı işveren, kaçak işçiyi başka nedenlerden de üstün tutmaktadır: "Yönetimi, güdümü kolaydır. Döver, söğersin sesi çıkmaz. Hak aramasını bilmez. Üstelik içkisi, dışarı yaşamı da yoktur.

Haiti, Mexika ve Hindistan'daki çocukların durumu zaten bin beterdir. Haitili bir işçi çocuk: "Hayır patrondan fazla para istemeyi düşünmüyorum. Çünkü kuyrukta sayısız çocuk var..."

Neyi, kimden gizliyoruz?

Kafaoğlu: "1982 Temmuzundan bu yana gizlediğimiz emisyonu, Merkez Bankası vaziyetlerine yansıttık, olan bundan ibaret."

Son aylarda enflasyonla ilgili her değerlendirme "ülkedeki para arzının katılığına rağmen fiyatlar seviyesi yükseliyor" diye başlarken, bunun böyle olmadığı ortaya çıkmıştır. Emisyondaki artış oranını gizlemekle, bunun sonuçları olan fiyatlardaki hızlı tırmanış gizlenememiştir. Amaç sadece emisyondaki artışın psikolojik etkisinin önlenmesi midir? Yoksa önümüzdeki günlerde çarpıtılmış bir dizi istatistiğin doğruları da açıklanacak mı?

EKONOMİ SERVİSİ

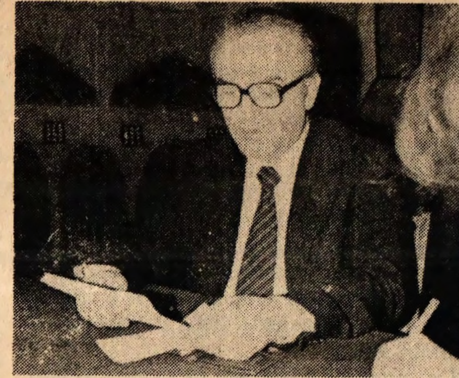
Haftanın flaş haberi hiç şüphesiz emisyondaki artışın 15 ay gizlenmesidir. Son beş hafta içinde emisyondaki 195 milyar liralık artışın dikkatleri çekmesi üzerine konuyu Merkez bankası' Başkanı'na ve Maliye Bakanı'na götüren basın 15 aydır kamuoyundan gizlenen olayı açığa çıkarmıştır.

1982 Haziran'nda banker olayından sonra, bankaların likit olarak zor duruma girmesi dolayısıyla yetkililer Uluslararası Para Fonu'ndan parasal limitlerin yükseltilmesi talebinde bulunuyorlar. IMF'nin buna izin vermemesi üzerine IMF'ye karşı bir yol bulup uyguluyorlar. 1982 Temmuz ayından bu yana cuma günleri Ziraat Bankası'ndaki naktin tamama yakını Merkez Bankası'na aktarılıyor; pazartesi günleri ise tekrar sözkonusu bankaya devir ediliyor. Bu işlem tamamen kaydî yapılıyor, reel olarak para aktarılmıyor. Merkez Bankası hesapları cuma akşamları düzenlendiğinden piyasadaki para dolaşımdaki paraya göre değil, gerçek olmayan Merkez Bankası hesaplarına göre saptanıyor.

Konuyla ilgili M.B. Başkanı Osman Şıklar, **"Bu işlemler normaldir; Ziraat Bankası iki günlük tatilde avanslarına faiz işlemesin diye bu yola başvurduk"** derken, Maliye Bakanı Kafaoğlu da **"1982 Temmuz'undan bu yana gizlediğimiz emisyonu cuma günü M.B. vaziyetlerine yansıttık. Olay bundan ibaret"** diyerek olayı küçümsüyor. Gazete muhabirinin, böyle bir işlemin IMF tarafından öğrenilmesinin sonuçlarının ne olacağını düşündünüz mü sorusuna **"Farkı haftalık vaziyete yansıtmadan önce IMF'ye bir eleman gönderip durumu anlattık. Onlar da durumun zaten farkında olduklarını söylediler, biliyorlarmış..."** diye cevaplıyor. Bu olay sonraki günler, günlük basında da yankı bulurken, bir eski maliye bakanı **"olay yeni değildir"** diye açıklamada bulundu.

İzlenen hesaplama yönteminden dolayı ya da rakamların amaçlı olarak çarpıtılması Türkiye'de yeni değildir. Geçmişte siyasi iktidarların kendi dönemlerini başarılı göstermek için ülkenin reel gelir artışını olduğundan daha yüksek, enflasyonu gerçek olandan daha düşük göstermeleri sık sık görülmüştür. Zaten ekonomideki genel oranları gösteren rakamların hesaplama yöntemi çok tartışmalıyken, bir de böyle çarpıklıkların eklenmesi, ekonomik gelişmenin rakamlarla izleme olanağını ortadan kaldırmaktadır.

Bu olayın yaratıcıları iki büyük devlet bankasıdır. Biri, ülkenin para-kredi politikalarından birinci derecede sorumlu olan, **'bankalar bankası'** Merkez Bankası, diğeri ülkenin en büyük bankası olan ver yer Merkez Bankası'nın işlerini de yürüten Ziraat Bankası'dır Bunlar dışında Maliye Bakanı da olaydan haberdar. Ekonomiden birinci dereceden yetkili olanlar verdikleri demeçlerde olayı olağan, ekonomik gerekçelerle alınmış gibi gösteriyorlar. Birinci olarak, olayın gizliliğinden öte, gerçeklerin bilinçli çarptırılması, kamuoyunun aldatılması vardır. Son aylarda enflasyonla ilgili her değerlendirme "ülkedeki para arzının katılığına rağmen fiyatlar seviyesi yükseliyor.." diye başlarken, bunun böyle olmadığı ortaya çıkmıştır. İkincisi, emisyondaki artış oranını gizlemekle, bunun sonuçları olan fiyatlardaki hızlı tırmanışları gizleyememişlerdir. Amaç sadece emisyondaki artışın psikolojik etkisinin önlenmesi midir? Yoksa önümüzdeki günlerde, çarpıtılmış bir dizi istatistiğin doğruları da açıklanacak mı? Emisyon hesaplarındaki bu çarpıklık sadece ilgili olduğu dönemde yanıltıcı sonuçlara yol açmakla kalmayacak, gelecek yıllardaki emisyonla bu dönemin kıyaslamaları da sağlıklı yapılamayacaktır. Dolayısıyla emisyonun gerçek etkisi izlenemeyecektir.

Şıklar: "Bu işlemler normaldir. Ziraat Bankası 2 günlük tatilde. Avanslarına faiz işlemesin diye bu yola basvurduk"

Olayın bir başka yönü ve en az diğerleri kadar önemli olanı da, yetkililerin sorumluluk anlayışıdır. IMF'nin parasal limitleri aşma talebini geri çevirmesi üzerine, onlardan gizli olarak başvurulan yol izni alınarak terkediliyor. Olayı ancak bu tarihten iki ay sonra öğrenebiliyoruz. Yetkililerin halka duyduğu sorumluluk bu kuruma duyduğu sorumluluk kadar bile değil mi yoksa? Kafaoğlu'nun ifadesine göre IMF emisyondaki bu artışı, gizlendiği zamanda biliyormuş. Türkiye'de titizlikle saklanan şey IMF'den gizlenememiş.

Yetkililer, yapılanı hiçbir gerekçeyle haklı gösteremezler. Son yıllarda yaşanan sıkıntılar pahasına kamuoyunun ekonomik konularda öğrendikleri hiç de az değildir. Bir zamanlar yapılan zamlar 'hayırlı olsun' diye sunulurdu. Ekonomik konularda yapılanlar o derece kaçınılmaz ve zorunlu gösterilirdi. Bu tür olaylar, kamuoyunun bilgisini ve ilgisini daha hızlandıracaktır.

nağı bulamaz mıydınız?

—Buldum, onu da buldum da korktum gtmeye. İsviçreliler geldi, beni oraya götürüp çalıştırmak istediler kabul etmedim.

Gözleri yaşarıyor Usta'nın soğuktan mı başka şeyden mi bilinmez.

Kullandığı malzemeye göre beş bin lira ile yirmi bin lira arasında değişirmiş fenerlerin fiyatları. Bakır, pirinç levha, alpakadan yapıyor onları Hikmet Usta, en küçük parçasını bile el ile yaparaktan. Hiç doğru dürüst takımı bile yok.

İşte yavaş yavaş devrini tamamlayan faytonların en önemli parçalarından olan fenerlerini yapan yaşlı Hikmet Usta'nın sonu mutlak üzücü bitecek öyküsü... Bu halk sanatçılarını kaybettikten sonra günlerden bir gün ararmıyız dersiniz? Hiç sanmam.

Altan'ın çalışma yaşamındaki kadını konu alan kitabı

Bu hafta, "Kadının çalışma yaşamında korunmasının gerçekte ailenin ve toplumun korunması anlamına geldiğini ve çalışma yaşamında kendilerine özgü nitelikleri nedeni ile kadınların tüm işçilerden ayrı ve özel olarak korunulması gereğinin duyulduğunu" vurgulayan Ömer Zühtü Altan'ın KADIN İŞÇİLER ve TÜRKİYE'DE KADIN İŞÇİLERİN 1475 SAYILI İŞ KANUNU İLE KORUNMASI (1) isimli kitabını tanıtmak istiyoruz.

Altan, kitabını üç bölümde düzenlemiş. Birinci bölümde, kadın işçilerin çalışma yaşamında yer alışına, Dünya (Sanayi devrimi öncesi ve sonrası) ve Ülkemiz (Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi) açısından yaklaşıyor.

İkinci bölümde, bir yandan ülkemizdeki kadın işçileri sektörlere, bölgelere, yaş gruplarına, faaliyet kollarına göre incelerken, öte yandan kadın işçilerin çalışma yaşamında korunması üzerinde duruyor.

Son bölümde, kadın işçilerin yasalarla korunmasını (Ücretler ve işin düzenlenmesi) ele alıyor ve korunmayı GENEL olarak kadın işçilerin korunması ve ANALIK durumunda (Gebe kadın, emzikli kadın, çocuklu kadın) korunması biçiminde ikiye ayırarak inceliyor.

Ayrıca 11 tablonun yer aldığı kitabın son bölümünde Altan'ın önerileri yer alıyor.

İş Güvenliği Dergisi'nin ilk sayısı çıktı

İzmir'de Merhaba Reklamcılık, Pazarlama ve Ticaret A.Ş. tarafından aylık İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Dergisi yayınlanıyor.

Derginin "Neden İş Güvenliği?" başlıklı çıkış yazısında şöyle deniliyor:

"Böyle bir dergiyi çıkarırken, bu konuda uzman sıfatını kazanmış kişilerin önerilerine kulak verdik. Uzun süren araştırmalar yaptık. İlginç belgeler, ürkütücü istatistikler bulduk.. Ve gördük ki, iş kazaları göstermelik önlemlerle, duvarlara asılan "Dikkatli Ol" yazıları ile, gülünç tazmınatlarla geçiştirilemez..."

Dergi, 1372 Sok. No 1/D - İZMİR adresinden ediniliyor.

"Hastane mi Kestane mi" işçi bölgelerinde sahneye konacak

Ankara Birlik Tiyatrosu "Hastane mi Kestane mi" isimli oyununu Zonguldak'ın Armutçuk, Karadon, Kozlu ve Üzülmez kömür üretim bölgelerindeki işçi sinemalarında sahneye koyacak.

Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) tarafından getirilecek olan oyunu Doktor Turhan Temuçin yazdı, müziğini Grup Çağrı yaptı.

İŞÇİLER VE AMATÖR UĞRAŞLARI

"Şiire en güzel biçim özgürlüktür"

İBRAHİM AKYÜREK

Bu haftaki konuğumuz, Karabük Demirçelik'te mikrofilm operatörü olarak çalışan Ozan Tahsin ŞENTÜRK. 1947 Çatalzeytin Sırakonak Köyü doğumlu Şentürk, onbeş yıllık işçi. İki şiir kitabı var. Şimdi onu dinleyelim:

Türk sanayiinin doğduğu yer olan Karabük'te Demirçelik'te mikrofilm operatörü olarak çalışmaktayım. Mikrofilmcilik, önemli projelerin filmlerini özel kasalarda saklamak, doğal olayları ve savaşları gözönünde bulundurmak açısından önem taşıyor.

Şimdiye kadar, fotoğrafçılık ve dergicilikte (Karabük Dergisi 1970-71) uğraştım.

Uğraşımı yaklaşık yirmi yıldır sürdürüyorum. Bugüne kadar iş arkadaşlarımın olumlu yakınlıklarını gördüm. Uğraş alanımda daha da yetkin olabilmek için, istediğim yoğunlukta çalışamıyorum. Bunu, süregen başağrıma bağlıyorum.

Çalışmalarıma yeterli zaman ayırmaya çalışıyorum. Bu çalışmalarım arasında "Çatalzeytın Mektubu" adlı yerel bir gazeteyi de yönetiyorum.

"İşçilerin sanat ve kültüre ilgisini artırmak, yaratıcılıklarını ortaya koymaları için neler yapılmalı" sorusuna sanırım geç kalınmıştır. Sonrası için ise temel gerek...

Sanat ve kültür adamlarının yapıtlarında öncelikle toplumun gerçekçi yansımasını görmek isterim, ama "At üstünde bostan bellemeden " tumturaksız...

Ürünlerimi Varlık'tan Sıfır'a değin otuzu aşkın dergide; Hürriyet, Cumhuriyet ve Güneş gazetelerinde yayımlatma olanağı oldu. Ayrıca, "Bunaltı Durağı" (1967) ve "Kömürden Adam" (1969) isimli iki şiir kitabım yayımlandı.

İşçi olmam, sanatımı olsa olsa olumlu yönde etkilemiştir. Sanat için temel öğe saydığım yaşamak ve gözlemekten pek geri kalmadım.

Şiir dilinden önce, şiirin gizine inanıyorum. Giz bulununca dil çözülür.

Şiirde en güzel biçim özgürlüktür.

Tahsin Şentürk'ün bir şiiri

DİNGİL

Renk renk ışıklarda
onun karanlığıdır yanan
bir damlasını bekler köyü
has konuklar gibi uzaktan

Oysa kim kotarır
kömürü ölümün elinden
kim kaynatır demiri fokur fokur
çeliği kim demler

Kim savurur
kim derer harmanı
kim sırtlar ha
ucundan tutulmayan yaşamı.

Türk Dili - 1982

Bir yılın ilk dokuz aylık döneminde

GSMH artış hızı yavaşlarken fiyatlar arttı

EKONOMİ SERVİSİ

1983'ün ilk dokuz aylık dönemine ilişkin değerlendirmelere göre reel milli gelir artış hızı 1983'te %1,4'lük bir gerileme gösterecektir. 1982'de bu rakam %4,6 iken, 1983'te %3.2 olacağı tahmin edilmektedir. Bu gerileme özellikle tarım kesimindeki olumsuz gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Tarım sektöründe 1982'de %6,5'lik büyümenin aksine bu yıl %0,8 oranında bir azalmanın olması beklenmektedir. Buna karşılık sanayi sektöründe az da olsa bir gelişme umulmaktadır. Bu sektorde büyüme geçen yıl %4,6 iken, bu yıl %6,6'ya çıkması bekleniyor.

Genel duruma ilişkin rakamlarda ekonomik büyüme hızının yavaşladığı ve fiyat artışlarının hızlandığı görülüyor. Yatırımlardaki durgunluk ve bekleyişlerin sürdüğü, finansman sorunu ve enerji darboğazının ağırlığı koruduğu dikkati çekiyor.

İşçi dövizleri girişi ve ödemeler dengesi konularındaki olumsuz gelişmeler de 1983'ün temel sorunlarından. Dokuz aylık verilerin değerlendirilmesinde, yurtdışına giden işçi sayısı, geçen yılın aynı dönemine kıyasla önemli bir artış gösterirken, işçi dövizlerindeki gerileme hızlanmıştır. İşçi dövizi girişleri 1982'de yüzde 11.6'lık bir oranda azalırken, 1983'te bu gerileyiş yüzde 28'e ulaşmıştır. İlk dokuz aylık dönemde ülkeye giren işçi dövizi 1.046 milyon dolardır.

Ödemeler dengesi konusunda şu durum gözleniyor. 1983'ün ilk dokuz aylık döneminde dışsatım geçen yılın aynı döneminde yüzde 28.8 olduğu halde bu artış hızı sadece yüzde 2.6'lık bir büyüme ile 3.448 milyon dolar olmuştur. Dışalım ise geçen yıl yüzde 4.6 azalmışken, bu yıl yüzde 5.2 oranında genişleyerek 5.844 milyona ulaşmıştır. Böylece değerlendirilen dönem itibariyle 1982'de 2.195 milyon olan dış ticaret açığı bu yıl 2.396 milyona çıkmış; dışsatımın dışalımı karşılama oranı da yüzde 60.5'den yüzde 59'a düşmüştür.

Fred Ward

Bir hakkın yazılı metin haline getirilmesi, bildirge, yasa, anayasa maddesi olarak düzenlenmesi elbette önemli bir gelişmedir. İnsanlık bunun için az mücadele etmemiştir. Ama yazılı bir hak, fiilen kullanılamıyorsa, kullanılmasının koşulları ve ortamı yoksa o hak bir anlam ifade etmez. Maddeler halinde düzenlenmiş nice haklar vardır ki, bugün insanlığın büyük çoğunluğu tarafından kullanılamıyor, yararlanılamıyor. Hatta, bu haklardan habersiz insan sayısı az mıdır acaba?

Werner Bischof

İNSAN HAKLARI

— *Hocam Sayın Bahri Savcı'ya saygıyla*

HÜSEYİN İLBEY

Ciddi basın yayın organlarını izliyorsak, dünyadan, dünyada olup bitenlerden, biraz da kendimizden haberimiz varsa, çok sık karşılaştığımız bir olay vardır: İNSAN HAKLARI... Öyle ki magazin basınımız bile, hatta TRT'miz bile (evet evet, O bile..) zaman zaman bu konuya yer ve zaman ayırabilmektedirler... Gün geçmiyor ki dünyanın şu ya da bu ülkesinde insan haklarının çiğnendiği, ayaklar altına alındığı yolunda haberler yayımlanmasın. Bir yerde insanlar toplu olarak ya da tek tek katledilmektedir. Bir yerde insanlar haksız yere tutuklanmakta, özgürlüklerinden alıkonulmaktadır. Bir başka yerde insanlar açlık ve sefalet çekmektedir. Daha başka bir yerde insanlar, kendi kaderlerini, kendi geleceklerini belirleme, toplumun yönetimine demokratik yollardan katılma haklarından yoksun bırakılmaktadır... Bazı yerlerde derilerine, renklerine bakılarak insanlar horlanmakta, ayırıma uğramaktadırlar vs. vs..

Bu tür olaylar çok sık oluyor. Bunları duyarız, okuruz. Sonra da bunların nedenleri ve sonuçları üzerinde ciddi bir şekilde düşünmez, araştırmaz, günlük yaşamın hay-huyu içinde unutur gideriz. Oysa biz de birer insanız, birer "kişiyiz", o büyük "insanlık ailesi"nin bir ögesiyiz... Dünyanın herhangi bir yerinde, "Bir kişiye (insana) yapılan bir haksızlığın, bütün topluma (bütün insanlığa) yönelmiş bir tehdit" (Montesquieu), bir tehlike olduğunu görmezlikten geliriz. Umarım, Tanrı'nın koca cehennemi, "bana dokunmayan yılan bin yaşasın" diyen adam yüzünden ya da, yalnızca o adam sayesinde boş kalmamaktadır... Her kimse adam, öyle bela, öyle lanet bir söz söylemiş ki, pas gibi, kir, gibi, veba gibi sarmış bu söz toplumu, toplumları... Ama, "bana dokunmayan yılan bin yaşasın" değil artık: Bana dokunmayan yılan başka birine dokunuyorsa eğer, hiç yaşamasın, hiç yaşamamalıdır. Başkasına dokunan yılan bana da dokunabilir birgün. Çünkü dokunmayacağının hiçbir güvencesi yoktur.

"İnsan hakları" kavramı, pek öyle uzak bir geçmişe sahip değildir. Bu kavramın ortaya çıkışı ve yaşamımızda yerini alması bir kaç yüzyıllık bir zamanın ürünüdür. İnsan haklarının ne olup ne olmadığı, tarih içinde değişik anlam-

Charles Moore

"Bana dokunmayan yılan bin yaşasın" değil artık! Bana dokunmayan yılan, başka birine dokunuyorsa eğer, hiç yaşamasın, hiç yaşamamalıdır. Başkasına dokunan yılan bana da dokunabilir bir gün. Çünkü dokunmayacağının hiçbir güvencesi yoktur.

lüklerin işlevi, kendini devlete empoze etmesi, kabul ettirmesi, onu zorlamasıdır. Devlet, kişinin eylem serbestliğini bozamaz. Kişi, bu eylem alanında kendini özgürce oluşturacak, gerçekleştirecek; toplumun oluşumuna, yapılanmasına da aynı özgürlük içinde katılacaktır. Bu yolda ekonomik, sosyal, siyasal, moral bakımdan engeller varsa, devlet onları ortadan kaldıracaktır. Yine devlet, kişiye gücünün yetmediği noktada yardım edecektir.

İnsanlık, egemenliğin Tanrı tarafından bir kişiye, bir aileye (krala, sultana, ailesine) veril-

lemektedirler. Bu yüzden de taşla pirinç giderek biribirine karışmaktadır...

Yine insan hakları, hangi zamanda ve ortamda nasıl görülmüş anlaşılmışsa o biçimiyle devletlerin anayasalarına geçmiştir. Bir bakıma anayasalar, insan haklarının yansıdığı metinlerdir. Çünkü anayasalar, kişilerle kişiler, kişilerle devlet arasındaki ilişkilerin nasıl düzenleneceğini (ya da düzenlendiğini), karşılıklı hak ve ödevlerin neler olduğunu belirtir. Bir ülkenin anayasasına bakarak o ülkede insan hak-

çalışmasını zorunlu kılar. Daha anlaşılır bir söyleyişle, onlara hakları söylenirken, açıklanırken yapılan şey eğitimdir. Zaten eğitim-öğretim görmemiş insanın, çağdaş değerleri öğrenmesi, kavraması, özümlemesi ve kendinin kılması olası değildir. İnsanlaşmanın, insanileşmenin, çağdaşlaşmanın temel ögelerinden biri de eğitim-öğretim değil midir?

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu da, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'yle (Beyannamesiyle) açıkladığı hakları ve özgürlükleri, "öğretim

gelen ödevlerindendir."

1982 Anayasasında ise bu hak 42. madde ile düzenlenmiştir ve şöyle başlar: "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz."

Bir hakkın yazılı metin haline getirilmesi, bildirge, yasa, anayasa maddesi olarak düzenlenmesi elbette önemli bir gelişmedir. İnsanlık bunun için az mücadele etmemiştir. Ama her mantıklı insanın kabul edebileceği gibi, yazılı bir hak fiilen kullanılamıyorsa, kullanılmasının koşulları ve ortamı yoksa, o hak bir anlam ifade etmez. Maddeler halinde düzenlenmiş nice haklar vardır ki, bugün insanlığın büyük çoğunluğu tarafından kullanılamıyor, yararlanılamıyor. Hatta, bu haklardan habersiz insan sayısı az mıdır acaba?..

Bazılarının hoşuna gitmeyecek ama biz yine de söyleyelim (Hem zaten bu ilk söylenişi de olmayacak): Ekonomik eşitsizlik, bütün eşitsizliklerin (ve kötülüklerin de) temel kaynağıdır. Kasaplar et doludur, et yemek de bir haktır... Çok lüks konutlar, oteller varsa, oralarda oturmak, yatıp kalkmak, yemek içmek de bir haktır... Uçaklara, güzelim gemilere binmek de bir haktır... Çok iyi tatil geçirmeye elverişli yerler vardır, iyi bir tatil yapma da bir haktır... Çok iyi eğitim-öğretim yapan okullar vardır, oralarda okumak da bir haktır... Vs. vs... Yaşanan odur ki, bu hakların var sayılmasının bir anlamı yoktur. Çünkü insanlar bu haklardan cüzdanlarının kalınlığına göre yararlanmaktadırlar. Eğer cüzdanlar eşit kalınlıkta olsaydı, bu sayılan ve sayılmayan bütün haklardan insanlar, eşit şekilde yararlanacaklardı. Ama kalın cüzdanlıların,., eşit kalınlıkta cüzdanlara razı olacaklarını beklemek de herhalde safdillik olur...

Aşk dedikleri şey, kimini mecnun edip çöllere salmış; kimine de "Aşk dediğin laftır" söyletmiştir... İnsan hakları da (her neyse) kimini kendine meftun (ve zebun) etmiş; kimine de "insan hakları dediğin laftır" dedirtmektedir...

Gerçekten de öyle değil midir? Biraz da "laf" değil mi insan hakları?

Dünyanın bir çok yerinde insan haklarını çok ciddi olarak ele alan, savunan, değerlendiren insanlar, örgütler, kurum ve kuruluşlar vardır. Bu, işin umut verici, sevindirici yanıdır. Ama yine dünyada, insan hakları savunuculuğuna soyunmuş bir yığın şarlatan da vardır. Ne yazık ki bu şarlatanların sesleri daha çok duyulmaktadır. Kimbilir, belki de güçlü olmalarının yanında, ayaklar altına alıp çiğnedikleri insan haklarının kendilerinde doğurduğu suçluluk duygusu, onları daha çok bağırmaya itmektedir.... Ama gözlerimizle, kulaklarımızla, beynimizle ve yüreğimizle birlikte dünyaya kapalı değilsek, kimin ne olduğunu anlamamız güç değildir.

İnsan hakları konusunda akla ilk gelen kuruluş Birleşmiş Milletler örgütüdür. 1945 yılında kurulan BM'in her ülkede bir şubesi vardır. Bizde de "Birleşmiş Milletler Türkiye Enformasyon Bürosu" ve "Birleşmiş Milletler Türk Derneği" vardır.

BM bünyesi içinde bir de "İnsan Hakları Komisyonu" vardır. Birleşmiş Milletlere üye bütün ülkeler, BM Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948'de kabul ettiği İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ (Bildirisi)'ne kabul oyu vermişlerdir. Bu bildiri 30 maddedir ve kim olursa olsun, bütün insanların sahip olduğu hakları açıklar. BM örgütünün ayrıca 70 maddeden oluşan bir de anayasası vardır.

Birleşmiş Milletler Türk Derneği ve Türkiye Enformasyon Bürosu, (Atatürk Bulvarı, No: 197-Kavaklıdere/Ankara) adresindedir. Bu ad-

Mehdi'yi beklerken

MUSTAFA K. ERDEMOL

Din, uzerinde çok az konuşulan ya da yazılan konulardan biridir. Bu, "az konuşma ve yazma"nın nedeni, din olgusunun ele alınışındaki zorluktan çok, o'nun oldukça spekülatif bir konu olarak kullanılır olmasından kaynaklanıyor. İnancın **bireysel** bir olgu olduğunun henüz yerleşmediği ve kabul edilmediği toplumlarda, dinle ilgili kullanılan dil ne olursa olsun kaleme alınan yazılardan ötürü, büyük bir riske girilmiş olur. Buna karşın Çiçero'nun "kutsal şeylere, yalnız elle değil, düşüncelerle bile dokunmamalı" sözüne aldırmayarak ve son günlerde din olgusuna kimi genç insanların yaklaşımlarındaki **"ilginçlikten"** ötürü yukarıda belirttiğimiz riski de göze alarak görüşlerimizi açıklamaya çalışacağız. Daha doğru bir anlatımla bu yazının konusunu, çevremizde, dünyayı kavrama anlayışları bakımından olağanüstü değişimlere uğramış insanların çoğalması oluşturuyor.

Nesnel-idealizme yakın olan dinsel görüşler, ilk dönemlerde doğa güçlerine bağımlıydılar. Sınıflı toplumların bir ürünü olarak da kabul edilen din, kimi dönemlerde başkaldırılara kaynaklık da etmiştir. Ancak, çeşitli dönemlerde işlevleri değişik olsa bile din her zaman bir inanç olmuş, kesinlikle bir sistem olmamıştır. Sistemler nesnel koşullar üzerine inşa edilmeleriyle inançlardan ayrılırlar.

Yukarıda "ilginçlik" olarak nitelediğimiz gelişme, aslında içinde bulunulan durumun da, doğal bir sonucu olarak, bulunduğu çözümsüz ve olumsuz durumdan kurtulma arayışı içinde olan birçok genç insanın çözümü dinde bulmuş olmasıdır. Aklın ermeye başladığı ilk dönemlerden, gelinen yaşa değin varolan din etkisi doğalken, önceleri maddeci bilinen genç bir insanın, birçok sorununun çözüleceği beklentisiyle daha sonraları dine gerçek anlamda başvurduğunu söylemesi -nedenleri açısından- bizi oldukça ilgilendiriyor. Belirtilmelidir ki, dine söz konusu bu yaklaşım yalnızca bir inanç **boşluğundan** kaynaklanmıyor, bunda bireysel çatışkılar, karamsarlıklar vb gibi etkenler büyük ölçüde rol oynuyorlar.

Burada aslolan, genç bireyin ilk önce "içindeki kuşkuya" geri dönüşüdür. İnançlar kuşkulara verilen yanıtlar üzerine kurulduğuna göre sonuçta genç birey bu **yanıta** içindeki kuşkuların da zorlamasıyla koşmak zorunda kalmaktadır. Wilson Minzer "inancı severim, ama bizi o inanca sürükleyen kuşku değil midir?" sorusunu sormakta bu açıdan haklıdır. Bunun elbette ki ters bir yanı yok. Kuşkulara bulunacak yanıtlar üzerinde tercih yapmak bireysel bir tutumdur çünkü.

Ancak dinsel inançlar, **tinsel** dünyayı

larda belirmiş, değişik uygulamalardan geçmiştir. Elbette insanların "devlet"ler halinde daha örgütlenemediği, dağınık sürüler halinde yaşadıkları çok uzun yüzyıllarda insan hakları kavramından söz edilemez. Bu kavram aşama aşama gelişmiştir.

İlk olarak antik dünyada (eski Yunan ve Roma devletlerinde), "özgürlük" kavramı olarak ortaya çıkmıştır. Bu toplumlarda, kölelerin dışında kalan kişiler "özgür yurttaşlar"dır, haklara sahiptirler: Para-mal mülk edinme, ticaret yapma, toplumun yönetimine katılma vb. Ancak bu özgürlük ve haklar, devlete karşı kullanılamaz. Çünkü o zamanki görüşe göre devlet mutlaktır, her şeyin üstündedir.

Bu görüş, Orta Çağda değişime uğrar. "Devletin sınırsız iktidarı" görüşü çatlamaya başlar. Her insanın, "İnsan" olmaktan dolayı bir değeri, bir itibarı vardır. Çünkü insanı Tanrı yaratmıştır ve insan tanrı'nın yeryüzündeki suretidir. Ancak Tanrı'nın sınırsız özgürlükleri vardır (tabii suretinin de), devletin değil. Öyleyse bazı haklar ve özgürlükler devlete karşı da savunulabilmelidir. Çünkü zaten devlet, Tanrı'nın ve onun sureti olan insanın üzerinde değil, altındadır, olsa olsa yanındadır.

Anlaşılacağı gibi bu görüş daha çok dinsel bir içeriğe sahiptir ve derebeylerin, feodallerin merkezi krallara karşı hakları olarak ortaya çıkmıştır. Bu görüşün sonucu olarak, dünyada ilk "insan hakları bildirgesi" olarak kabul edilen Magna Carta yürürlüğe girmiştir (İngiltere, 1215).

Feodal düzen içinde boy verip gelişmeye, serpilmeye başlayan burjuva sınıfı, serbest ticaret ve kâr etme çıkarını (ve tadını) gözeterek "doğal hukuk" kavramını ortaya atar. Fransız Devrimi (1789), doğal hukuk kavramını Tanrı'dan, dinsel içeriğinden koparak lâyık bir yapıya kavuşturur ve onu birey (kişi) hukuku haline getirir: İnsanların doğuştan sahip olduğu özgürlükleri, hakları (yaşama, ticaret yapma, kâr etme vs.) devlet sınırlayamaz. Tam tersine bu haklar ve özgürlükler devleti (iktidarı) sınırlar. İnsan hakları, insan olmamızdan çıkar, dinsel ve Tanrısal başka bir kaynaktan değil. İnsan, gereksinimlerini, özlemlerini, istemlerini gerçekleştirmek için (tam) serbest bırakılmalıdır...

Zamanla bu görüş de değişime uğrar. İnsanın, özellikle doğarken, çok güçsüz bir varlık olduğu, kendi başına serbest bırakılırsa çok güçlülerle karşılaşacağı, haksızlıklara uğrayacağı, belki de yaşayamayacağı görülmüştür. Yeni görüşün sahipleri (özellikle Fransız Duguet -Dugi-), insanın üç yönlü bir varlık olduğunu, yardıma ve desteğe gereksinme duyduğunu ortaya atacaklardır. Bu görüşe göre, insan biyofizik, entelektüel ve moral bir varlıktır ve her üç yönden gelişmek, kendini gerçekleştirmek zorundadır. Kendi başına bırakılırsa gelişemez, kendini gerçekleştiremez, ortaya bir varlık koyamaz. Bu nedenle her üç yönden sahip olduğu varlığını sürdürmek, geliştirmek için devlete-iktidara karşı istemlerde, isteklerde bulunabilmelidir (Özel bir anımsatma: burada sözü edilen bizim özel sektörümüz değildir, kişidir, birey olarak insandır..) Demelidir ki, her yönden gelişmem için gerekli ortamı hazırla, bana destek ol, gelişmemin önündeki bütün engelleri kaldır, zarar görmemi engelle... Böylece bu görüşün sonunda "sosyal devlet" kavramı ortaya çıkar. Bu görüşün bir adı da zaten "sosyal dayanışmacı" görüştür. Bu görüşe daha sonra bir kavram daha eklenmiştir. O da, kişinin toplumun yönetimine, inşasına, en demokratik bir biçimde, hiç bir engelle karşılaşmadan katılmasıdır...

Böylece Batı'da gelişen insan haklarının vardığı aşama şöyle özetlenebilir: İnsanın fizik, moral, entelektüel ve katılma hakları ancak toplumla birlikte var olabilir. Hakları ve özgürlü-

diği görüşünden, bu egemenliğin ulusa, ulusun tinsel (manevi) kişiliğine ait olduğu görüşüne ulaşmıştır. Böyle olsa dahi, bu egemenliği ulus adına kullananların, kullanacakların, bunu yanlış-olumsuz yönde kullanmalarının engellenmesi için ulusal egemenlik, insan haklarıyla dengelenmeye çalışılmıştır. Çünkü görülmektedir ki en demokratik yönetimlerle birlikte en zorba, en gaddar yönetimler de ulusa, onun iradesine dayandıklarını, yaptıklarını da onun (ulusun ve vatanın) iyiliği için yaptıklarını söy-

lamak olasıdır.

Doğaldır ki en temel hak yaşama, maddi varlığını sürdürme hakkıdır. Ama ekonomik, sosyal siyasal, moral vb. diğer haklar olmayınca bu temel hakkın da anlamı kalmaz. En sağlıklı yaklaşım, insan haklarını bir bütün olarak görmek ve değerlendirmektir.

İnsan haklarının eğitimle çok yakından ilişkisi vardır. Bu ilişki doğrudan, birinci elden bir ilişkidir. İnsanlara bazı haklarının olduğunun bildirilmesi, duyurulması, bir eğitim-öğretim

ri, fiilen tanıtmaları ve uygulamaları için, örgüte üye ülkelerden istemiştir. (B.M. İnsan Hakları Bildirisi, Önsöz). Bildiri'nin 26. maddesi de zaten eğitimi temel haklardan biri olarak ele almış, düzenlemiştir.

Eğitim-öğretim hakkı, öneminden dolayı, anayasalarımıza da girmiştir.

1961 Anayasasının bu hakla ilgili olan 50. maddesinin ilk şıkkı şöyledir: "Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama devletin başta

rese yazı yazarak kuruluş hakkında, insan hakları, yapılan çalışmalar konusunda gerekli bilgileri, bölgeleri ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisini isteyebilirsiniz.

Ayrıca konuyla ilgili olarak aşağıdaki adreslerle de yazışmak olasıdır:

1. Siyasal Bilgiler Fak. İnsan Hakları Merkezi, Cebeci/Ankara.
2. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, 1. Cad. Yücetepe/Ankara.

OKUR İLİŞKİLERİ

Hasan Hüseyin'le dayanışma

Yenik düşmeyen yiğit ozanımıza sahip çıkıyoruz. Bugün ozanımıza sahip çıkmanın yurtseverliğin, demokrasiden yana olmanın, aydın insan olmanın ölçütü olduğuna inanıyoruz. Ozanımıza sahip çıkmak demek, onun yaşamı ve yapıtlarıyla verdiği savaşıma sahip çıkmak demektir. Ona sahip çıkmak, onurlu savaşıma omuz vermek demektir. Hasan Hüseyin'e sahip çıkmak onunla birlikte barış ve kardeşliğin türküsünü söylemek, öyküsünü anlatmak demektir. Bu anlayışla olanaklarımızın el verdiği ölçüde, bu demokratik görev ve sorumluluğu kabul ediyoruz.

Hasan Hüseyin'e sahip çıkan tüm dostları yürekten selamlarız.

EGE ÜNİVERSİTESİ
Tıp Fakültesi öğrencileri

"Hukuk dili"

Yabancı terimlerin ve sözcüklerin Türk dilinden arıtılması çalışmaları yıllardan beri büyük bir kararlılıkla sürerken bu çalışmalara köstek olanlar da az değil. Bu köstekleyici durum kendini özellikle hukuk alanında göstermektedir. Yıllardan beri "hukuk dil"inden, bu dilin ağırlığından ve ağır olması gerektiğinden dem vurulmaktadır. Öyleki iş yeni bir dil yaratma boyutlarına vardırılmıştır. Bu yaratılarını haklı göstermek için "hukuk dili"ni Türkçeleştirmek için Türkçenin yetersiz olduğu savını öne sürmekteler. Bazıları daha da ileri giderek "hukuk dili"-ni Türkçeleştirmek için Türkçenin yetersiz olduğu savını öne sürmekteler. Bazıları daha da ileri giderek "hukuk dili"nin Türkçeleştirilmesinin hukukçu ile sokaktaki insan arasındaki ayrımı kaldıracağını söylemektedirler.

Öncelikle bu insanların "hukuk dili" kavramını kullanarak dil ile terim arasındaki ayrımı görmekten yoksun olduklarını belirtmek gerekir. Çünkü dil; toplumda duyulan, düşünülen şeylerin anlatımına olanak sağlayan sözcükler bütünüdür. Terim ise bir bilim dalı, sanat dalı ile ilgili ve kendine özgü anlamı olan sözcüktür. "Hukuk dili"-ni yaratmaya çalışanların mantığıyla gidersek Türkçenin yanı sıra "Hukukça"dan da sözetmemiz gerekir. Oysa ki "Hukukça" kavramının yanlışlığı ortadadır. Bu da "hukuk dili" değil "hukuk terimleri" dememiz gerektiğini gösteriyor.

"Hukuk terimlerinin" Türkçeleştirilmesine gelince, savunulanın tersine Türk dili o kadar zengindir ki Türkçeleştirilemeyecek tek terim bile yoktur. Hem şu da bir gerçek ki terimlerin Türkçeleştirilmesi o bilim dalını daha iyi anlaşılır duruma getiriyor. Örneğin; 'müruruzaman" yerine "zamanaşımı", "müktesep" yerine "kazanılmış", "ivazsız" yerine "karşılıksız", "icap" yerine "önerim", "mucip" yerine "önerımcı" kavramlarının kullanılması bunu göstermiyor mu? Bir tanım içinde geçen; şekli, mânâ, ihtiva eden, kaide, mahiyet, farklı, şekil, usul ve kanun sözcükleri yerine biçimsel, anlam, içeren, kural, nitelik, sıradan, ayrı, biçim, yöntem ve yasa sözcüklerinin kullanılması tanımı daha anlaşılır duruma getirmez mi?

"Hukuk terimlerinin" Türkçeleştirilmesinin hukukçu ile sokaktaki insan arasındaki ayrımı kaldıracağını söyleyenlere gelince "ahmağa verilecek en iyi cevap sükuttur" deyimini kullanmayı daha uygun buluyorum.

İ.Ü. Hukuk Fakültesi
Necip Akbaş

4 yaş'dan mektup

Bir öpücük sımsıcak
gülerek koşan yaşlar
annemin yanağında
babamın kucağından atılmak havalara
bekliyorum hep
ne zaman saracaklar
saçlarım okşanmadı nicedir
nerede annem babam ozan büyüklerim

kaç kez uyuduğumda
ne kadar mama yediğimde gelecekler
soruyorum herkese
"adta gitti" diyorlar
dillerini anlamıyorum
son çarem sizlersiniz ozan büyüklerim
ne zaman gelecekler?...

1982-Mayıs

Tiyatro değerlendirmelerinde boşluk

1980 yılında Ankara Dil Tarih Fakültesi Tiyatro bölümünü bitirdikten sonra İstanbul'a yerleştim. Gerçi eğitimimle ilgili bir alanda çalışmıyorum ama tiyatro hareketlerini yakından izlemeyi sürdürüyorum. Ankara'dayken Devlet Tiyatrosu ile AST'ın oyunlarını hiç kaçırmazdım. İstanbul'da ise İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları ile bazı özel tiyatrolara sık sık gidiyorum. Ne ki tıpkı Devlet tiyatrosu gibi ödenek alan ve bir kamu kuruluşu olan İst. Bel. Şehir Tiyatrolarının oyun dağarı da, oyuncuları da, mizansenleri de bir taşra tiyatrosu düzeyinden ileri gidemiyor. Acaba, "İstanbul'a nasıl olsa taşralılar yerleşti, bu kadarı onlara yeter de artar" zihniyetiyle mi böyle yapıyorlar diye, elinde olmadan düşünüyor insan... Gazetemiz SOMUT -bu tiyatroyu görmezlikten gelmesi söz konusu olamayacağına göre- acaba neden daha derin eleştirilere girip bu düzeysizliğin nedenleri üzerine eğilmiyor? Anketler, röportajlar bu konuda bir canlılık getiremez mi? Kaldı ki geçen gün İst. Bel. Şehir tiyatrosundan gönderildiği anlaşılan çocuk oyunlarına ait bir resim, onların değerlendirdiği bir resim altıyla "i.B.Ş.T.de başarılı çocuk oyunu sürüyor".. gibilerden kendi yorumları ile Somut'ta yayınlandı. Oysa ben çocuğumu alıp gittim ve gördüm ki, bu tiyatro büyükleri olduğu gibi çocukları da uyutmayı hedef alan oyunlar oynama politikasını özellikle sürdürüyor. Somut'un bir tiyatro uzmanı olsaydı, kendisine çok ilginç bir inceleme konusu çıkardı.

Marufi Ağırnas

Zamansız solmasın çiçeklerimiz

Bir fidanın sağlıklı bir şekilde gelişip büyüyebilmesi için nasıl suya gereksinimi varsa, bir çocuğun da öyle sevgi ve saygıya gereksinimi vardır. Sevgiyle açılan kollar, sevgi dolu bakışlar, sevginizi anlatan sözcükler... Hangi çocuk bir oyun veya cikolataya değişir bunları? Bir tarafta sevgiyle açılmış kollar, diğer tarafta bir düzine maddi değerle karşısında duran iki kişiden, sevgiyle açılmış kolları tercih etmeyen çocuk gördünüz mü hiç?

Çocuklarımız, çiçeklerimiz? Suyu sevgi, toprağı saygıdır onların. Bu iki nesneden yoksun büyürlerse zamansız solarlar. Hangi ananın-babanın hakkı vardır buna, bu hakkı kendilerinde görebilmeleri için dayanakları nedir? Onları; sevgiyle sulayamayacak, saygıyla beslemeyecektik, neden dünyaya getirdik? Onların istenci dışında biz istediğimiz için dünyaya geliyorlar. Eğer onlara sorabilseydik dünyaya gelmek isterler miydi acaba?

Daha doğduğu gün söylemeye başladığımız "Biz onu büyütüyoruz ama bakalım o bize bakacak mı?" tümcesi ne demek oluyor. Onları herşeyden önce besleyip büyütmek bizlerin görevi. Anaları-babaları olmamız onların bize mutlak saygı göstermelerini gerektirmez. Eğer saygıya layıksak gösterirler. Yaşlılık sigortamız olmak zorunda değiller; bu onlar için vicdan sorunu. Çünkü onlar bizi değil biz onları evlat sevgisini, arzularımızı doyurmak için doğurduk. Onların suçu ne? Fakat onların bize hesap sormaları için geçerli nedenleri vardır.

Sebahat MAYDA
PINARHİSAR

yönlendirirken, yaşam biçimini oluşturan koşullar, içinde bulunulan çevreden ayrı olamazlar olmamalı da. Yani "dini bütün yaşamak"**tinsel** bir tavırdır. Böyle olmanın -kimi istisnalar dışında- biçimlendirdiği bir yaşam biçimi değil, bir davranış biçimi vardır. Colton'un dediği gibi "insanlar din hakkında yazar, savaşır, ölürler de din için yaşamasını bilmezler..." İşte bu **davranış biçimini**,yaşama biçimine dönüştürmenin temelinde bize göre kafalarda oluşan sorulara verilen yanıtlar yatar. Örneğin "yaratanı yaratan kimdir" türünden bir soru kafaları karıştırdığında din buna kesin ve tartışılmaz bir yanıt vermiştir:**Yaratandan ötesi sorulmaz.** O zaman yaşam biçiminin dinsel bir kimliğe bürünmesi doğaldır.

Oysa aynı soruya benzeri bir kaçamak yanıt maddeci anlayışta da vardır: **Artı sonsuzluk.** Bu kez yaşam biçimi maddeci olacaktır. Bunların ayırdına varılamaması, yazımızın başında söylediğimiz "ilginç değişme"yi ortaya çıkarıyor.

Bunlardan ötürü maddeci bilinen birçok insanın bu tür değişiklikler içinde olması şaşırtıcı sayılmamalı. Örneğin Garaudy'nin bir dine dönmesinde şaşılacak bir şey yok. Kaldı ki koyu bir katolikken, sosyalistliğe, sonra yeniden bir dine dönmek, **değişimden** çok, **tutarsızlık** kabul edilmelidir.

Bizde o doyulmaz şiirlerine değin varan bireysel çatışkılarının yıllar önce dine döndürdüğü bir ozan, Ortadoğu konusundaki haberciliğiyle uzmanlaşmış, geçmişinde siyasi yargılamalara uğramış bir gazeteci ve geçmişin solcu gençlik örgütlerinin ünlü liderlerinden biri... Söz konusu değişimi yaşıyorlar. Bir, "kemale erme"den çok, birçok şeyin, bir tek **şeye** bağlanmasının doğurduğu **yanaşmanın** az sayıdaki örnekleri bunlar.

Ama dinsel bir dünya görüşüne sahip olmanın ilerici bir istemi savunmaya engel olduğu her zaman söylenemez. Böylesi bir tavır bireysel bir tavırdır. Dinsel dünya görüşüne sahip birisiyle kimi konularda ortak bir düşünceye sahip de olunabilir. Ancak birer felsefe olarak maddeci anlayışlarla, dinsel anlayışlar biraraya gelemezler. Lucien Goldmann'ın dediği gibi "...Marks'cı hristiyanlar, Racine'in trajedilerini seven romantikler, ırk ayrımı güden demokratlar elbette bulunabilir, (ancak MKE) bununla birlikte aynı anda hem hristiyan hem içkin, hem klasik hem romantik, hem insancıl hem ırkçı gerçek bir felsefe (ya da dünya görüşü. MKE) yoktur..."

Çevremizdeki birçok insanda rastlanılan bu tür gelişmeler, ortamın yarattığı boşlukta doğal bir **arayışın** sonucudurlar. Kuşkusuz tek açıklama bu değil. Şöyle ya da böyle, insanı olumsuzluktan kurtarmak için birgün geleceği beklenen Mehdi, insanın kafasında farklı biçimlerde vardır gerçi ama, eğer gelecekse birgün ister istemez günün koşullarına uymak zorunda kalacaktır. Sözünü ettiğimiz değişimi yaşayanlar için de en iyi yol, **madde** olarak varoldukları toplumda **tinsel** bir durumu ileri sürmemeleridir. Çünkü çatışma -kim ne derse desin- bir inanç yokluğundan değil, sistem arayışlarından kaynaklanmaktadır.

Yıllanmış "inanç eksikliği" gibi demogojik yaklaşımlar yukarıda sözünü ettiğimiz değişime gerekçe olamazlar.

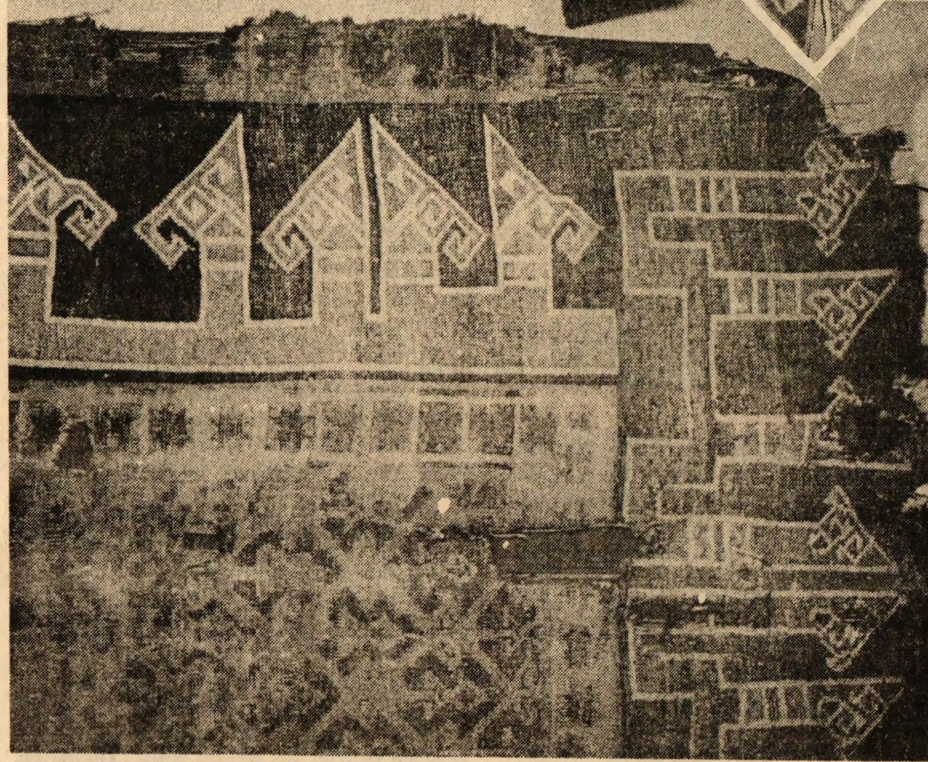
SORUŞTURMA

Bugüne kadar böyle bir araştırma yapılmamıştır

Gazetemizin 4 Kasım 1983 tarihli sayısında ortaya attığı "Türk yazısı Asya'dan bu yana kesintisiz sürmüştür" savı üzerindeki tartışmalar sürüyor.

9 Aralık 1983 tarihli gazetemizde yayınladığımız tartışmaya, katılma olanağı bulamayan Prof. Dr. Nejat Diyarbekirli, konu hakkındaki düşüncelerini bir yazı ile belirtti. Bu yazıyı ve yazıya ilişkin olarak gazetemizin kendisine yöneltmiş olduğu soru ve aldığımız yanıtı yayınlıyoruz.

Prof. Dr. NEJAT DİYARBEKİRLİ

Selçuklu Halısı (Konya 13. yüzyıl)

SOMUT'un 4 KASIM 1983 tarihli sansasyon yaratan "Türk yazısı Orta Asya'dan bu yana kesintisiz sürmüştür" iddiası karşısında iyimser bir yorumla, bu iddiaya yaklaşabilirim. Şöyleki bazı Türk halılarında, kilim, cicim ve zililerde hatta nakışlı çoraplarımızda görülen geometrik motifler ile Orhun Alfabesinin birbirlerine benzemesi ve büyük bir paralellik arz etmesi, Türk karakterinin ve anlayışının süsleme sanatlarında görülen bir tezahürdür diyebilirim. Orhun Alfabesinin keskin geometrik çizgilerden meydana gelişi malumunuzdur. Halılarımızda ve kilimlerimizde görülen stilize edilmiş -koç boynuzu gibi- hayvan motiflerinin yer alması, hatta, Türk boylarının damgalarını da taşıması, bu paralellikte önemli rol oynayan unsurlardır. Ama benim kesin görüşüme gelince, bu iddianın hiçbir ilmi temele dayanmadığı açıkca görülür. Vaktiyle Anadolu'da bazı kayalar üzerinde görülen işaretlerin de Göktürk yazısından geldiği ileri sürülmüştür. Bu da, o kabilden bir iddadır kanaatindeyim.

Bugüne kadar kimse böyle bir araştırma yapmaya teşebbüs etmemiştir. Bir müddet önce ben halı ve kilimlerde Oğuz boylarının damgalarını arama çalışmalarına başladım. Fırsat buldukça da araştırmayı sürdürmeye çalışıyorum, araştırma henüz bitmedi. Orhun Alfabesi Orta Asya'daki son araştırmalar muavecesinde 5. ve 6. yüzyıldan önce de Türk dünyasında kullanıldığı anlaşılmıştır.

> ***"5. ve 6. yüzyıldan itibaren Orhun alfabesinin, Orta Asya'da Türkler arasında yaygınlaştığı anlaşılmaktadır. Bu arada geometrik ve dekoratif şekillerin dokumalarımıza da tesir ettiği düşünülebilir."***

5. ve 6. yüzyıldan itibaren Orhun Alfabesinin, Orta Asya'da Türkler arasında yaygınlaştığı anlaşılmaktadır. Bu arada geometrik ve dekoratif şekillerin dokumalarımıza da tesir ettiği düşünülebilir. Yenisey civarında Kırgız Türklerine ait kitabeleri, Orta Asya Türklüğünün tarihi vesikaları, Türk örf ve adetlerinin duyurulması, kısaca Türk Kültürünün abideleşmiş şekli halinde tezahürüdür. Orta Asya'da Türk kültürünün yaygınlaşması ari topluluklar karşısında üstünlük sağlamasını, yalnız Türk askerlerinin zaferine bağlamak doğru değildir. 25 yıldır inceleyip dolaştığım Sovyet Orta Asya'sında tespit ettiğim husus Türk toplulukları, Türk boyları nereye gittilerse kendileriyle birlikte getirdiklerini ananelerine, örf ve adetlerine, milli kültürlerine, sanat anlayışlarına bağlı kalmışlardır. Onları büyük bir titizlikle korumuşlardır. Bugün aynı hadiseler Almanya'da da ceryan etmektedir. Türkler Orhun Alfabesinden sonra Uygur Alfabesini kabul etmişler. Orhun Alfabesi, Türkler arasında bir süre yaşamış, hatta Avrupa'ya göç eden Türk toplulukları arasında da görülmüş, sonra tarihin karanlıkları arasına gömülerek unutulmuştur. Ben Orhun abidelerini, Moğalistan'a bizzat giderek Hangay dağlarında incelemiş bulunuyorum. Bu abideler hakkında bilgime müracaat edilecekse değerli gazetenize onlar hakkında da geniş malumat verebilirim.

11. asırda yazılmış Divan-ı Lügat-ı Türk adlı eşsiz eserde Kaşgarlı Mahmut Türk dilini, Türk gramerini, Türk tarih ve coğrafyasını, Türk folklorunu aksettiren müstesna eserinde, Doğu Türkçesi, Halamiye Türkçesi, Batı Türkçesi, Oğuz Türkçesi üzerinde ısrarla durmuş. Ne var ki Göktürk'lerin Orhun Alfabesinden hiç bahsetmemiştir. Görülüyor ki bağlantı daha o devrede kopmuştur.

Değerli gazetenizin açmış olduğu tartışma platformunda bu iddiayı ilmi temeli olmayan bir iddia olarak kabul ediyorum.

SOMUT: Bu iddianın bilimsel değeri olmadığını, doğru olmadığını söylüyorsunuz. Bunun yanısıra da bu konuda bir araştırmanın da olmadığını belirtiyorsunuz. Bilimsel bir araştırma yapılmamış bir konu hakkında nasıl bu kadar kesin konuşabilirsiniz?

DİYARBEKİRLİ: Evet, böyle bir araştırma yapılmadı. Ama bu alan benim uzmanlık alanım söyleyebilirim. Türk damgalarının kilimlerde yer alabileceğini düşünüyorum.

SOMUT: Teşekkür ederiz.

Orta Asya'da yazı sanatı şekillerle ifade edilmiştir

YUSUF DURUL

lerinde taş işçiliğinde çok kullanılmış bir yazı

Aynı zamanda Orta Asya'da kahraman-

MÜZİK

Seinajoki kızlar korosu

HAYATİ ASILYAZICI

Geçtiğimiz hafta Finlandiya'nın 47 kişilik Seinajöki Kızlar Korosu'nu dinleme olanağı bulduk. Yaşları 12-21 arasında değişen sanatçılardan oluşan koro on yıl önce kurulmuş. Türkiye'ye gelişleri önemli bir tarihe rastlıyor. 6-12 aralık günleri Finlandiya'nın bağımsızlığını ilan yıldönümüne rastlıyor. Çok anlamlı bir tarihe rastlatılan bu geliş, aslında güç koşullar altında gerçekleştirilmiş. Koro 6 aralık 1983 günü Atatürk Kültür Merkezi'nde çok başarılı bir konser verdi.

Koroyu kurucusu ~~Kuulikki~~ Orrenmaa büyük bir başarıyla yönetti. Ulusal şarkıların ağırlık kazandığı program, aslında çok yönlü, değişik ve ilginç bestecilerin yapıtlarından oluşuyordu. Özellikle Jean Sibelius'un 'Finlandiya'' adlı yapıtıyla başlayan konserde özgün yapıtlara da yer verilmişti. Ulusal Fin müziğinin zenginliği, gelişmiş ülkelerin koro anlayışı çağdaş yorumla güzelleşti. Gerçekten koroyu yöneten bayan Orrenmaa, işini bilen, müzikal seslendirmeye ağırlık veren nitelikli bir sanatçı. Seinajoen, Finlandiya'nın orta batı bölgesinde çevresiyle 200 bin nüfuslu bir kent. Merkez nüfusu 25 bin.. Batı'da kentler çevreyle ve birbiriyle bağlantılıdır. İkiyüzbin kişilik bu kentin otuz civarında korosu bulunuyor. Genellikle gelişmiş ülkelerin koro çalışmaları, halk dansları için oluşturulan topluluklar büyük oranlara ulaşır.

Seinajöki Kızlar Korosu, bu sözünü ettiğim türde başarılı çalışmalar yapan bir topluluk. Finlandiya Milli Eğitim Bakanlığı'nca yurt dışına gönderilen ve özgün Fin müziğini sunan bu topluluk çağdaş koro anlayışında konser sergiliyor. Baltık ve İskandinav ülkeleri koro geleneğini müziksel açıdan renklendirip yorumluyor. Özelliğini, biçimsel ve yorumsal anlayışla böylesine vurgulayan topluluk azdır denebilir.

Seinajöki Kızlar Korosu, Türkiye-Finlandiya arasında düzenlenen kültür anlaşması çerçevesinde ülkemize çağrılmış olmasına karşın Kültür ve Turizm Bakanlığı'mızın hiç ilgilenmeyişi gerçekten de büyük bir düş kırıklığı yarattı. Söz konusu koronun yöneticisiyle yaptığımız konuşmayı yayımlıyoruz. Bu konuşmadan bakanlığımızın ilgi derecesi anlaşılacağı için hiç bir yorum yapmamıza gerek kalmıyor.

Nazım Timuroğlu

Sanırım bu, Türkiye'ye ilk gelişiniz. İki ülke arasındaki kültür anlaşmaları çerçevesinde mi geldiniz ülkemize?

— Finlandiya ve Türkiye arasında bir kültür anlaşması var. Bu çalışmayı değerlendirmek üzere Türkiye'ye gelmiş bulunuyoruz. Finlandiya'daki Türkiye Büyükelçiliği ve Finlandiya Milli Eğitim Bakanlığı'nın yardımlarıyla Türkiye'ye geldik. Aynı zamanda, Seinajoki halkı da büyük yardımlarda bulundu. Bunun dışında, yüzde kırk kadarıyla da kendi gücümüzle para toplayarak bu yolculuğumuzu gerçekleştirmiş bulunuyoruz.

— Burada Kültür ve Turizm Bakanlığı mı konuk ediyor sizi, yoksa Milli Eğitim Bakanlığı mı? Bunlar iki ayrı bakanlıktır. Seinajoki Kızlar Korosu, genellikle konservatuar öğrencilerinden oluşuyor, bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı da ağırlayabilir. Bizde Kültür ve Turizm Bakanlığı bu tip organizasyonları düzenlemektedir. Sizi hangi bakanlığımız konuk ediyor?

— Türkiye'de bizi karşılayan bir bakanlık şu anda yok. Fakat Türk Kablo'nun mühendislerinden Bay Friberg, bizzat ilgilenen kişidir. Buraya Milli Eğitim Bakanlığımızın yardımıyla geldik. Yani Milli Eğitim bakanlığınızın ilgisi ve katkısı olmadı. Türk Kablo % 51'i Finlandiya'ya ait bir şirkettir.

— Birçok ülkelere gittiğinizi, program derginizden öğrendik. Buradaki konserinizi çok başarılı bulduk. Büyük de ilgi gördü, biliyorsunuz, güzel bir konser oldu. Kaç yıllık bir topluluktur koro ve repertuarı konserde gördüğümüz gibi geniş midir her zaman? Özellikle iyi bir program hazırlamıştınız.

Bu sorumuzu Koro Şefi yanıtladı:

— Topluluğumuzun on yıllık bir geçmişi var. Bütün konserlerimizi çok şarkılı program biçimde gerçekleştiriyoruz. Yani repertuarımız geniş.

— Yani her çağın müziğini seslendiriyorsunuz değil mi?

— Repertuarımızda, modern müzik, eski sanat müziği, dini müzik ve ayrıca yabancı besteciler bulunuyor. Bu durumda repertuarımız oldukça geniş oluyor doğal olarak.

— Koro elemanları, özellikle konserva- rıyla bu salonu hazırladık. Herhangi bir eğitim merkezinin ya da kurumun desteği yok, doğrudan doğruya kendi gücümüzle çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Haftada en az üç gün çalışılıyor ve provalar en az üç saat sürüyor. Konser durumunda çalışmalarımızı artırıyoruz. Koromuz çok disiplinli bir topluluktur. Koro üyelerimizin çoğunluğu bir müzik aleti çalıyor.

— Bulunduğunuz kentin nüfusu ne kadardır?

— Yirmi beş bin nüfuslu.

— Bu durumda bir de koro şefini tanıyalım.

— Küçük yaştan beri müzikle uğraşmamın nedeni, ailemden geliyor. Müzik sevgisini ailemden aldım. Hatta aile içinde çok sesli korolar yaptığımız bile olurdu. Bu arada, öğrenim yıllarımda müzikle uğraştım. Lisede müzik öğretmeniyim. Kurduğum grup sevildi ilgi gördü, daha sonra bu koroyu genişlettim. Bu arada dünyaya da tanıtmış oldum.

— Şefliği nasıl geliştirdiniz? Koro şefi olarak çalışmalarınız?

— Ben zaten müzik öğretmeniyim. Bu durumda çok doğaldır ki, sınıfıma müzik çalıştırırken, şefliğimi de yapacağım. Müzik öğretmeni olmak demek bir anlamda da şef olmak demektir.

— Biraz da bize bulunduğunuz kentin özelliklerini anlatır mısınız? Sanayi bakımından, kültür bakımından, özellikle konservatuvarı vardır herhalde. Opera ve Tiyatrosu da var mı? Kentinizin özelliklerini öğrenelim.

— 25.00 nüfuslu ufak bir kenttir bizim kentimiz. Çevre köyleri ve kasabaları da hesaba katılırsa nüfus 200.000 oluyor. Seinajoki de bu bölgenin merkezidir. Bölge sakinleri müzik ve her türlü sanatı çok severler. Merkez olarak Seinajoki'de kültür ve sanat hareketleri çoktor. Kentte 23 koro vardır, bölge korolarıyla birlikte bu sayı 30'a yükseliyor. Otuz büyük koro! Ayrıca konservatuvarımız, tiyatromuz ve operamız da vardır.

turudur.

Orta asya'da yazı sanatı, sembolik şekillerle ifade edilmiştir. Anadolu prehistory devrinde Sümer ve Eti alfabesı biliniyor. Bundan sonra Mısır alfabesi geliyor. Bu uzun yıllar böyle sürdükten sonra İslamiyette ortaya çıkıyor. İslamiyetle birlikte Kuran'ın yazılması mevzuu oluyor ve Kufe şehrinde ilk olarak Kuran yazılıyor. Buna ait Topkapı Sarayı'nda Hz. Osman'a ait bir Kuran Kûfi yazı ile yazılmıştır. Kûfi yazı uzun yıllar kullanılmış fakat Türkler'in İslamiyet'i kabulü ile birlikte (10. yüzyıl) Kûfi yazı karakterini tamamıyla değiştirmeye başlamış. Yakut Mustesafii döneminde Kûfi yazı biraz daha geliştirilmiş fakat geometrik bir düzeni kaybetmemiştir ve Kûfi yazı çeşitli İslam ülkelerinde ayrı bir formda kullanılmıştır. Kûfi yazı karakterini Süryanî alfabesinden ve hiyeroglif yazıdan almıştır. Ancak Hz. Ali zamanında Kûfe gelirinde bu tür vazı Kuran'da kullanılmış. Kimin tarafından kullanıldığı belli değil, bir yönü ile çivi yazısının tesiri olabileceği düşünülüyor. Orta Asya kitap süs-

Kûfî yazının Selçuklular Döneminde kullanıldığını mimari ve yazma eserlerdeki örneklerden anlıyoruz. Ancak Kuran'ın en güzel yazılışı Osmanlılar zamanında olmuştur ki Kuran'ı Hz. Heygamber söyledi, Türkler yazdı deyimi geçerlidir. Memleketlere göre Kûfî yazının çok çeşitleri vardır. Bizde Harran Kûfi'si en meşhurlarıdır. II. Beyazıt Camii'nin minare kaidelerinde Kûfi yazı görülür. Yine Selçuklu dönemi halılarında Kûfi yazı lam elif karakterinde halılarda, kumaş ve taş işçiliğinde kullanılmış. Bizde Kûfi yazının değişim şekline ilişkin çok örnek vardır. Özellikle Hat sanatının gelişiminde ve çeşitli tür yazılar Osmanlı yazı sanatında ayrı bir karakter taşırlar.

Bizde Kûfî yazı kubbe süsleri, halı, kilim ve kumaşlarda çok izlenmektedir. Seyit Gazi Türbesi ve saray seccadelerinde gördüğümüz Kufî yazılar dokuma tekniğinin en güzel örneklerini belirler. Bunlar Kuran'ın başlangıcında Ali Muhammed, kompozisyonlarıyla gayet güzel örnekler vermişlerdir.

lıklarıyla ün salmış askerlerin mezar taşları attan yapılır ve üzerine kahramanlığını anlatan yazılar, kılıçlar asılırdı. Gösteriyor ki yazı sanatı yalnız kağıt üzerinde değil taş, çini, oyma, maden işlerinde de ortaya çıkmaktadır.

Ozellikle Karahisari'nin Kuran'ı, Şeyh Hamdullah'ın Kuran'ı, Hafız Osman'ın Kuran'ı en güzel yazı örneklerimizi belirler. Bu bakımdan Türk Sanatı yazı sanatında çeşitli bölümlere ayrılmıştır.

1) Silüs, 2) Nesih, 3) Reyhani, 4) Muhakkah, 5) Tefkii, 6) Talik yazı,

Bunlar arasında Siyakat, divani yazılarda ayrı bir özellik taşıyan örnekleri belirler. Bu yazı türlerinin sanatçıları kendi zevklerine göre seçtikleri yazı türlerine göre geliştirmiş ve kendilerini bir ekol olarak almışlardır.

Yazı tekniğinde de en çok kamış kalem kullanılmıştır. Sanatçılar da bu kalemleri kendi yazı türlerine göre keser ve kullanırlardı.

tuvar şan bölümünden mi seçiliyor, yoksa okul çağındaki öğrenciler alınıp onlar mı eğitilerek yetiştiriliyor? Yani bu topluluğun çalışma yöntemi nasıldır? On yıl önce nasıl kuruldu, bugünkü duruma nasıl gelindi?

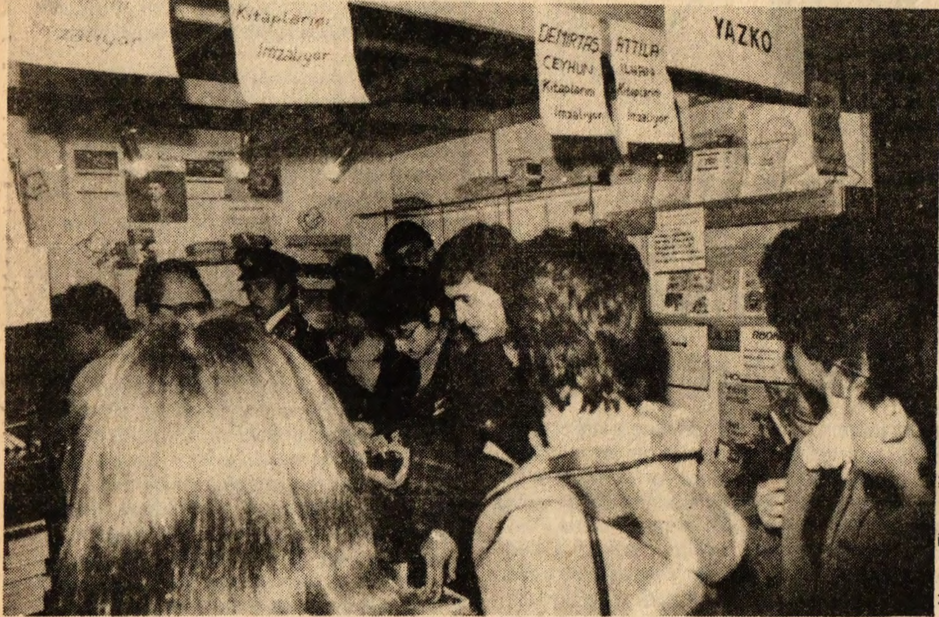
— Topluluğumuzda yer alan sanatçıların yarısı müzikle ilgilidir. Koro üyelerimizi 10 yaşından başlayarak koroya alıp yetiştiriyoruz. Yani 10 yaşında koroya giriyorlar.

— Şimdi devlet tabii böyle yolculuklarda yardım ediyor ama, temelde yardım edilen topluluklar amatör topluluklar oluyor. Orada konser salonunuz var mı, yoksa Seinajoki kentinin konser salonundan mı yararlanıyorsunuz? Yani topluluk çalışmak için uygun ortam bulabiliyor mu? Ortalama günde kaç saat çalışıyorsunuz?

— Seinajoki'de evimizin altında hazırlamış olduğumuz altmış kişilik bir Salonda çalışıyoruz. Aynı zamanda, yetmiş yıllık bir piyanoyu tamir ettirip, salonun ortasına yerleştirdik. Korodaki kızların anne ve babalarının yardımla-

Nazım Timuroğlu

İZLENİM

Nazım Timuroğlu

Bir kitap fuarının ardından

26 Kasım Cumartesi günü açılan 2. Kitap Fuarı, 4 Aralık Pazar günü sona erdi. Yurt çapında, yayın yaşamında söz sahibi olmuş pek çok yayınevinin katıldığı fuar, İstanbullu'ların olduğu kadar, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden yalnızca fuarı görmek amacıyla gelenlerin de yoğun ilgisini çekti.

Fuar boyunca; fuarın düzenlendiği Tüyap ticaret merkezinin bulunduğu Etap Marmara Oteli'nin önünde uzayıp giden kuyruklar, ucuz ve indirimli kitap satın alabilmek, sanatçılara kitaplarını imzalatabilmek ve bu denli çok yayınevinin bu denli çok kitaplarını bir arada görebilmek amacıyla fuarı dolduranlar 'Kitap Fuarı'na ve daha da önemlisi kitaba verilen önemin en belirgin kanıtlarıydı.

Yüzden çok yayınevinin onbinlerce yapıtının birarada sergilendiği fuarı gezenler, bunca seçenek arasından birine karar verip kitap satın almakta güçlük çektiler. Kitap satışlarında uygulanan % 40'a varan indirim ve fuar süresince pek çok sanatçının yapıtlarını imzalamaları gerek fuarı gezenlerin, gerekse kitap satışlarının böylesine yoğun olmasını sağlayan etkenlerdi.

Yurdumuzda, en az satılan metalardan biri olan 'kitap'ın gerektiği gibi tanıtılıp, olabildiğince güzel pazarlandığında gerçekten daha çok satılabileceğini kanıtlaması açısından '2. Kitap Fuarı' övgüye değer bir olaydı. Yayınevlerinin alışılagelmiş satış oranlarının fuarla birlikte yükselmesi ve gezenlerin fuardan elleri dolu ayrılmaları da kitap sevgisinin ekonomik olanaksızlıklarla ne denli yıpratıldığını ve insanların ucuz kitap satın alabilmeye ne denli gereksinmeleri olduğunu göstermesi bakımından ilgi çekiciydi.

Sonuç olarak; '2. Kitap Fuarı' açıldığı ilk günden başlayarak büyük bir ilgi yumağının içinde kaldı, fuarın açık kaldığı hergün bir başka heyecan, bir başka anlam taşıyordu ve fuar, açık kaldığı dokuz günün ardından başarılı bir organizasyon olarak anılarımızda yer etti.

DİL

Eşanlamlılık ve kullanış

Prof. Dr. TALÂT TEKİN

Dil konusu yüz yılı aşkın bir süredir tartışılıyor; daha uzun bir süre, hatta sürekli olarak tartışılacağa benzer. Böyle olması da gereklidir; çünkü tartışılan her konuda olduğu gibi dil konusunda da gerçeğe veya gerçeklere, ortak görüşlere ancak türlü fikirlerin ortaya atılması ve tartışılması ile varılabilir.

Somut dergisinde yayımlanan ''Eşanlamlılık ve Kullanış'' başlıklı bir yazımda ''Dilin canlı söz hazinesinde gerçekten eşanlamlı kelimeler yoktur. Eşanlamlı oldukları sanılan kelimeler arasında çoğu kez ince bir anlam farkı bulunur; böyle bir fark olmasa bile kullanış farkı vardır'' demiş ve **gebe-hamile, eşek-merkep, yürek-kalp, ak-beyaz** ve **kara-siyah** gibi eşanlamlı kelime çiftlerini örnek göstererek bunların ayrı ayrı kullanılışları olduğuna işaret etmiştim. Aynı derginin 4 Kasım tarihli sayısında sayın Rüştü Ergun benim bu görüşüme karşı çıkıyor ve verdiğim örnekleri ele alarak Türkçeleri varken **hamile, merkep, kalp, beyaz** ve **siyah** kelimelerine ihtiyacımız olmadığını ileri sürüyor.

Önce söz konusu yazımın tepki uyandırmasına sevindiğimi belirtmek isterim. Dil konusu yüz yılı aşkın bir süredir tartışılıyor; daha uzun bir süre, hatta sürekli olarak tartışılacağa benzer. Böyle olması da gereklidir; çünkü tartışılan her konuda olduğu gibi dil konusunda da gerçeğe veya gerçeklere, ortak görüşlere ancak türlü fikirlerin ortaya atılması ve tartışılması ile varılabilir.

Söz konusu yazımda ''Türkçe **gebe** ve **eşek** kelimeleri yerine, bazı durumlarda **hamile** ve **merkep** kelimelerinin kullanılması veya yeğlenmesi dilbiliminde **euphemism** denilen kaba veya hoş karşılanmayacak bir kelime ve deyimden kaçınma isteğinden ileri gelir ve hemen her dilde örnekleri vardır. Ayrıca, Arapça asıllı **hamile** ve **merkep** kelimeleri Türkçede anlam değişmesine uğramışlardır. Arapçada **hamile** ''taşıyıcı' anlamına gelir; **merkep** de ''eşek'' değil, ''gemi , vapur'' anlamınadır'' demiştim. Sayın Ergun bu görüşüme şöyle karşı çıkıyor: ''Anadili egemenliği isteyenlerin gözünde genel olarak, sözcüğün kaba ve hoş karşılanmayacak bir kelime olarak değerlendirilmesi yapılamaz. Öz Türkçe olan **gebe** sözcüğüne karşı **hamile** sözcüğünün uydurulması, anadili bilincimizin uyanmadığı, Türkçe'nin hor görüldüğü dönemlere rastlar. Arapçadan **gebe** için **hamile, yük** için **hamule, yük taşıyıcısı** için **hammal..** der olmuşuz. Bir yanda bunlar uydurulurken, öte yanda Anadolu içindeki Türklerin **gebe** için **yüklü, gebelik** için **yüklülük** vb. demekte olduklarını görememişiz. Şimdi de **hamile** ve ve **merkeb**'in anlam değişmesinden söz ederek savunmasını yapıyoruz. Bu görüşe katılanların azlığı ortadadır. Artık Türk insanı **gebe** sözcüğünü kaba görmemektedir.''

Tekrar edeyim: **Euphemism**, yani toplumca ayıp, kaba sayılan veya açıkca söylenilmesi hoş karşılanmayan bir kelime veya deyim yerine daha yumuşak bir kelime veya deyimin kullanılması örneklerine her dilde rastlanan bir olgudur. **Tabu** diye bir şey vardır. Cinsiyet yani seks ile ilgili kelime ve deyimleri kullanmaktan genellikle her toplumda kaçınılır; bunlar yerine ya anadilden mecazlı kelime ve deyimler ya da yabancı asıllı kelimeler kullanılır. ''Anadili egemenliğinden yanayız'' diye, söz gelişi, erkeklik ve dişilik organlarının Türkçe adlarını topluluk içinde serbestçe söyleyebilir miyiz? Söyleyemeyiz tabii. Bunların yerine ya mecazlı olarak başka Türkçe kelimeler veya yabancı asıllı (Arapça, Latince) kelimeler kullanırız. İşte, **hamile** ve **merkep** kelimelerinin dilimize giriş sebebi de budur, **euphemism**'dir; yoksa, sayın Ergun'un iddia ettiği gibi ''anadili bilincimizin uyanmamış olması'' veya ''Türkçenin hor görülmesi'' değildir. Geçmişte, Osmanlı döneminde, İstanbul'lu aydın ve okumuşlar çevresinde, Türkçe **gebe, gebelik, gebe olmak** veya **kalmak** seksi hatırlattığı için, **eşek** kelimesi de hakaret makamında kullanıldığı için bunları kullanmaktan kaçınılmış, bunlar yerine **hamile** ve **merkep** kullanılır olmuştur. Bugün **eşek** kelimesi, sayın Ergun'un belirttiği gibi, her yer ve durumda rahatça kullanılıyor. Ama **gebe** için aynı şeyi söyleyebilir miyiz? Hiç sanmıyorum. Sayın Ergun aynı görüşte olmayabilir ama yabancı bir erkeğin yeni tanıştığı evli bir genç kadına ''Gebe misiniz?'' veya ''Kaç aylık gebesiniz?'' diye sorması, bence hâlâ ''biraz kaba'' kaçar. Ayrıca, bugünlerde televizyonda reklamı yapılan **prediktör**'ü tanıtan genç hanımın ''Hamile misiniz, değil misiniz?'' diye sormakta olduğunu da hatırlatmak isterim.

Sayın Ergun Arapça **merkep** kelimesinin Türkçede anlam değişmesine uğramış olduğu yolundaki görüşüme de katılmıyor ve şöyle diyor: ''**Râkip** binici, binen, binmiş anlamına geldiğine göre **merkeb**'in yalnız gemi, vapur anlamında olmaması gerekir''. Tekrar edeyim: **Rükub**'dan yer ismi olan **merkeb,** Arapça'da yalnızca ''gemi, vapur, kayık'' anlamınadır; asla ''eşek'' veya ''binilen hayvan'' anlamına gelmez. Arapçada ''binek hayvanı'' anlamına olan kelime **merkeb** değil, rekub'dur. Sayın Ergun, iddiasına kanıt olarak, Ferit Devellioğlu'nun sözlüğünü gösteriyor. Yanılmasının sebebi de budur zaten; çünkü sayın Develliogľu'nun sözlüğü Arapça-Türkçe değil, Osmanlıca Türkçe bir sözlüktür ve orada **merkeb** kelimesinin Osmanlıcadaki anlamları verilmiştir.

Söz konusu yazımda **yürek** ve **kalb** kelimelerinin, eşanlamlı olmakla beraber, dilimizde ayrı kullanılışları olduğunu belirtmiş ve ''**Kalb hastası** denir, **yürek** hastası denmez'' demiştim. Sayın Ergun ''Orta öğretim ders betiklerinde **kalb** yerine **yürek** sözcüğü benimsenmiştir. Yüreğin boşluklarından, atar, toplar damarlarından, hızlı-yavaş, düzenli-düzensiz atışlarından sözedildiğine göre **yürek hastalığı** neden denmesin?'' diye soruyor. Görüldüğü gibi, sayın Ergun konuya dilbilimi veya bilim açısından değil, özleştirme veya Öztürkçecilik açısından bakıyor Ben bugünkü kullanıştan söz ediyorum, o Oztürkçecilik uğruna klişeleşmiş deyimlerdeki yabancı kökenli kelimeleri de kaldırmak istiyor. Bilimsel yaklaşım dile, kullanışa tarafsızca yaklaşımdır, öz ve yabancı asıllı kelime ayırımı yapmayan yaklaşımdır. Bugün Türkçe'de **kalb hastası, kalb hastalığı** denir. Gelecekte **yürek hastası, yürek hastalığı** denir mi, denmez mi? Bunu kimse bilemez. Sayın Ergun Öztürkçecilik kaygısı ile, daha da ileri gidiyor ve ''Değil **yürek hastalığı, yürek sayrılığı** bile denilecektir''diyor. Belli ki sayın Ergun aşırı Öztürkçeci; dilimizdeki bütün yabancı asıllı kelimelerin birgün bırakılacağına, Türkçenin katıksız, saf bir dil durumuna geleceğine inanıyor. Mümkün mü bu? Hiç sanmıyorum. **Kalb** kelimesi de, **hasta** kelimesi de, daha birçok yabancı asıllı kelimeler de Türkçede kalacaktır. Çünkü bunlar dile girmiş, dilin öz malı olmuştur. **Hasta** ve **sayrı** kelimelerini ele alalım. **Hasta** kelimesini bilmeyen yoktur; **sayrı** ise unutulmuştur. Farsça asıllı **hasta**'yı bütün millete unutturmak, onun yerine **sayrı**'yı öğretip belletmek imkânsız değilse bile çok güç bir iştir. Diyelim ki bu iş başarıldı, Türk halkı **hasta**'yı bırakıp **sayrı**'yı kullanır oldu. Bunun bize ve Türkçeye hiçbir yararı olmaz. Çünkü kelimeler bir ''tanım'' değil, bir ''işaret''tir sadece. Onları etimolojilerini, kökenlerini düşünerek veya hatırlayarak anlıyor değiliz. Söylenildikleri anda ne oldukları anlaşılır. Kaldı ki eski Anadolu Türkçesinde kullanılmış olan **sayru** ''hasta'' kelimesinin etimolojisi, yani kökü ve eki de belli değildir. Türkçede ''hasta'' anlamında önce iğ ''hastalık'' kelimesinden türemiş **iğliğ** kullanılmış, daha sonra Anadolu Oğuzcasında bu kelime yerini kökü ve eki belli olmayan sayru kelimesine bırakmıştır. En sonra da Farsça **haste** ''yaralı'' kelimesi bunun yerine almış ve ünlü uyumuna girerek **hasta** biçimini kazanmıştır. Şimdi, Farsça asıllı **hasta** kelimesi Türkçe **sayru**'yu unutturmuş diye hayıflanmanın, kaygılanmanın gereği yoktur. Çünkü, az önce de belirttiğim, gibi, kelimeler birer ''tanım'' değil, ''işaret''tir sadece. Haydi, **hasta**'yı da Türkçeleştirdik diyelim; **pasta**'yı ne yapacağız, **posta**'yı ne eyleyeceğiz?

Bu arada sayın Ergun'un ''kitap'' yerine kullandığı **betik** kelimesine de değinmek yerinde olacak. Ataç'ın kullandığı bu kelimenin aslı Eski Türkçe **bitig**'dir. Bu da Eski **Türkçe bitimek** ''yazmak'' fiilinden türemiştir. Bu kelimenin sonundaki ''g'' sesi Anadolu Oğuzcasında, kurala uygun olarak düşmüş ve kelime **biti** şeklini almıştır. Anlamı da değişmiş, ''mektup'' olmuştur. Bu durumda, kelimeyi bugün ''e'' ve ''k'' ile **betik** diye kullanmak yanlıştır.

Gelelim **beyaz** ve **siyah** kelimelerine. Sayın Ergun **ak** ve **kara** kelimelerinin **beyaz** ve **siyah**'ın kullanıldıkları her yerde bunların yerini alabileceği kanısında. Vaktiyle **Beyaz Zambaklar Memleketinde** diye Türkçeye çevrilmiş olan eserin daha sonra **Ak Zambaklar Ülkesinde** diye çevirildiğine işaret ettikten sonra ''Birisi çıkıp da White House'ı **Ak Saray** ya da **Ak Ev** diye çevirse, olmaz diyebilir miyiz?'' diye soruyor. Ben **Beyaz Saray, beyaz peynir, beyaz perde** vb. gibi deyimlerin klişeleşmiş olduğunu vurgulamak istemiştim. Sayın Ergun'a göre pekala **Ak Saray, ak peynir, ak perde ak zambak** diyebilirmişiz. Böyle denildiğini düşünelim. Bundan kazancımız ne olacak? Farsça asıllı **saray, peynir** ve **perde** ile Arapça asıllı **zambak** kelimesini de Türkçeleştirebilecek miyiz?

Özetlemek gerekirse, dilimize girmiş, Türkçenin öz malı olmuş yabancı asıllı kelimelerin sayısı sanıldığından çok daha fazladır. Sayın Ergun gibi aşırı Öztürkçecilerin Türkçe sanarak kullandıkları birçok kelime de aslında öyle değildir. Söz gelişi, sayın Ergun, **ulus** diyor, **yasa** diyor, **amaç** diyor, **denli** diyor. Bunlar ''öz Türkçe'' mi? Hayır. **ulus ve yasa Moğolca, amaç** ise Farsça asıllıdır. ''Kadar'' yerine kullandığı ''**denli**'nin de sadece eki Türkçe, kökü ise Çincedir. Bunlar günün birinde **millet, kanun, maksat** ve **kadar** kelimelerini unutturşalar bile Türkçenin bundan hiçbir kazancı olmayacaktır.

İZLENİM

Nedir BİB?

Bütün dünya basını ve televizyonları geniş yer verir bu büyük sanat olayına. Biz vermeyiz, bizim işimiz ve derdimiz başımızı aşmıştır, hem de böyle şeylerle uğraşamayacak kadar ciddi insanlarız ve de çok daha önemli sanat olaylarımız vardır üstelik.

GÜNER ENER

BİB'i — Biennale of Illustrations Bratislava: Bratislava Resimleme Biennali — tanımlamayatüzüğünden bazı bölümleri çevirerek başlamalıyım:

Temel İlkeler bölümünden:

Madde 1) BİB, çocuk ve gençlik kitaplarının artistik resimlemelerinin düzenli, uluslararası bir sergisidir. Bratislava Resimleme Biennali adı verilmiştir, kısaltılmış biçimi BİB'dir. ve iki yılda bir gerçekleştirilir.

Madde 2) BİB-UNESCO'nun ve bu kuruluşa bağlı uluslararası örğütlerin görev ve amaçlarını onaylayarak ve saygın yayın örgütleri, İBBY'nin Ulusal Komiteleri, UNESCO ile işbirliği için kurulmuş Ulusal Komisyonlar ve Plastik Sanatların Örgütleri ile ortak bir çalışma izleyerek-çocuk ve gençlik kitapları resimlemelerinin uluslararası alanda tanıtılmasını, karşılaştırılmasını kolaylaştırır ve bu alandaki sanatın her yönden gelişmesi için uygun bir ortam yaratır ve araştırmalarda bulunur.

Madde 3) BİB yarışması çerçevesi içinde, BİB'in görevleriyle uyum gösteren başka sanat olayları da düzenlenebilir.

Madde 4) BİB, Çekoslavakya'da, Bratislava'da uygulanır.

BİB'in Orgütlenmesi bölümünden:

Madde 5) BİB'in örgütlenmesi Slovak Kültür Bakanlığı'nın Kültürel Kuruluşlar Müdürlüğü ve UNESCO'yla işbirliği için kurulmuş Çekoslovakya Komisyonu'na bırakılmıştır. BİB'in gündemi, Slovak Ulusal Galerisi'ne bağlı "Uluslararası Resimleme Bölümü" ve BİB Sekreterliği'nin ortaklaşa çalışmasıyla yürütülür.

Madde 6) BİB'in en üst düzeydeki yetkili kurulu, BİB'in düzenleyicileri tarafından kurulan ve uluslararası ve ulusal örgütlerin üyeleri ile kültürle ilgili önemli kişiler - eğitimciler, pedagoglar, yazarlar ve seçkin sanatçılar -dan oluşan "BİB Uluslararası Komitesi"dir. Bu komite iki yılda bir toplanır.

Madde 7) BİB'in yönetim yetkilisi "BİB Yürütme Komitesi"dir. BİB'i hazırlama ve gerçekleştirmede görevli olan Çekoslovak örgütlerinin temsilcilerinden oluşturulmuştur.

BİB'e Katılma bölümünden:

Madde 8) Sanatçıların BİB'e katılmaları, saygın ülkelerin merkez örgütleri, kültürel kuruluşlar, sanatçı dernekleri, İBBY'nin Ulusal Şubeleri, BİB Ulusal Komiteleri ve UNESCO'yla işbirliği yapan Ulusal Komiteler, Yayın Kuruluşları yoluyla düzenlendiği gibi, sanatçıların kendine gönderilen bireysel çağrılarla da gerçekleşebilir.

Madde 9) BİB yarışması sanatçıların bireysel çalışmalarının sergilenmesidir. Ulusal sergilerin yarışması değildir.

Madde 15) BİB Uluslararası Jürisi sergilenen kitapların övgüye değer, yüksek kaliteleri nedeniyle yayınevleri ve benzer kuruluşlara da Onur Diplomaları verebilir.

Sıraladığım bu maddeler, olayın nitelik ve boyutları konusunda yeterli bilgi verebilmiştir sanıyorum.

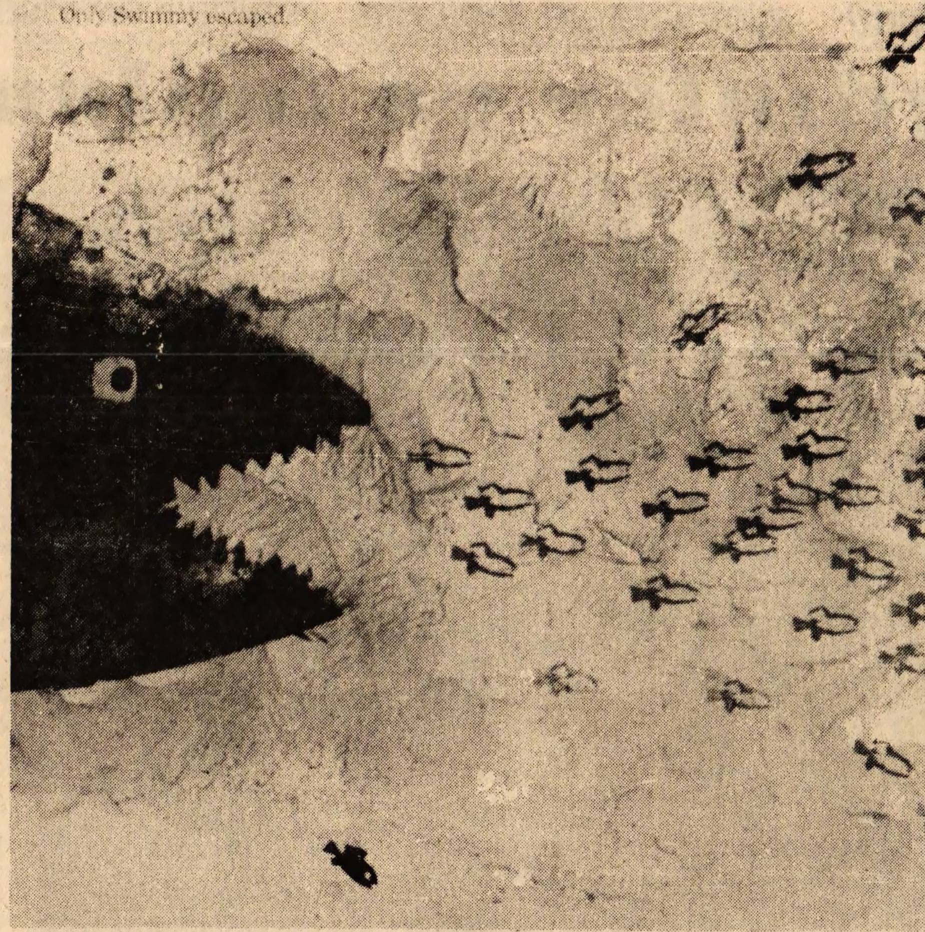
BİB, çocuk ve gençlik kitapları resimlemeleri ve içeriği konusundaki iki önemli uluslararası olaydan biridir. İkincisi, İBBY (İnternational Board on Books for Young People: Gençler Kitapları Uluslararası Kurulu) ise Danimarka Kültür Bakanlığı'nın Eğitimsel İlişkiler Ulusal Enstitüsü Müdürü Knud-E. Hauberg Tychsen'in başkanlığında yürütülür ve her seferinde başka bir ülkede toplanmak üzere iki yılda bir gerçekleştirilir. BİB tek sayılı yıllarda, İBBY çift sayılı yıllarda. Böylece dünya eğitim ve yayın çevreleri ve otoriteleri her yıl çocuk ve gençlik kitaplarının gelişmelerini toplu ve düzenli bir biçimde izlemiş olurlar. İBBY'nin ödülü H. Christian Andersen Madalyası'dır.

BİB önceleyin, büyük kapsamlı uluslararası bir sergi ve yarışma demektir. Bu sergi ve yarışmaya katılmak üzere iki yıl içinde binlerce başvuru ve öneri olur. Bunlardan ancak sanat niteliği ve düzeyi yüksek olan 250-300 tanesi sergiye katılabilir. Örneğin bu yıl 6000 başvuru ve öneriden ancak 50 ayrı ülkeden 305 ressam sergiye katılabilmiş ve toplam 2250 yapıt sergilenmiştir. Sergi, Slovak Kültür Bakanlığı'nın üç katlı Halk Galerisi'nde 8 Eylül-30 Ekim tarihleri arasında düzenlenir.

Her Biennal'ın ayrı bir rengi vardır. Bu renk bir önceki Biennal'de saptanır. Halk Galerisi o yılın rengiyle ve her seferinde başka bir espride dekore edilir. Broşürler, tanıtma kitapları, afişler ve flamalar o renkle basılır. Bu yılın rengi maviydi ve Bratislava baştan aşağı mavilere bürünmüştü.

BİB'deki ikinci önemli olay Uluslararası Sempozyumdur. Bu sempozyumdan ayrı bir yazıda söz edeceğim.

Biennal boyunca, BİB'in doğrultusunda çocuk filmleri toplu gösterileri, konferanslar, konserler, çocuk folkloru gösterileri, BİB'le ilgili başka sergiler ve çeşitli törenler de yer alır ve bir sanat-kültür şenliği oluşur. Sergilerin açılış törenleri, ödül töreni en görkemli biçimde, bütün kentin ilgisini çekecek ağırlıkta uygulanır. Uluslararası basın toplantıları da düzenlenir ve bütün dünya basını ve televizyonları geniş yer verir bu büyük sanat olayına. Biz vermeyiz, bizim işimiz ve derdimiz başımızı aşmıştır, hem de böyle şeylerle uğraşamayacak kadar ciddi insanlarız ve de çok daha önemli sanat olaylarımız vardır üstelik.

"**Leo Lionni** *(Amerika) "Swimmy" adlı kitaptaki suluboya resimleriyle BİB 1967'de Altın Elma almıştır.*

Biennal ödül töreninin yapıldığı Devlet Operası. Direklere 10 tane BİB flaması çekilmiş, yapının önünde gün boyu bando çalmış ve Opera Alanı meraklı bir kalabalıkla dolmuştur.

TİYATRO

Devlet Tiyatrolarına yeni bir yasa gereklidir

FERDİ MERTER

Ferdi Merter

Devlet Tiyatroları dönüm noktasına geldi sonunda. Yurdumuzun ekonomik ve sosyal ana sorunlarının yanı sıra kültürel yapıya da el atıldı.

Yurdumuz kültür etkinliklerinin ana kaynağı olan Devlet Tiyatrolarında önemli bir imparatorluğa son verildi. Bundan böyle onun devamı, yandaşı, benzeri imparatorluklar yaratılması da engellenmelidir.

Bu, bir tek kişinin eline tüm yetkilerle keyfiliği veren bugünkü yasanın değişmesi sonucu olur ancak.

Yarının politikacılarının baskısından uzak bir yasanın gerekliliği açıktır.

Buna gönül koyanlar, imparatorluk yönetiminde, mahkemelere sevkedildiler amaca yönelik olmayan turnelerle ordan oraya sürüklendiler, zorunlu emekliliğe itildiler, ideolojik güçlerin köleleri diye nitelendirildiler, çağının, gününün gerisinde yaşayanlarca.

Özellikle şu bilinmelidir ki sanatçı hiç kimsenin kölesi değildir.

Kendinin bile olmamalıdır.

Varolan yasalar tek kişinin yetki ve sorumluluğunu hükümran kıldığı için sesler duyulmadı. Yapılan her kovuşturmada, çıkartıldıkları her mahkemede beraat etmelerine karşın.

ÇAĞDAŞ YÖNETİM

Çağdaş yönetim "Toplumuyla bütünleşen, yetki ve sorumlulukları yüklenmeyi paylaşan, bu nedenle devamlı kendini aşmayı amaçlayan" kişilerle varolur.

Sanatçının görevi "Toplumuna olayların gerçek tanımlamalarını açıklamak, toplumsal ve tarihsel gelişmenin gerekliliğini, kurallarını anlatmak, insanla doğa ve insanla toplum arasındaki temel ilişkiler sorununu" çözümlemektir.

İnsanın yitirilmiş olan birliğini yeniden kurmak ilk ödevidir.

Oysa Devlet Tiyatrolarında, yönetimin çıkarcılık yöntemi nedeniyle, yalnız sanatına değil, kendi kendine ve çevresine de yabancılaştı çalışanlar.

İmparatorun tutkuları arasında, tutucu bir ürküntünün tutsağı oldular.

Bugün, iyi niyetli, insan sevgisi dolu bir düşünür görevi teslim aldı. Yıllar boyu oluşmuş yozlaşmaya karşı biçimsel kalıplar içinde savaşımını sürdürüyor. Bu yeter mi? Devlet Tiyatroları yazgısı,, ileriye dönük, böyle değişebilir mi? Değişmez. Çalışanlar yetki ve sorumluluk yüklenerek kurumlarını ve işlerini yeniden sevmedikçe hiçbir şey değişmez.

Bu da ancak "**YENİ YASA**" ile olabilir.

SANATÇI

Sanatçı olabilmek için, yalnızca sahnede koca koca roller oynamak yetmez. "Yaşantıyı yakalayıp tutmak, onu belleğe, belleği anlatıma, gereçleri biçime dönüştürmek ve insanı sevmek gerekir." "Duyuş" her şey demek değildir sanatçı için. İşini bilip sevmesi, tüm kurallarını, inceliklerini, biçimlerini, yöntemlerini tanıması ve de bunları insana adaması gerekir.

"Dişi rollerin" tanıdığı "oyunculuğun" dışında çok şey vermek gerekir "İnsana-Topluma".

Sanatını, tiyatrosunu seven her sanatçı, artık bilmelidir ki "maaşımı alayım, rolümü oynayayım, gerisi beni ilgilendirmez" devri geçmiştir. Susarsa yarını olmayacaktır. Çünkü yarın gurur duyacağı bir tiyatrosu olmayacaktır.

GÜÇ ve ZAAF

Hiç kimseye güvenmeme, her şeyin teki ve başı olduğuna kendini inandırma tutkusu. Zirvede tek başına olmak. Kurumdaki yanlışlıkları besleyen ve ayakta tutan bu işte. Güç ve zaaf. Yinelenmemeli.

Kişisel yönetimi engelleyici bir yasa gerekli Devlet Tiyatrolarına.

"Sanat-Hukuk-Sosyal Bilim" dallarındaki yetkililerden oluşacak bir kurulla, devlet Tiyatroları yönetimi işbirliği yapıp, çalışanlarca olayların içinde kotarılıp hazırlanmış olan "yasa taslağı" olgunlaştırılmalıdır.

YAPISAL DEĞİŞİKLİK

"Yönetime katılım ve yayılım yasa tasarısı" bir sonuç değil bir sunuştur. Asıl yasanın, bu çalışmalardan yararlanılarak, devlet düzeyinde kurulacak bir "Danışmanlar kurulunca" ele alınacağına inanıyoruz.

Hazırlanan tasarının gerekçesini şöyle özetleyebiliriz:

"Devlet Tiyatrosu gibi güçlü ve tarihsel görevlerle yükümlü bir sanat kurumunun toplumsal işlevini yerine getirebilmesi, çalışanların tiyatro sanatına sahip çıkıp, bu sanatın toplumla bütünleşerek geliştirilmesini sağlamalarıyla olur. Bu da ancak yönetime katılımla başarılır."

Sağlam, tutarlı, bilinçli bir beraberlik ve güç birliğinin tek yolu kuruma sahip çıkmak, top-

PLASTİK SANATLAR

Tekin Artemel'in resimleri üzerine

Madde 10) Her sanatçı en çok iki kitap ve 10 resim ile katılabilir. Ancak belirli süre içinde kitap olarak yayınlanmış illüstrasyonlara katılma hakkı tanınır.

BİB Ödülleri bölümünden:

Madde 11) BİB yarışma çerçevesi içindeki en iyi çalışmalar BİB Uluslararası Jüri'si tarafından ödüllendirilir. BİB Uluslararası Jürisi, Uluslararası Komite'nin önerilerine uyarak Yürütme Komitesi tarafından görevlendirilir. Jüri çeşitli ülkelerin temsilcilerinden oluşur ve her yarışmada yeniden düzenlenir. Jüri, kendi üyeleri arasından seçtikleri bir başkan tarafından yönetilir. Seçim, çoğunluk ilkesine göre yapılır. Jürinin kararı son-kesin karardır, değiştirilemez.

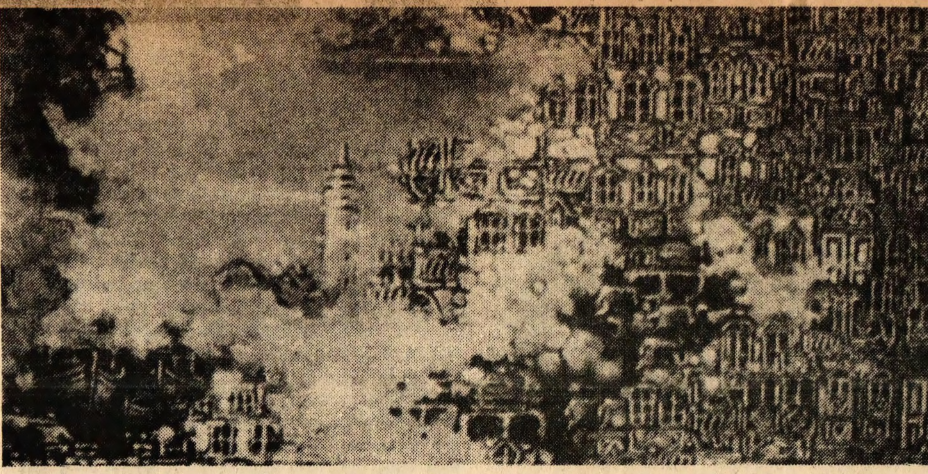
Madde 12) Uluslararası Jüri aşağıdaki ödülleri dağıtır:

BİB Büyük Ödülü: En yüksek düzeydeki ödül olan Elma Ağacı

5 tane BİB Altın Elma Ödülü,
10 tane BİB Plaket,
4 tane Onur Diploması.

Madde 13) Ödüllerin yanısıra 20.000,- 10.000,- 2.500 Çekoslovak Kronu ödenir. (En büyüğü 500.000, en küçüğü 65.000 Türk Lirası karşılığı)

Madde 14) Büyük ödülü alan sanatçı, gelecek BİB'e bütün resimlerinden oluşan bağımsız özel bir sergiyle katılmak üzere çağrılır.

AYLA ERSOY

Yaşamını 1981 Ekiminden bu yana salt resimle sürdüren Tekin Artemel, son dönem çalışmaların Ümit Yaşar Sanat Galerisi'nde sergilemekte. Resim olgusunun bir yetenek işi olduğunu ve akademik eğitim görmeden de, disiplinli bir çalışmanın, bireysel yeteneğe eklenişi ile ressam olunabileceğinin bir kanıtıdır bence Tekin Artemel.

1942 yılında İstanbul'da doğan sanatçı, yüksek öğrenimini daha sonraki yıllarda yapacağı resimleri, sanki düşünsel olarak beslemek istercesine İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe bölümünde yaptı.

Üniversite öğrencisi olduğu yıllarda Bab-ı Ali'de yayın uğraşına, kitap illüstrasyonları yaparak, çeşitli dergilere karikatür çizerek ve çocuk kitapları resimleyerek girdi. Bütün bu çalışmalarına koşut olarak, artık içinde taşımaktan yorulduğu resim tutkusunu özgür bıraktı ve 1971 yılında atelye çalışmaları ile resim serüvenine başladı. Bireysel yetilerini kısa bir süre Hamit Görele'den resim dersi alarak yönlendiren, günümüzün genç sanatçılarından Tekin Artemel son sergisinde, insanın insanla ve insanın nesne ile ilişkisinin değişik ve çapraşık yönlerini irdeleyici ve yorumlayıcı bir bakış açısından değerlendirmeye çalışmakta. 37 yağlı boya ve bir guvajdan oluşan resimlerin, öz ve biçim açısından bir denge sağlamakta olduğu duyumlanıyor. Biçimsel çizgiler içinde özü kaybetmeden, kahverengi ve sarı renk düzenlemelerinin bağlayıcı katkısı ile bütünlük sağlanmakta bu resimlerde.

Zaman zaman simgesel öğelerin kullanılışıyla son resimlerinde genellikle düşsel bir anlatıma yöneldiğini görüyoruz Artemel'in. Çok titiz ve ayrıntılara önem veren, minyatür tadı duyumlanan, kendine özgü bir sanat anlayışı ile yarattığı görsel şiirlerinde, geçmişle bir hesaplaşma yapar gibi sanatçı. Belleğinde oluşan bir düşünceden yola çıkarak, yaratıları aracılığı ile izleyenleri yeni düşüncelere itmek istiyor.

Eski bir İstanbullu olarak gözlemlediği, doğal güzelliklerin yok edilişi, tarihsel geçmişin hiçe sayılışı ve her an büyük telaşlar içinde olan İstanbul insanının çelişkisi onun resimlerinin özünü oluşturuyor. İnsan, kent ve köy üçgeni içinde, gelenek ve göreneklerle bu günün ilişkisi estetik beğenilerin ışığında resimsel öğelerle vurgulanmaya çalışılıyor. Bu resimlerde somut değerlerden kalkıyor Artemel. Anılar ve tarih ona yol gösteriyor. İnsan elinde nesnelerin, kentlerin, sokakların nasıl yozlaştığını vurgulamaya çalışıyor. Eski İstanbul'un tarihsel görüntüsünün bozuluşu karşısında duyduğu hüznü ve özlemi dingin kompozisyonlarla vermeye çalışıyor. Kız Kulesi, kalabalık pazar yerleri, Galata semtinin görüntüleri, eski eşyalar, boş bir masa eski bir gramafon, her kesimden insan tiplerinin sürekli devinimi içinde, İstanbul'un kargaşasını ve bu karışık kalabalık içinde, tek bir kişinin ne denli yalnız olduğunu duyumluyoruz bu resimlerde.

lumsal ve sanatsal sorumluluğu ve yetkiyi yüklenmektir.

"Yönetime katılım" akılcıdır, herkes anlayabilir. Denetimsizlik değil, bireysel başıboşluğun sonudur.

Tiyatro ile seyirci arasında yakın bir bağlantı kurmak, tiyatroda yeni çalışma yöntemlerinin gelişimini sağlamak, tiyatroda çalışan her bireyin bilinçli ve sürekli görevidir. Böylece örgütsel yapımızla işlevimiz bağdaşacaktır.

TASARI ÖZÜMLEMESİ

Belirli dönemlerde toplanacak olan kurum çalışanları "Genel Kurul" yaparlar. Bu Genel Kurulda: "Sanatçılar, tiyatro sayısı kadar, "sanat yönetmenlerini" ve çalışanlar "temsilcilerini" seçerler. Bu seçilenler, Genel Müdür niteliğindeki, Genel Sanat Yönetmeninin başkanlığında bir Kültür Bakanlığı temsilcisi ve bir Maliye Bakanlığı temsilcisiyle birlikte Genel Yönetim Kurulu içerisindeki katmanları oluştururlar.

Sanıyoruz ki program ve plancılığına güvenen ve kendini ortaya koyan kişilerin, tiyatro işini gerçek tanıyanlarca seçimi sonucu, oluşacak olan bir yönetim olgusu tüm politik organlarına etkisinden ve yönlendirmeciliğinden kurtarılmış olur.

Kurumun böyle biçimlendirilmesi, devlete bağlantısını koparmamakta, bilakis onu politikacıların elinden alıp, devlet ilkeleriyle bütünleştirmektedir.

Çalışanların ekonomik, sosyal, sanatsal, konularda etkin katılımları sağlanarak, yönetimin demokratik ve eşitlikçi biçimi oluşturulacak ve toplumsal yükümlülüğü gerçekleştirilecektir.

"Yönetime katılım" karara-yürütüme-denetime katılım olacaktır.

a) Karar: Yatırım, Genel Yönetmenin, yönetmenlerin, temsilcilerin seçimini,

b) Yürütüme katılım: Kararların uygulamaya konması ile, üretimin sona ermesi ve değerlendirilmesi aşamalarını,

c) Denetim: Yürütümle karar arasındaki uygunluğun sağlanmasını içerir.

Bu katılma edilgen (önerme bilgi alma ve ortak karar alma yöntemi) ve etkin (yönetimde temsil edilme) olacaktır.

Tiyatroda tüm işlevi sağlamak ve yetki-sorumluluk paylaşımını geliştirmek için tavandan tabana bir piramit gelişimi söz konusudur. Bu piramidin doruğundaki devlet temsilcisi "Yüksek Danışma Kuruludur." Bu Kurul, "Yönetime katılımlı sanat kurumlarının" temsilcilerinin yanı sıra üniversite, TRT, Kültür Bk., sinema kurumu, gibi üst düzeyde kurulmuş temsilcilerden oluşur.

Bu Kurul "Sanat kurullarını" işleyişinde toplum-kurum-çalışanlar-hükümet arasında doğacak anlaşmazlıklarda danışmanlık yapar.

İkinci basamak Devlet Tiyatroları Yönetim Kuruludur.

Böylece piramit basamak basamak çalışanların tümünün yetki ve sorumluluğunda tabana değin yayılır.

Bu yayılımda işyeri birimlerinin yanı sıra Basın ve Halkla İlişkiler br., Okullarda Tiyatro, Kukla-Karagöz, Mim, Çocuk Ty., Yerel Ty., Yerel Kültür Çalışmaları, Araştırma ve İnceleme Br., il Tiyatroları ve giderek Bölge Tiyatroları, Ordu Tiyatroları vardır.

Ana amaç, bileşim yoluyla ortak gelişme programlarına ulaşmak için ekonomik yerel ve toplumsal tüm çıkarları dile getirmektir. Böylece her yerel tiyatro, kendini yöneten, kendine özgü gruplardan oluşur, ama genelde temsilcilerin katılımı ile oluşan "Ana Yönetim" programlamasına bağlıdır.

Bu açıklamalarım tiyatroda ekipleşmenin gereğini açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü yetki ve sorumlulukların, ana çekirdeğe dolaylı bağlantısı koşuluyla, daha küçük birimlerde bütünleşmesi düşünü ve sanatsal bütünlüğü açısından gerek planlamada ve gerekse doğruya varmada daha geçerli bir oluşum getirir.

KÜLTÜR

Kültür, "günün insanı"nı anlayacak, sevecek, onun gereksinimlerini çözümleyecek "yorumculuk öğretimi"ni benimsemektir.

Bu öğretinin yurt çapında genel yayılımı ancak bir kültür seferberliği ile oluşur.

Bu yayılımın yükümlülüğünü ve taşımacılığını ancak ve ancak sanatçılar ve sanat kurumları başarabilir.

Yoksa en iyi anayasalar, tüzükler, toplumsal işlevler dahi yorumsuzluktan yozlaşır ve batar. Bu nedenle de yurdumuzda bir Kültür Bakanlığı ya da bir Kültür Yüksek Kurulu, kendine özgün çalışmalarıyla, her zaman gereklidir.

Sanatçıların ve sanat kurumlarının yükümlendiği Kültür Seferberliği çalışmalarının en etkin silahı, bugüne değin biçimlendirilmesi gecikmiş olan, bölge tiyatrolarıdır.

BÖLGE TİYATROLARI

Yıllardır sözü edilen, türlü düşüncelerin denizinde ordan oraya çalkalanan, gerçek biçimselliğine nedense bir türlü vardırılamayan fakat ülkemizin kültür ve sanat yoluyla bir aşamaya geçmesinde en önemli rolü oynayacak olan bölge tiyatroları tasarısı artık yerine oturtulmalıdır.

Ama bu, yıllardır yapılan turnelerle ya da aynı kadrolarla oralarda bir küskünler grubu yaratarak, yerleşikliğe gitmekle mi olur, yoksa konuk öğretimci sanatçılardan yararlanarak önce kentin, giderek bölgenin kendi sanatçılarını, yazarlarını, yöneticilerini yetiştirecek bir stüdyodan yola çıkarak mı? O zaman tiyatronun eğitici, ileriye götürücü niteliği bölgesel gereksinim ve kavramlarla halka daha doğru ulaşmaz mı? Ayrıca yıllardır Devlet Tiyatrolarının dışında da tiyatro uğraşlarını en zor koşullarda sürdüren tiyatro çalışanlarına da bir olanak sağlanmış olmaz mı böylece?

Bölge niteliklerine göre saptanmış illerde birer stüdyo kurulur. Bu stüdyolarda, belirli dönemlerde, Devlet Tiyatrosu çalışanları "konuk sanatçı, konuk öğretici, konuk uygulayıcı" olarak görev alırlar. Yerel sanatçıların, yazarların, uygulayıcıların belirli dönem sonucu yetiştirilmelerinden sonra yapılacak olan bölgesel il festivalleri sonucu seçilip değerlendirilecek ana kadro o çevrenin bölge tiyatrosunun çekirdeğini oluşturur.

SONUÇ

Tüm aydınları, tiyatro severleri, yetkilileri Devlet Tiyatrosuna yeni ve taze bir kan getirecek olan "YENİ YASA" oluşumuna katkıya çağırıyoruz.

Genel olarak sanatın, özel olarak da tiyatronun toplumsal işlevine uygun olarak; "Halkın tüm kültürel üretimine, bilinç düzeyinin yükseltilmesine tiyatro yoluyla katkıda bulunmak" gerekçesiyle hazırlanacak olan bir yasayla, doruğunda gözlemci olarak "devlet temsilcisinin" bulunduğu, tüm kurum çalışanlarına yetki ve sorumluluk verilen bir piramit oluşturularak, DEVLET TİYATROLARI YARININ POLİTİK VE KİŞİSEL ÇIKARLARINDAN UZAK TUTULMALIDIR.

MÜZİK

Tutarlı bir yorumcu:
Ayşegül Sarıca

ÜMİT GÜLTEKİN

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının Aralık ayı başındaki dinletisinde GÜRER AYKAL yönetiminde, Ayşegül Sarıca'ya eşlik etti. Seslendirilen ilk yapıt SERGEY RAHMANNINOF (1873-1943)'ün Opus: 43 Papaginini'nin Bir Temi Uzerine Rapsodi idi. Solo piyano partisini Ayşegül Sarıca seslendiriyordu. Rahmaninofun yapıtlarında cesur yeni atılımları gözlemlemek olası değildir. Buna karşın gözlemleyebileceğimiz en belirgin öğe ezgilerindeki Rus lirizmidir. Onu sanat akımlarının zaman tüneline Empresyonizm (=İzlenimcilik) ve Futurizm (=Gelecekçilik) arasına yerleştirebiliriz. Pagani'nin çeşitli yapıtları, bunlar arasında da özellikle yalnız keman için yazdığı yirmidört kaprisi pek çok bestecinin ilgisini çekmiştir. Bu gizemli temaların çekim gücüne kapılan besteciler, onları yapıtlarında hammadde olarak kullanmaktan kaçınmamışlar, Paganini'den aldıkları ezgisel çizgileri, kendi uslarından oluşturdukları dokularla kalınlaştırmışlardır. Orkestranın piyanoya kesik ve dikey akorlarla eşliğinde, temaları sunuş veya yineleyişinde istenilen yansıtmalar: Olağandışı duyarlık, gelip geçici esneklikler, karamsarlık, kaygı uyandıran üzüntü, abartmalı neşe algılanmıyordu. Tüm yapıt boyunca ise soliste yeterince uyum sağlayamamaktan kaynaklanan enstürmanların partilerine girişlerinde kararsızlıklar belirgindi. Piyanonun çapraz geçişleri sırasında, orkestranın bütün gücüyle temayı sürüklediği can alıcı ve görkemli bölümde şefin ve orkestranın algılaması farklı, dolayısıyla yansıtma da farklıydı. Solist Ayşegül Sarıca'nın yorumu ise çok güzeldi. Ankaralı müzikseverler anımsayacaklardır, Ayşegül Sarıca'da ilginç bir durum gözlenir. CSO'nın programlarında her yıl periyodik solo partisini seslendiren bazı sanatçılar bir yapıtı bazen olağan dışı güzellikle, bazen ise vasatın altında seslendirirler. Ayşegül Sarıca ise tam tersine her konserinde ve seslendirdiği her yapıtta başarılı, bunun yanısıra da tutarlı bir yorum çıkarmakta. Bu iyi sunuş yıllardır olduğu gibi, Rahmaninof'un yorumunda da söz konusu idi. Acaba bu devlet sanatçımız neden hiç başarıdan ödün vermiyor? Bunda sağlam ve oturmuş tekniğinin olduğu kadar, çalışma sistemi ve müzik anlayışının da etkisi var. Sarıca Cumhuriyetin 60. yılını kutlama şenlikleri çerçevesinde 16 Ekim'e değin süren Uzakdoğu turnesine çıkmış, başarılarının yankısını duyurmuştu. Konser programındaki biyografide, sanatçının Türkiye dışında resital ve konser verdiği ülkeler arasında, Uzakdoğu turnesi sırasında gittiği Avustralya, Tayland, Çin Halk Cumhuriyeti, Malaysiya'nın da belirtilmesini beklerdik.

Ayşegül Sarıca

Konserin ikinci yarısında JOHANNES BRAHMS (1883-1897)'ın "Haydn'ın Bir Temi Üzerine Çeşitlemeler" ve "Macar Dansları" adlı yapıtları yer alıyordu. Her iki yapıtta da orkestra formdaydı. Senfonik orkestraların stereo yaylanması ve balansı olarak niteleyebileceğim yorum gücünü, tını olgunluğunu bu yapıtların seslendirilmesinde algılayabildik. Değerli şefimiz Gürer Aykal'ın yönetimi ve orkestra üzerindeki müzikal etkisi çok yerinde ve kutlanacak nitelikte. Bu yönetime konzertmeister Oktay Dalaysel'in olumlu katkısını da vurgulamadan geçemeyiz.

Aktedron Fikret önemli bir ressamdı

SEZER TANSUĞ

İstiklal Caddesi'nde bir aşağı bir yukarı gezindiğim yıllarda Fikret Andoğlu'nu tanıma fırsatını da bulmuştum. İlginç ve alaycı biriydi. Eski Tophane serüvenlerini anlatırken, etkisini hep kontrol ediyordu. Fikret Andoğlu'nun korkunç bir iptilâyı yenmeyi başarmış ender kişilerden olduğu söylenir, ama hikâyelerini anlatırken bu başarısının üstünde durduğunu hiç görmedim. Bunu belki de dinleyenin çıkarmasını beklerdi. Lâkabı Aktedron'a çıkmıştı, nedeni de sonradan Aktedron'a başlamasıydı. Ancak onu tanıdığımız yıllarda bu alışkanlığı da bıraktığı belliydi, çünkü ara sıra Aktedron üstüne de hikâyeler anlatırdı. Bunlardan biri ziyaretine gelen genç akrabasına aspirin ya da benzeri niyetine Aktedron yutturması ve ardından neler olup biteceğini gözlemesiydi. Anlattığına göre, çocuk eski Amerikan komedilerindeki oyuncular kadar hızlı hareket etmeye başlamıştı.

Aktedron Fikret'i tanıyanlar onun ne kadar zayıf olduğunu anımsarlar. Hiç değişmemişti geçen yıllar boyunca; 20 yıl önce nasılsa intiharına yakın aynı idi. Beslenmesi değişmiş midir, bilmiyorum. 1960'larda birkaç lâhana yaprağı ile sütten ibaret olduğunu söylerdi gıdasının. Son yıllarda onu çok sık görmüş ya da evine filan gitmiş değildim. Değişen birşeyler varsa o yüzden bilmiyorum. Son on yılını antika merakıyla geçirdiğini tanıyanlar bilir. Bu konuda çok iddialı olduğu bazı günlerine rastlamış ve şakalaşmışızdır. Antika merakı üstün zevk ve anlayış düzeyinden kaynaklanıyordu, ama eksperliği amatörce idi. Bazen Bizans, Artuki ya da Selçuk diye tutturuyor ve ne bulursa bu dönemlerden birine mal ediyordu. Sarıdan yapılmış ayakkabı keratasına bile Selçuklu eseri gözüyle baktığı olurdu.

Fikret, eski bir İstanbul efendisinin çelebi mizacına sahipti, fakat hanımevlâdı değildi. Bir gün İstiklal caddesinde ufak bir patırdı çıkmıştı. Aktedron olayın nedenini bilmediği halde, işin içinde olduğu anlaşılan genç bir kadına küfretti ve "bu manzaranın nedeni mutlaka sensindir" diye girişti. İtişim kakışmalı tartışmanın öyle bir anını yakalamıştı ki kimse buna da ne oluyor diye dönüp bakmadı bile.

Aktedron'un önemli bir anne problemi olduğu başkalarına yönelttiği sarkastik alaydan belliydi. Kendisini problemlerin üstesinden gelmiş biri olarak gördüğü için alayları acımasızdı. Bir de insanları tedirgin etmeyi severdi. Çok zeki ve hoşsohbet olduğu için sevilirdi, ama kimse onunla burun buruna gelmek istemezdi. Aktedron kiminle karşılaşsa, nefesini onun burnuna üfleyecek kadar yaklaştırır; o yaklaşınca öbürü geri çekilir, Aktedron da buna ha ha diye gülerdi.

Fikret Andoğlu'nun en önemli yanı ressamlığı idi. İç dünyasının sarsıntılarını uysalca ele verdiği alan da buydu. Yaptığı resimler güçlü erotik izlenimlerin cesur renk ışıltılarıyla doludur. Figür deformasyonu saf ve serbest bir kendiliğindenliğin yalın izlerini taşır.

Kanımca Aktedron Fikret büyük önem taşıyan bir ressamdır. Yıllar önce bir rastlantı ile resimlerini yetenekli genç sanatçılarla birlikte aynı galeride sergilemiş ve şaşkınlıkla karşılanmıştı. En iddiasız olduğu alan da resimdi işin garibi Oysa Fikret Andoğlu'nun resimleri gelecekte büyük değer taşıyacak ve kolleksiyonların ilginç eserleri arasında yer alacaktır. Bu olağanüstü otantik kişiliği ilk kez bir Çağdaş Türk Sanatı kitabında bir resmini de yayınlayarak tanıttım. Öyle umuyorum Maçka Sanat Galerisi'nde sergilenen resimleri Fikret Andoğlu isminin lâyık olduğu yaygınlığa erişmesinde önemli bir katkı oluşturacaktır.

YAYIN

SANAT-KOOP. YAYIN YAŞAMINA BAŞLIYOR

İzmir sanatçılarını bünyesinde toplayan Sanat-Koop. altı yeni kitapla yayın yaşamına başlıyor.

Sanat-Koop. yayınlarının ilk kitapları arasında; Yaşar Aksoy'un "Halikarnas Kadırgası", Yalçın Ulukaya'nın "Yaygı", Nail Tekin Önder'in "Tepetaklak", Gürhan Tümer'in "Yaşayan Montmarte", Osman Çalışkan'ın "Eylül Kaçkını" ve Cafer Özkan'ın öyküleri bulunuyor.

●

NİTELİK DERLEME'NİN 3. KİTAPÇIĞI ÇIKTI

Nitelik yayınlarının ürünü olan, "Nitelik Derleme Yeniçalışma Dizisi"nin 3. kitapçığı çıktı.

Bu sayıda yer alan imzalar arasında; Kıvılcım Vafi, Vecihi Timuroğlu, Vahap Erdoğdu, Erbil Tuşalp, Mustafa Yavaş, Ahmet Telli, Ali Yıldırım, Ahmet Günbaş, Mehmet Aydın, Yavuz Yıldırım, Ahmet Kemal İlhan, Ali Özen ve M. Mahzun Doğan bulunuyor.

●

DE YAYINEVİ YENİDEN YAYIN YAŞAMINDA

De Yayınevi, 1984'ün ilk aylarında çıkacak olan yeni kitaplarıyla yayın yaşamına yeniden başlıyor.

Yayınevinin yeni kitapları; Afşar Timuçin'in "Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları", Anna Seghers'in "Gerçekçiliğin Evrensel Mirası", Mihail Şolohov'un "Yazarın Sorumluluğu", Lubomir Levçev'in "Kurşun Asker", Aleksander Koblenz'in "Satrançta Turnuva Hazırlığı", Breton'dan Aragon'a "Gerçeküstücülük", Aragon'un "Gerçekçiliğin Boyutları", Walt Whitman'ın "Çimen Yaprakları"; Mayakovski'den Neruda'ya "Saf Şiir Yoktur" ve Yannis Ritsos'un "Umarsız Penelope".

●

AKADEMİ KİTABEVİ EDEBİYAT ÖDÜLLERİ 22 ARALIKTA TÖRENLE VERİLECEK

Akademi Kitabevi'nin her yıl düzenlediği Akademi Kitabevi Edebiyat Ödülleri'ni kazananlara bu yıl ödülleri 22 Aralık perşembe günü, saat: 15-19 arasında Cağaloğlu Gazeteciler Cemiyeti Burhan Felek Konferans salonunda yapılacak bir törenle verilecektir.

Törende bu yıl ilk kitapları ile roman dalında ödül kazanan Ahmet Altan, öykü dalında Ülkü Ayvaz, Özcan Karabulut ve Engin Çetinbağ, şiir dalında ise Serhan Özdemir ödüllerini alacaklardır.

Ödül kazanan yazarların tanıtılacağı törene yazarlar, sanatçılar ve basın ilgilileri katılacaklardır.

●

"KUDOS" SON SAYISINI ŞAİRLERİMİZE AYIRDI

İngiltere'de yayınlanan "Kudos" adlı edebiyat dergisi son sayısını özel bir bölüm olarak Türk şairlerine ayırdı. "Türk Şairlerinden Çeviriler" başlığını taşıyan bu özel bölümde şu şairler yer alıyor: Oktay Rıfat, Can Yücel, Mehmet Başaran, Ali Yüce ve Ahmet Erhan.

●

CENGİZ BEKTAŞ'IN ŞİİRLERİ SIRPÇA-HIRVATÇA'YA ÇEVRİLDİ

Cengiz Bektaş'ın şiirleri Yugoslavya'nın Sarayevo kentinde yayınlanan Odjek adlı derginin Eylül 1983 sayısında yayımlandı. Şiirlerin çevirilerini, Türkolog Dr. Lamija Hadzıosmanovic gerçekleştirdi.

Aydın sorumluluğunu aydınlara ve topluma yeniden anımsatan bir kitap

Aydınlar ve toplum

İLHAN ÖZDEMİRCİ

Aydınlar üzerine söylenebilecek ilk söz, aydınları tartışanların gene aydınlar oluşudur. Halk ya da toplumsal gruplar ise, ilişkileri çerçevesi içinde onları ya kabul edip birlikte davranır, ya da dışlar aydınları. Gerçekten de aydınlar toplumda ayrı bir yapı olarak kendi kendilerini, konumlarını, görevlerini, yapacaklarını, yapmaları gerekenleri tartışırlar, sürekli tartışırlar. Ortada toplumsal zorlama ile olan sürekli bir tartışma ile sürekli bir tedirginlik vardır. Bu tedirginlik aydınların en devinimli bölümünü sanatçılar oluşturduğu için doğal karşılanan sanatçı tedirginliğinden öte, bir şeylerin eksikliğinden, sorumlulukları gereğince yerine getirmemekten doğar. Tarihsel durum içinde yer alan toplumsal-siyasal koşullar da bunu sürekli ayakta tutar.

Aydın bilinci toplumsal, sınıfsal bilinci yansıttığı gibi, varolan genel bilinç düzeyinden daha üst bir yapılanışı da yansıtır. İşte aydınların özelliği kadar 'dramı'da bu üst-bilinçlilik adını verebileceğimiz durumla açıklanabilir. Hem topluma, bağlı olduğu ekonomik-siyasal toplumsal sınıflara yararlı olabilecek, onun amaçları doğrultusunda gerçekleştirmek istediği devinime-önce kuramsal-katkıda bulunabilecek bir özellik, öte yandan toplumdan kopmayı, bilinçli ya da bilinçsiz kopmayı getirebilecek ikili bir durumdur. Bunu özellikle ekonomik ve siyasal engeller ve engeller kadar, destek biçiminde beliren karşı-engeller hızlandırır. Toplumun geleneksel yapısı da bu ivmede önemli paya sahiptir. Ve aydın, aydın olarak kendine, içinden çıktığı topluma yabancılaşır, yabancılaşmaya zorlanır. Bu olay emeğin yabancılaşmasından ayrı olarak, aydında yabancılaşma büyük oranda ayrımında olmakla birliktedir. Tedirginliğin su yüzüne çıkması da burada görülür.

Gramsci'nin 'Organik Aydın' tanımı burada önem kazanıyor. Kılgı ve kuram uygunluğu ile ilişkisi organik aydının düşünsel, toplumsal ve siyasal eyleminde gerçekleşir. Çünkü toplumsal bilincin özel bir biçimlenmesi (formasyonu) olan aydın, ancak ve ancak toplumsal yapıda kendi konumunu iyi seçerse, seçebilmişse yaşar; aydın olarak yaşar. Yoksa "**kendilerini egemen sınıftan bağımsız saymalarını sağlayan 'ütopya'**" ile kendilerini sınıflarüstü bir konumda gören "**özerk ve özel niteliklere sahip sanmalarına**" yol açan, idealist düşünce aynı yerde birleşir ve bu aydın düşüncesi aydınlara karşı olarak aydınlarca geliştirilir.

Gramsci 'Aydınlar ve Toplum'da 'Aydın' kavramını araştırırken şu sonuca varıyor. "**Bence, bu ölçüyü, düşünce çabalarının biraraya geldiği karmaşık toplumsal ilişkilere bağlayan tüm ilişkiler sisteminde aramak gerekir. Aslında, işçiyi yada proleteri belirleyen nitelik, özel olarak kol ve bedenle, yada araçla gördüğü iş değil, belirli koşullar altında ve belirli toplumsal ilişkiler içinde yaptığı iştir.**" Ve bundan dolayı "**bütün insanlar aydın kişidir. Ama bütün insanlar toplumda aydının gördüğü işi göremezler.**" Çünkü aydınlar toplumda dağınık bulunan birçok ortak özelliği kendilerinde toplarlar, toplumdaki insanların ortak duygusu, ortak emeği ile yetişirler.

Toplumsal ürün olan aydın, toplumsal örgüt-

Curt Stenvert

olojik olarak" kendine dönüştürme ve kazanma yolunda yaptığı savaştır". Ve bu takım kendi organik aydınına sahipse iktidar savaşımında başarılı rol oynayabilir. Tersi durumda, toplumsal, siyasal gücü; yeniden üretim yapılamadığından yavaş yavaş erir.

Aydınlar ve Toplum'da yeralan çözümlemelerden bazıları, 1930'lardan beri toplumsal yapı ve ona bağlı üstyapı kurumları değiştiğinden, bazıları ise ülkemize zaten uymadığından tartışma dışı kalmış sayılabilir bizim için. Din adamlarının durumu kilise ile bizim din adamlarımızın yapısal ayrımları özel bir örnek. Ayrıca devlet memurlarının, öğretmenlerin köy-kasaba gibi sınırlı çevrelerde kalan aydın olma özelliklerinin 1950'lerden beri toplumsal çözülme-dengelenme bağlamında kırılma gösterdiği bir gerçektir. Ancak kitapta Aydınların kısa bir tarihçesi gibi yer alan incelemelerde bugünkü aydın tavrını, toplumdaki görevlerini hatta toplumun yapısını çözümleyecek ipuçları buluyoruz. Görürüz ki, geleneksel aydınlar içinde kalan, halkın içinde yetişen 'büyükler' yukarıda sözünü ettiğimiz toplumsal çözülme-değişme ivmesi karşısında görevlerini ne halk için, ne devlet için yerine getiremez olmuşlardır. Öte yandan organik aydın tavrı gitgide açıklık kazanmıştır. Toplumun tüm katlarında varolan bu ayrışma sürecini bir de aydınlar düzeyinde görebiliriz.

Kitabın ikinci bölümünde Gramsci, çeşitli batı ülkelerinde aydınların ve tavırlarının gelişimini incelerken o toplumların bugünkü ekonomik-siyasal yapılarını da açıklar gibidir. Birleşik Amerika'da, Zenci aydınların Afrika'nın paylaşılmasına, Afrika pazarlarının ele geçirilmelerine-bilinçli, bilinçsiz-katkıları, ülkenin gelişmişliğinde sömürünün payı, ayrıca tutucu bir geleneksel aydınlar takımının yokluğu ve bu yüzden gerekmeyen uzlaşmacılıktan uzak atılgan, ileri tavır.. Güney ve Orta Amerika'daki süregiden içsavaşları, diktatörlükleri açıklamaya katkı olarak aydınların yerini gösteren "**Bu memleketlerde hala direnen değişmez kurumlar, rahip sınıfı ile asker sınıfıdır. Bunlar, anayurdun (Avrupa'nın) verdiği biçim içinde fosilleşmiş geleneksel aydınlar bölüğüdür**" sözleri, hangi kesim içinde olursa olsun aydınların bu ülkelerdeki egemen çevrelere açıkca çıkar bağlılığı içinde olduklarını gösterir.

Sartre, "Aydın kişi, kendisini doğrudanilgilendirmeyen işlere bile burnunu sokan kişidir" derken, organik aydınların toplumsal-sınıfsal sorumluluklarını ve aydınların ileri bir dünya görüşüne sahip olmaları gereğini belirtmek istiyordu sanırım. Aydınlarla halk arasında kurulacak bir düşünce-eylem beraberliği gelişme sürecinin ivmesidir. Bu birliktelik aynı zamanda, toplumsal devinimin, aydının varolma koşullarının gerektirdiği bir zorunluluktur. Ayrıca düşünsel varlık, aydınların varlığını açıklamaya yetmemektedir. Toplu olarak aydınlar "dünyayı açıklamak yerine, değiştirmek" ile sorumludurlar. Ki değişen koşullar kendine uygun aydın yapısını zaten gerektirir. Kısaca "**aydınlar politikası** (genel) **sorunun bir yönü olarak ele alınmalıdır.**"

Genel olarak ve bizde de görülen bir olgu, yaşamın ileriye devinme eylemine etkin olan, çaba harcayanların toplam aydın takımı değil, tek tek aydın grupları yada tek tek kişiler olduğudur. "**Genel olarak, özgür bir düşünürün, bütün bir yüksek öğretim kurumundan daha çok etkisi görülmektedir.**" Gerikalmış ülkelerde bir kaç aydın geniş bir aydın toplamının yapacağından çok işler başarmakta, özgürlük çabasına hem aydınlar adına, hem halk adına katılmaktadırlar. "**Tarihçi-** aydın diyebiliriz- **gerekli görüş açısına sahipse, şunu açıkça görüp anlayacaktır ki, yeni bir dünyanın her zaman çakıllı ve engelli yollarında atılan ilk adımlar, can çekişen bir dünyanın çöküşünden ve can çekişirken meydana getirdiği son yapıtından çok daha üstündür.**"

Aydın kendi yarattığı bir dünyanın üstün insanı değildir. Toplumun değerli bir varlığıdır. Varlığı da,toplumsal devinime katılışıyla olanaklıdır. Saf düşünce savunucusu kılığında, idealist düşlerle toplum yaşamından kaçış, sınıflarüstü dünyalara sığınış aydınların yeniden değerlendirilmesini gerektirir. Oysa aydın kategorisine girmeyip, topluma, yaşam sürecine aydınlardan çok katkıda bulunan insanlar vardır. Bu kişiler yaşamaya ve aydın kavramının içeriğini değiştirmeye hak kazanmışlardır.

Kitabın son bölümünde, yine aydınlarla yakından ilgili bir konuya "Edebiyat ve Eleştiri Sorunları"na değiniliyor. Aydınlar içinde, bu niteliğe tümüyle hak kazanmış kişilerin çoğunun sanatçılardan, yazarlardan çıkması ve aydın sorununu en çok onların tartışması, onların yürütmesi sanat ile aydın kişilik arasındaki dolaysız bir ilişkinin varlığındandır.

Aydınlar ve Toplum, bir bütün olarak Gramsci'nin aydınlar hakkındaki tüm görüşlerini içermemekle birlikte, çevirmenlerin parçaları seçmedeki (ve çevirideki) titizlikleri ile bütünlüklü bir kitap olarak kendini okutturmaktadır, sizi tartışmalara sokmaktadır. Tartışmalar hep belirli ipuçlarıyla başlar ve sürer. Bu kitapta aydınlarla ilgili ipuçlarını yeterince buluyoruz. Özetle, aydınların varlığını ve sorumluluklarını önce kendilerine, sonra topluma yeniden anımsatıp, tartışma açan bir kitap, Aydınlar ve Toplum.

Aydınlar ve Toplum, Antonio Gramsci/Çev: V. Günyol, F. Edgü, B. Onaran/Örnek Yayınları/82 Sayfa-İstanbul

Oscar Wilde'den hikâyeler

KISA KISA

Hazırlayan: Selim Bulut

KİM KORKAR MATEMATİKTEN

Nazif Tepedelenlioğlu

Bilim ve Sanat Yayınları-'83
132 s.- 250 TL.

ODTÜ eski öğretim üyesi Tepedelenlioğlu'nun yapıtı Bilim ve Sanat Yayınlarının ilk yayınlanan kitabı.

Yazar, matematiğin çeşitli alanlarındaki konuları ilginç bir yaklaşımla incelerken, matematiğin tarih içinde çıkış noktasına, antik toplumlardaki üretim içindeki yerine kadar gidiyor. Zamanla üretimden soyutlanan matematik, bilginlerin kuramsal çalışmalarında izleniyor.

Yazar yapıtını sunarken neyi amaçladığını şöyle belirtiyor: "Matematiğin tarihi, kaynaklandığı konuları, sorunları anlatmak.. Bunların insanlığın tarihi boyunca karşı karşıya bulunduğu varolma, gelişme doğayı tanıma ve onu biçimlendirme sorunu ile iç içe olduğunu sergilemeye çalışmak."

SON DEĞİL

Aydın Hatipoğlu

YAZKO yayınları-'83
80s.- 175 TL.

*Ozanın son şiir kitabı "**Son Değil**" çoğunlukla yaşayan ya da aramızda olmayan ozanlara sunulmuş. İşte onlardan birinden dizeler:*

Tevfik Fikret'e saygı

Ama güneş doğacak
Gecenin rahminde büyüyen şafak
Ufku kanatarak
Ağartacak sabahı
Kızıl sarı yeşil mor bir cümbüşten
Sevinçler yayılacak
Çocukların kitaplarını
Kadınların çiçeklerini
Ve sabahçı işçilerin yorgun yüzlerini
ısıtacak".

FOMA

M. Gorki

Türkçesi: Atilla Tokatlı
YAZKO Yayınları-'83
424s.- 600 TL.

*"**Foma**" Gorki'nin ilk romanıdır. Yaşadığı dönem olan 19. yüzyıl sonlarında, Rus müjikleri arasından sivrilen tüccar kesimini sergiler.*

Eski toplumun çürüyen değer yargıları içinde boy atan bireysel kurtuluş çabaları ve umutsuzluklar.. Bunlar yapıtda zaman zaman fonda izlenirken, zaman zaman da Foma'nın yaşamında izlenir.

●

ÇATALZEYTİN MEKTUBU BİRİNCİ YILINI DOLDURDU

Kastamonu — Çatalzeytin'de aylık olarak yayınlanan "Çatalzeytin Mektubu" gazetesi birinci yılını doldurdu.

Yerel iletişim, eğitim ve turizm gazetesi olarak işlevini sürdüren Çatalzeytin Mektubu'nun genel yönetmenliğini ozan Tahsin Şentürk yapıyor.

lenmelerde kuram üreticisi olarak ön sıralarda yer alır. Bu yüzden genel olarak aydınlar, devlet ile halk arasında köprü, çatlakları örten sıva görevini de yüklenirler, organik değillerse. Bunun karşısında 'geleneksel aydınlar' ise halk içinde anonim bir yapıya sahiptirler ve uzantıları halktan devlete doğru ilişki kurma gibi değerlendirilebilir. Aynı zamanda bu ilişkiyle birlikte geleneksel yapının korunmasında görevli oldukları bilinmeli. Bunlar, süregiden işleyişe **"onay"** ve sistemin **"zorlama aracı"**dırlar. **"Başa geçmek isteyen her takımın en önemli özelliklerinden biri, geleneksel aydınları "ide-**

AHMET ÖZER

Daha öncelerde, "Öğretmenin Yeri, Özgürlüğü ve Sorumluluğu" adlı yapıtıyla kamuoyunun yakından tanıdığı Rıza Can, bu kez bir başka görevle çıkıyor karşımıza: Çevirmenlik.

Öğretmenlik olsun, eğitimin toplumdaki yeri olsun, üzerine yoğun bir şekilde inceleme, araştırma yapılan konular olmuşlardır. Rıza Can'ın bu alanda iki baskı yapan kitabı da eğitimin tarihsel süreç içinde, Türk toplumunda oluşturduğu olumlu-olumsuz ikilemi sergileyerek, konuya yaklaşım kuran bir yapıt olma özelliğini taşımaktadır. Bu yapıtının basımının üzerinden bir süre geçtikten sonra, Rıza Can'ı bir yeni uğraşın içinde görüyoruz: Oscar Wilde'den dilimize öyküler çevirme... Erzurum Atatürk Üniversitesi Basımevince, birinci hamur kağıda basılan 68 sayfalık kitapta 6 öykü bulunmaktadır. "Tales of Oscar Wilde" adlı kitaptan çevrildiği belirtilen bu ürünleri, öyküden çok masal olarak değerlendirmenin gerekli olacağı kanısındayım. Kitap da "Oscar Wilde'den masallar" olarak yorumlanmalıdır bence.

Romantik şiirin büyük ve başarılı ustalarından biri olarak da tanınan Oscar Wilde, daha öncelerde DE PROFUNDİS, EHEMMİYETSİZ BİR KADIN, HİKÂYELER, İDEAL BİRKOCA, LADY WİNDERMERE'İN YELPAZESİ, MUTLU PRENS, DORİAN GRAY'IN PORTRESİ".. adlı yapıtları yarım yüzyıldan beri dilimize çevrilmesi nedeniyle, Türk okurları tarafından tanınan bir yazar olmaktadır.

Aslen İrlanda'lı olan Oscar Wilde, 1856-1900 yılları arasında yaşamış olup, şiir, hikâye ve tiyatro alanında birçok yapıta imzasını atmıştır. İlk şiirlerini Oxford Üniversitesinde öğrenci iken yazan Wilde'nin burada aldığı birincilik ödülü, onun ününün yaygınlaşmasına yetmiştir. Böylelikle de 25 yaşında ilk şiir kitabını yayımlamıştır. Kendine özgü kapalı, bulanık bir biçemi olan yazarın, özellikle cinsel konularda ahlak kurallarına karşı ilgisiz davranması, ilerde üzerine çelişkili yazılar yazılmasına neden olmuştur. Bir süre Amerika 'da yaşayanOscar Wilde, bu yıllarında oyun yazarlığını da sürdürmeyi bilmiştir. Yunanca, Latince ve Fransızca'ya ilgi duyan Wilde, Fransızca yazdığı ve konusunu İbrani tarihinden alan SALOME adlı trajedisiyle, Paris'te büyük ün kazanmış; aynı yapıtın kendi ülkesinde Wilde'ı düş kırıklığına uğratacak bir şekilde karşılanarak yasaklanması, onu yargıç karşısına çıkarmaya yetmiştir. Bir süre tutuklu yaşamı sürdüren yazar, daha sonraları bir daha dönmemecesine yurdundan ayrılır: Fransa'ya yerleşir. Çeşitli ülkeleri de öğrenmek amacıyla gezen yazar, genç denilebilecek bir yaşta-44 yaşında- hayata gözlerini kapar.

"Edebiyat, hayatın öncüsüdür, onu taklit etmez, hayata istediği biçimi verir", "Sanat, taklidin bittiği yerde başlar", "Dünya bir tiyatro sahnesidir; fakat roller fena dağıtılmıştır", "Yaşam için kazanılmış her şey, sanat için yitirilmiştir", "Bütün dehamı hayatıma, yeteneklerimi de yapıtlarıma koydum", "Ölümün ulaşamadığı tek şey sanattır" sözlerinde özdeyiş ölçülerinde derin duyarlıklar, büyük sezgiler bulunan Wilde, "sanat için sanat" ilkesini benimsemiş ve bu doğrultuda yapıtlar vermiştir.

Rıza Can, Wilde için "edebiyat konularında ağırlığını hep koruyan bir yazar" yargısını kullanır. Özellikle onun, oyun yazarlığında başarılı olduğunu vurgulayan Can, "Öyle sanıyorum ki iğnelediği, çelişkilerini yakaladığı ve alay ettiği insanlar, ona güle oynaya katlanmışlardır" der. Wilde'ın, öykülerinde oldukça sade davrandığını belirten Can, çevirdiği öykülerin çocuklar için yazılmadığını; ancak, kitabın küçükler tarafından rahatlıkla okunması için, büyük puntoların kullanıldığına işaret eder.

Kitaptaki masallardan "Genç Kral"da, korkunç düşler üzerine kurulan bir yorum ele alınır. Genç Kral'ın, devletin başına geçmesinin kanla, acıyla yoğrulmaya özdeş oluşu konu edinilir. Masalda yer alan toplumsal yargılara yer verilir. Örneğin, dokumacı: Savaşta güçlü dev-

Oscar Wilde

letler, zayıf devletleri, barışta ise zengin fakiri köleleştirir diyebilecek denli tarihsel bir sorumluluğu taşıyabilmektedir. Genç Kral'ın, kendisinden habersiz-kendisi için- kahredici hazırlığın insana karşılığına dayanamaması nedeniyle reddettiği bir görkemli törenin, sonunda tanrı tarafından ona sunulması anlatılır. Genç Kral'ın, üniforma için "ızdıraptan solmuş ellerin ürünü", mücevherler için "kanla renklenmiş" deyimlerini kullanması, halka karşın, halkı yönetmenin haksızlığının sergilenmesi açısından ilginçtir. Genç Kral'da "Neşe giyinecek, üzüntü ve çile ne yapmış? Onları ne yapacağız" gibi anlamsız tümcelere de rastlarız.

"İnfanta'nın Doğum Günü'nde İspanya Kralı'nın kızının doğum gününde onu eğlendirmek için getirilen soytarılar arasında çirkin bir cücenin, infanta'ya karşı duyduğu aşk konu edinilir. Cücenin yüz bulamayışı, aşkının karşılıksız kalışı ve kendisini ilk kez bir aynanın karşısında görüşü, duygularını param parça eder. Cücenin içine sindiremediği bir duygunun tutsağı olarak ölmesine bir anlam veremeyen İnfanta'nın, sonunda "bundan sonra benimle oynamaya gelecek olanların kalbi olmamalı" diye haykırması da iki anlamda yorumlanabilir: Kalbi olanların duygularının anlaşılmaz oluşu ya da kraliçenin kendisinde duyarlık oluşturabilecek her nesneye karşı oluşu...

"Yıldız Çocuk"ta haksızlık edenlerin, haksızlıklarla başbaşa kalacakları, çevresine acı ve sıkıntı verenlerin bir gün aynı acılarla yoğrulacakları anlatılır. Yine de en yakınına yaptığı zulmün, giderek pişmanlığa dönüşmesi, Yıldız Çocuk'u, mutlu bir yaşamın kişisi yapmaya yeter. Sevginin, acımasızlığın, kendini beğenmişliğin, pişmanlığın bir masal büyüsü içinde sunulduğu "Yıldız Çocuk"ta, kişiler çok net olarak çizilir.

Kitabın dördüncü masalı, "Mutlu Prens" adını taşır. Bu masalda, kentin egemen bir yerindeki Prens heykelinin bir kırlangıçla olan birlikteliğinin güzelliği yansıtılır. Bir heykelin, yoksulluk ve sıkıntılara uğrayan insanlara, en değerli parçalarını bile vermekten çekinmeyişi anlatılırken, kırlangıcın da Prensin bu davranışı karşısında, yaşamını feda edebilecek bir duyarlığa bürünüşü yansıtılır. Bir ülkede yoksullar varsa, sancılar içindeyse Prensin onlara kayıtsız kalmasının yanlışlığı da bir başka yön olarak verilir. Ortaya çıkan ölümlerin, tanrı tarafından ödüllendirilişleri de masalın "mutlu son'una bir 'soluk' olarak eklenir.

"Bülbül ve Gül" masalı, yoğun bir şekilde, Divan Edebiyatımızdaki gül-bülbül birlikteliğini düşündürür. Genç bir öğrencinin sevgilisine karşı koyduğu aşkın, kırmızı bir gülle bütünleşmesi için, yaşamını feda eden bir bülbülün yüreğiyle oluşturduğu gülün bile, sonunda aşkı tümlemeye yetmediğinin anlatıldığı masalda, insan kalbinin bir kuşun kalbinden daha önemli oluşu, bülbülün ağzından yansıtılır. Aşk üzerine özlü sözlerin söylenildiği bu masalda, sevgisine karşılık bulamayan genç öğrencinin, aşkı bir oyalayıcı duygu, işe yaramayan bir uğraş olarak değerlendirişine tanık oluruz.

Kitabın son masalı "Bencil Dev"i çok yakından tanıyoruz. Bencil Dev, yıllar önce değişik kitaplarda okuduğumuz bir masal. Kimi zaman 'Bencil İhtiyar" olarak da çevrilen bu masalı öyle sanıyorum bilmeyenimiz çok azdır. Görkemli bahçesine yıllar önce dönen dev'in, çiçekler ve çocuklarla harmanlanan güzelliğin içinden çocukları kovmasından sonra 'kış'ın sürekli konuğu olmasına geç de olsa anlamlı bir yaklaşım kurarak, bahçesini yeniden çocuklara açması, bunun sonucunda da o güzelliklerin geri gelişi konu edinilir. Hayatın tüm güzelliklerinin çocuklarla boyvereceğine tipik bir örnek olan bu masalın, bir başka ilginç yanı da Wilde'ın diğer masallarındaki 'mutlu son'un masal sonunda dev'in ölümüyle de olsaokuyucunun dünyasına kazınmaya çalışılmasıdır.

Prensler, krallar, kırlangıçlar, bülbüller, çirkin görünümlü insanlar, yardımsever kişiler, acımasız insanlar masallar boyu yerli yerine oturtulurken, okuyucu hep alışılagelmiş sonuçlarla başbaşa kılınır. Kötüler cezalarını çekerler, özveride bulunanlar, ölümlerde de olsa mutluluğun rüzgarlarıyla savrulurlar.

Kitapta, yer yer başarılı anlatımlara rastlamamızın yanısıra, aksayan yerler de az değil. Çevirilerde karşımıza çıkan bu durumu şöyle özetleyebiliriz.

1- Bir kez çeviri, metne hayli bağlı kalınarak gerçekleştirilmiş. Tümcelerde anlatılmak istenilen düşünce ve duyarlık yerine, salt bir çeviri yeğlenmiş.

Bu yüzden yoğun bir çeviri kokusu kitaba egemen olmuş. Örneğin: Genç öğrenci" yarın sarayda bir balo var. Prens de orada olacak; sevgilim de balo boyunca orda olacak" (s: 54) tümcesine bakalım. Birinci tümceden sonra gelen, iki bağımsız tümceyi, sıralı tümce olarak kullanan Can, bu arada "artık söz" durumundaki, "orada olacak" sözcüklerini de kullanmak durumunda kalmıştır. Oysa bu iki tümce daha açık bir anlatımla, "Yarın sarayda bir balo var. Prens de sevgilim de balo boyunca orda olacak" biçiminde verilebilirdi. Bu saptamamıza bir başka örnek verelim: "Salonun bitiminde ikinci bir oda vardı. Duvarlarına, adam RESİMLERİ, at RESİMLERİ köpek RESİMLERİ asılmıştı (a.b.ç.) "bu anlatımda da 'RESİMLERİ ' sözcüğünü bir kez kullanmak daha uygun olurdu.

2- Bir dilden çeviri yapmak, o dilde anlatılanı sözcük sözcük yeni bir dile dönüştürmekten çok, yeni bir dilce söylemek olmalıdır. Bunun örnekleri uzun zamandır yazınımızın gündemindedir. Örneğin aynı kitabı çeviren beş çevirmenin birisi diğerlerine oranla çok okunuyorsa, bunda dil bilmenin yanında, dil bilincinin ve söyleyiş ustalığının da önemli bir rolü olsa gerektir.

3- Rıza Can, kimi eylemleri yazmakta farklı bir yöntem kullanıyor. Örneğin dilimizde salt, "şimdiki zaman" eyleminin olumsuzundaki kural farklıdır. (-me eki, -mi biçimini alır) durum böyleyken kitabın birçok yerinde, sulayacağım eylemi SULUYACAĞIM, anlayamadı eylemi ANLIYAMADI, olmayacak eylemi OLMIYACAK, söyleyeceğim eylemi SÖYLİYECEĞİM biçiminde yazılmaktadır.

4- Kitapta dizgi yanlışlarının yanında noktalamada da hayli aksayan yerler göze çarpmaktadır. Tümce kuruluşlarında, bileşik tümceye daha fazla yaslanılarak düşünce masal boyunca daha iyi dokunabilirdi.

5- Kitapta anlam kaymaları ve 'artık söz'lerin yanında 'O' adılının yerli-yersiz büyük kullanıldığına tanık oluyoruz. Satır başlarının dışında 'O' adılının artık büyük olarak yazılmadığını, kullanılan yere göre anlamı tamladığını biliyoruz. 'O' adılının kendisinden sonra gelen eklerin ise bugün hiç kullanılmadığını bilmekteyiz.

Rıza Can, Wilde'ın 'Mutlu Son'la biten masallarının içeriğine uygun bir biçimde onları rahat anlaşılır bir bitime ulaştırmakta bu da okuyucunun üzerinde masalın gerekli etkisini sağlamaya yetmektedir. Oysa masalların bitimindeki başarısını Can'ın tüm kitap boyunca gerçekleştiremediğini görüyoruz. Yine de cesaret isteyen bir işe girişmesi ve bu alanda bir yapıtı bize sunması nedeniyle çabasını kutluyoruz Can'ın.

1983 "Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü"nü kazanan **Ali Püsküllüoğlu** ile söyleşi

"Gül, Sevgili Yurdum"

Ali Püsküllüoğlu

ALİ ALKAN İNAL

Sokağın başındaydım, yağmur bastırdı. İki apartman öteye koşup, kapıyı bulana dek iyice ıslandım. Birinin kapıyı açmasını bekleyen boz benekli bir kedi de bacaklarımın arasından içeriye girdi. Ali Püsküllüoğlu'nun zilini çalmak üzere merdivenleri çıkarken, aklıma geliverdi işte...

"...

—en önemsiz dalgınlığım benim— kediler vurur pencereye

pencerenin camları vurur gökyüzüne

gökyüzünün camları dökülür şangır şungur"

"Sorularımı hazırlamak için bütün gece şiirlerini okumuştum, Ali Püsküllüoğlu da şu yanıtları verdi bana:

—"Gül, Sevgili Yurdum" adlı yapıtınızla 1983 yılı "Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü"nü kazandınız. Henüz yayımlanmadı bu kitabınız. Onun için, onu okurlara kısaca tanıtmak ister miydiniz?

—"Gül, Sevgili Yurdum" yayımlanırsa sekizinci şiir kitabım olacak. 1950'lerde şiir yayımlamaya başlayan bir ozan için çok değil bu sayı belki. Ama ben, çok yazan bir ozan değilim. Yılda beş, on şiir.Bu kitabımda örneğin, 1978'den bu yana yazdıklarım yer alıyor. Öteki kitaplarıma girmemiş bir iki şiir var gerçi, ama onlar yeniden yazılmıştır bu kitap için. "Gül, Sevgili Yurdum" beş bölümden oluşuyor: "Sözler ve Acılar", "Dostlar", "Anılar", "Söylenceler' ve "Küçük Şiirler".Biçimci bağnazlıktan uzak, yalın, kendimce söyleşilerdir bunlar. Yazılan bunca şiir içinde böylesi şiirler de var, günümüz okuru tekdüze şiirden bıkmıştır, bunları iyi karşılayacaktır. Günün tanıklığıdırlar.

—"Günümüz okuru tekdüze şiirden bıkmıştır" dediniz. Türk şiirinin bugünü için bi durum değerlendirmesi yapıp, yarınına değgin düşüncelerinizi açıklar mısınız?

—Her on yılı bir ölçü olarak alırsak, bugün aşağı yukarı altı kuşak şiir yazıyor. 1930'lu yıllarda yazmaya başlayanlarla 80'li yıllarda başlayanlar aynı dergide yan yana görünebiliyor.

ca. Karadeniz kıyılarının türkücüsü Yaşar Miraç bile, böyle havalarda. Ozan olmak için "ozanım" demek yetmiyor, bir de "büyük ozanım" demek düşüyor bunlara . Bir gün Özdemir İnce şöyle demişti: "Büyük ozanım, diyeceksin. Elli kişide kırkı inanmaz belki ama, onu inanır." Çoğu ozan böyle "kendinden menkul" büyüklüğe soyunmuştur. Oysa, önce şiir vardır. Günümüz ozanlarının şiiri bir "olay" haline getirmeye çabalamaları gerekir. Büyük ozan öyle çıkar ortaya. Üstelik de ne demektir büyük ozan? "Şair-i a'zam" Abdülhak Hâmid var mı bugün? Büyük ozanlar yazın tarihinin tozlu yapraklarında yatar. Kimse okumaz artık onları. Benim dediğim büyük ozanlık, iyi ozanlıktır. Günümüzde iyi ozan vardır. Onların şiiri tekdüzelikten uzaktır. Yaşamın her alanına uzanır. Sessiz ve derinden.

—Şiirimizin bugünüyle ilgili bir durum değerlendirmesinden kaçınıyorsunuz. Yarınıyla ilgili diyecekleriniz yok mu?

—Eleştirmenler yapsın durum değerlendirmesini. Ben bir saptamada bulundum. Altı kuşak bir arada şiir yazıyor, dedim. Bugünkü şiirimiz altı kuşağın çeşitliliğini taşıyor mu? Yoksa, tekdüze mi? Bunu ortaya koysun eleştirmen dostlarımız. Arif Nihat Asya ile Nâzım'ı aynı seçkiye alarak İlhami Soysal gibi "aynı kefeye" koymak, çeşitliliği saptamaya yetmez.

—Şiirimizin yarınıyla ilgili diyecekleriniz?

—Şiir özgürlük ister. Ozanın üzerinden baskılar kalkmalıdır. Ozan, Hilmi Yavuz gibi Osmanlıca sözcüklerle oynayabilmeli, İlhan Berk gibi şifalı otlara vurulabilmelidir. **Yusufcuk'**u yayımlarken bunu amaçlıyordum. Yüz çiçek açsın! Bin çiçek açsın! Şiirimiz, yazınımız çeşitlensin. Her anlayış kendini ortaya koysun. Kendi dergisini bulsun. Yazın böyle büyür. Şiirimizin yarını, bence, bu anlayışa bağlıdır. Yazınımızda Orhan Veli şiiri de, İkinci Yeni de,

"Şiir özgürlük ister. Ozanın üzerinden baskılar kalkmalıdır. Yüz çiçek açsın! Bin çiçek açsın! Şiirimiz, yazınımız çeşitlensin. Her anlayış kendini ortaya koysun."

öteki anlayışlar da bu yolda ortaya çıkmışlardır. Bugünkü yayın ortamımız bunu sağlamaktan çok uzaktır. Onun için de, şiirimiz yarın, belki yarından da yakın, içinde bulunduğu çemberi kırmak zorundadır. Biliyorsunuz, yirmi yılı aşkın bir süredir bir "akım" ortaya çıkmamıştır. Oysa, örneğin eskiden Nâzım başlı başına bir hareketti.

—Sizin şiirinize gelelim biraz da. Şiirlerinizde doğanın çok önemli bir yer tuttuğu; bir de özellikle "Uzun Atlar Denizi" ile "Sırtımızda Kızgın Güneş" adlı yapıtlarınızda ölüme, korku içermese de, karamsarlıkla yoğrulmuş bir kavram, kimi kez bir tema olarak sık rastlandığı gözlemi üzerine neler söylersiniz?

—Olabilir. "Ölüm", insanoğlunun bir serüvenidir. Yahya Kemal "ölüm maceramız" der. Ama benim şiirimde ölüm, ne Yahya Kemal'deki gibi "rindane", ne de Necip Fazıl'daki gibi gizemsel, ne de Cahit Sıtkı'daki gibi bir yok oluştur. Eh, ölüm düşüncesi insana biraz karamsarlık verir elbette. Yeniden diriliş düşleri görecek değiliz. Soluk alıp vermenin güzelliği, doğaya ve insana insanca bakış, ölümden son-

"Gül, Sevgili Yurdum" yayımlanırsa sekizinci şiir kitabım olacak. 1950'lerde şiir yayımlamaya başlayan bir ozan için çok değil bu sayı belki. Ama ben, çok yazan bir ozan değilim."

işlevi?

—İmge, biliyorsunuz, anlıkta bir görüntü oluşturan söz ya da sözler topluluğudur. Şiirin kaçınılmaz bir öğesi değildir ama, şiirde her zaman yeri vardır. Kimi şiir daha çok imgeye yaslanır, kimi şiirde gerektiğince vardır, kimi şiir de hiç gereksemez ona. İmge, çarpıcı, yeni olduğu ölçüde bir işlev görür şiirde: Şiirin okurca algılanmasında, okurun güzel duyusal (estetik) beklentisine bir karşılık oluşturur. "İmge" ile "simge"yi ve "benzetme"yi karıştırmazsak, onu şiirde yakalamamız daha kolay olur. "İmge" yerine "görüntü" demeyi yeğlerim ben, daha açıktır bu sözcük bence. "İmge", yani "görüntü" şiirin anlamını okura daha bir açar.

—Şiirinizde imge bulutlarıyla örtülü bireysel duyarlılıklardan, "Yaz ve Yağmur"da giderek daha yalın bir söylemle toplumsal duyarlıklıklara yöneldiğiniz görülüyor. Bu değişim nasıl bir süreçte oluştu?

—"Şiiriniz bireyseldi, sonra toplumsallaştı, bu nasıl oldu?" demek istiyorsunuz sanırım. "Toplumcu" demeye diliniz varmıyor. Şunda anlaşalım: Ozan şiirinde "ben" demişse, bu her zaman "birey olarak ozanın kendisi" demek değildir. "Biz"in ozancasıdır. Örneğin ozan, "Gemiler yakacak çağda değilim" demişse, burdaki kişi "ozanın kendisi, birey olarak ozan" mıdır? Toplumcu şiir de bir yerde bireysellikten izler taşır, çünkü birey olarak ozanın kendisi toplumun bir üyesidir. Yeter ki, "bireyci" olmasın. Sanat bireysel bir yapımdır.

"Bireyci"likse eninde sonunda siyasal bir tavır sayılmalıdır. Buradan kendi şiirime gelmek istiyorum: "Bireyci" değil "bireysel", evet. "Toplumsal", "toplumcu", evet. Bunu, Vecihi Timuroğlu çok iyi ortaya koymuştu "Unutma Onları" adlı şiir kitabım için yazdığı bir yazıda.

—Şiirleri kadar dil çalışmalarıyla da tanınan bir ozan olarak, şiir dili ve Türkçenin olanakları üzerine neler söylersiniz?

—Şiirde dil, olağan kullanılışıyla yer almaz çoğunca. Dilin yoğun, değişik kullanımı vardır şiirde. Ona "şiir dili" demek de yerinde olur mu, bilmem. "Şiir dil içinde bir dildir" demiştir, ama yoğun, çarpıcı bir biçimde onu düzyazıda da kullanmak olanak içindedir. O zaman da olağandışı bir kullanım çıkar karşımıza. Öyleyse şöyle diyebiliriz: "Şiir dili, bir dilin şiirde kullanılan biçimidir, özel bir kullanımdır bu, kendine özgü bir sözdizimi ve anlam yüküyle. Bir dilin en güzel kullanılan biçimi de diyebiliriz. Onun için de, bir dilin şiirdeki kullanılışına yaklaşmadıkça, o dilin bütünüyle öğrenildiğinden, bilindiğinden söz edilemez.

rını onlarda gerçeğe çok yakın bir biçimde görürüz.

—Türk Dil Kurumu'nun yeni yapılanmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Kurum'dan ayrıldıktan sonra yürüttüğünüz çalışmalar konusunda bilgi verir misiniz?

—Türk Dil Kurumu bir yasayla devletleştirildi, bunun tartışılması ilerde çok yapılacaktır. Türk Dil Kurumu'nun yazçizciliğin (bürokrasinin) ve siyasal erkin eline verilmesiyle, Atatürk'ün Dil Devriminin gerileyeceğini sanmak yanılmaktır. Bir iki örnek vermek isterim: Yahya Kemal bile, Türk Dil Kurumu'nun dilimize kazandırdığı sözcükleri kullanmıştır. O Yahya Kemal ki, Dil Devrimi düşmanlarının, örneğin Nihat Sami Banarlı gibilerin Türkçeyi en güzel kullanan ozanıdır. İşte ondan birkaç dize, içinden geçen "yapı", "özlemek", "duygu", "sürekli", hele hele, çok saldırıya uğrayan "mutlu" gibi sözcüklere dikkatinizi çekerim: "Giriyor, birbiri ardınca, ilâhı yapıya."/ 'Senelerden beri rü'yâda görüp **özlediğim**"/ "Ne kadar **duygulu**, engin ve mübârek seher!" ("Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiirinden) "Çıktım **sürekli** gurbete, gezdim diyar diyar;"/ "**Sezdim** bir âşinâ gibi, heybetli hüznünü!" ("Açık Deniz" şiirinden) "Geçtikçe her dakîka **belirmek**tedir seher"/"Eksilmesin şu **mutlu** şafaklar bu ülkeden!" (Üsküdar'ın Dost Işıkları" şiirinden). Bir başka ozanı, Necip Fazıl'ı alalım: Atatürk'e de, Dil Devrimine de olan tavrı bilinir bu ozanın. 1977'de altıncı kez basılmış "Çile" adlı şiir kitabının 344. sayfasından iki dize: "Ruhsal, parasal, soyut, boyut, yaşam, eğilim/Ya bunlar Türkçe değil, yahut ben Türk değilim!" Böyle diyor. Böyle diyor ya, aynı şiirde Dil Devrimiyle dilimize kazandırılmış şu sözcükleri de doğallıkla kullanıyor: "Davranış", "gelir", "gider", "çağdışı". Aynı kitapta ve "Şiirlerim" adlı kitabında pek çok yeni sözcüğü kullanmaktan kaçınamıyor: "Sorumlu", "gökdelen", "soru", "sorgu", "durum", "dilekçe", "toplum", "uzman", "kutsal", "devrim", "duygu", "üretim" vb. Dil Devrimi karşıcılarının hepsinin durumu böyledir. Ne yaparlarsa yapsınlar, Dil Devrimiyle dilimize kazandırılmış söz değerlerini onlar da kullanacaktır, kullanmaktadırlar.

Kurum'dan ayrıldıktan sonra yaptığım işlere gelince: Şimdilik okuyorum, okumam gereken çok kitap var. Başladığım bir iki işe de ara sıra şöyle bir yaklaşıyorum, ama okumak daha çekici geliyor.

—Son bir soru: "Gül, Sevgili Yurdum" yayımlanmayacak mı?

—Yayımlanacak. Varlık Yayınevi yayımlayacak, bu yakınlarda.

1983 Nesin Vakfı Yıllığı üzerine

ÇETİN BOĞA

1983 ilkyazına, her yıl yayımlanan Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı'nın sekizincisiyle girdik. Değil ülkemizde, dünyada önemli bir yeri olan bu dev yıllığı; her aydının el altında bulundurması yararını, bilmem söylemeye gerek var mı?

Büyük boy 700 sayfasıyla, bu yıl doğru bir kararla tek ciltte toparlanan yıllığın ederi 1250 TL. Bir yıl boyunca, tüm edebiyat etkinliklerini gözler önüne getiren bir başucu kitabı, Nesin Yıllığı.

Nesin Vakfı ve onun fedakâr yaratıcısı Aziz NESİN'in önderliğinde; Meral Alpay, Muzaffer Bakîoğlu, Mehmet Yaşar Bilen, Konur Ertop, Mehmet H.Doğan, Öksel Göçmen, Vedat Günyol, İrfan Ünver Nasrettinoğlu, Ahmet Nesin, Erdal Öz, Kemal Özer, Emin Özdemir ve İbrahim Tatarlı'nın zorlu çabalarıyla ortaya çıkan yıllık; doyurucu ürünlerle dolu.

Aziz Nesin'in yazdığı Sunu'yla başlayan yıllıkta, 23 ana başlık altında yer alan yazılar şöyle:

- 1982 Yılı Edebiyat Takvimi
- 1982'de Edebiyata İlişkin Olaylar
- 1982'de Şiir
- 1982 Yılında Deneme ve Eleştiri
- 1982 Türkiye'sinde Edebiyat Dergileri
- 1982 Yılında Edebiyat Tartışmaları
- 1982 Yılında Halk Edebiyatı ve Şenlikleri
- 1982 Yılında Roman ve Öykü
- 1982 Yılında Çocuk Edebiyatı
- 1982 Yılında Türk Dili
- TRT'de Edebiyat ve İzlenceler
- 1982'de Ödüller, Armağanlar, Yarışmalar
- Türkoloji Kongresi
- 1982'de Türkiye'ye Gelen Edebiyatçı Konuklarımız
- Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Yurt Dışında
- Yaşdönümlerinde Edebiyatçılarımız
- 1982 Yılında Edebiyatçılarımızı Kutlama, Anma İçin Toplantı, Tören ve Yazılar.
- Ölmüş Edebiyatçılarımızı 1982 Yılında Anma Yazıları, Toplantı ve Törenleri
- 1982 Yılında Ölen Edebiyatçılarımızla, Edebiyat ve Edebiyatçılara İlişkin Kişiler
- 1982 Yılında Yayımlanmış Yerli Edebiyat Yapıtları
- 1982 Yılında Yayımlanmış Çeviri Edebiyat Yapıtları
- "1982 Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı'na Değgin Yazılar

Benim gözüme çarpan küçük bir kusuru da söylemeden edemeyeceğim:

Bazı yazılarda "edebiyat", bazılarındaysa "yazın" sözcüklerinin kullanılması doğru değil! Böyle bir yıllıkta, bunlardan biri yer alsa daha iyi olurdu. Burada bir sakınca, yazıları kaleme alan yazarların eş sözcükleri değişik biçimde kullanmaları olsa gerek. Bu açıdan, söylenecek daha başka bir şey bulamıyor insan. Ben bu yazımda, yalnızca "edebiyat" sözcüğünü kullanıyorum. "Yazın"ınsa, halkımız insanlarınca yeterince tanınmadığı düşüncesindeyim.

Yıllıkta yer alan diğer çalışmalardan biri de, Mehmet Yaşar BİLEN'in "1982 TÜRKİYE'SİNDE EDEBİYAT DERGİLERİ" adlı yazısı. Edebiyat emekçisi ve eleştirmen BİLEN'in yorucu çabaları sonucu, 1982 dergilerini daha yakından tanımış oluyoruz. Yıllığın 13 sayfasını kapsayan çalışmada, 29 sanat ve edebiyat dergisi ele alınıyor. Yazı 3 ana bölümde değerlendirilmiş:

A. Dergilerin gelişmekte olan ülkelerdeki önemini şöyle özetleyebiliriz.

B. "Dergi"nin tanımı ve işlevi.

C. Bu görüşler doğrultusunda Türkiye Edebiyatında Dergiler:

1. Büyük basın kuruluşlarına bağlı renkli sanat dergileri,
2. Kurum-Vakıf-Yayınevi-Yayın şirketi dergileri,
3. Kooperatif dergileri,
4. Amatör dergiler.
   1. Milliyet, Hürriyet Gösteri, Sanat Olayı (kapandı!)
   2. Türk Dili, Türk Edebiyatı, Varlık Mavera, Çağdaş Eleştiri
   3. Yazko Edebiyat, Yazko Çeviri, Ortaklaşa (çıkmıyor!)
   4. Bilim ve Sanat, Türkiye Yazıları, Dönemeç (kapandı!), Sanat Edebiyat'81, Yeni Olgu, Edebiyat, Yaba, Yeditepe, Yarın, Oluşum, Yönelişler, Doğuş Edebiyat, Töre, Kültür ve Sanat, Kıyı (çıkmıyor!)

Dergiler İçinde ve Dışında Son Söz:

—Yaşantı Sanat Kitapları, Tan Seçkisi, FDE (Fransız Dili ve Edebiyatı) Dergisi.

SON SÖZ:

Değerli yazar Mehmet Yaşar Bilen'in kendi deyişiyle, gerçekten "nesnel ve demokratik ölçütler içinde, kapsamlı bir çalışma" olan yazı, ülkemiz edebiyat ve sanat dergilerini başarıyla tanıtıyor.

1982 sonları ve 1983 yılında yeni yayımlanmaya başlayan "Ekin, Nitelik, Yazko Somut, Beyaz, Yaşam İçin Şiir (!), Kitap, Sözcükler, Akdeniz, Körfez, Bodrum, Sanat, Güldeste, Evrensel Rönesans, Üççiçek, Sanat Eki, Amatör Sanat, Dönem, Aylık Dergi, vb..." dergi ve seçkilerinin de, 1983 Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı'nda diğer dergilerle birlikte değerlendirileceğine inanıyorum.

1983 Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı'nın oluşturulmasında katkısı olanları coşkuyla selamlıyorum. Ellerinize sağlık... Sağolasın Aziz Nesin... Kimsesiz çocukların babası... Bu yıllığı, herkes okumalı diyorum.

"Her şey dindi, acıysa

Ama şiir, yine de, bir roman, bir öykü gibi, “olay” haline gelemiyor. On öykü yazanın adı “öykücü”ye çıkabilirken, onlarca şiir yazan bir türlü “ozan” olamıyor. Buna karşın, yine de, yazımızın her sorunu şiirde ele alınıyor, “yazın”ın nerede olduğunun saptanabilmesi için şiirin nerede olduğuna bakılıyor. Şiir alanında tozdan dumandan ferman okunmuyor. Örneğin Yahya Kemal’e göre, Fuzuli’den sonra Yahya Kemal vardır; Dağlarca’ya göreyse Dağlarca bir daha olacak şey değil. Bir sevgi sözü, sıcak bir merhaba; gökyüzünden geçip gitmekte olan bir bulut... Yaşamak serüveni yani. Bunlarsız kalmaktır ölüm. Nice acılarına karşın yaşamak güzel şeydir. Bütün ozanlar böyle söylemiştir. Kimileri ölümü bir sevgili gibi bağrına basmak istese de... Aslolan yaşamaktır. Bunu söyler ozanlar.

—Damdan düşer gibi de olsa, şunu sormak istiyorum burada: Şiirde imgenin oluşumu ve Okullarımızda Türkçenin öğretilememesinin nedenini, şiirin öğretilmemesine bağlayabiliriz. Yirminci yüzyılın son çeyreğini koşuyoruz. Türkiye Türkçesinin bugün ulaştığı yetkinlik düzeyi, geçmiştekinden elbet de çok ilerdedir. Çok geçmişlere gitmeye de gerek yok, Dil Devrimiyle dilimizin kazandığı olanakları düşünmek yeter. Bırakalım şiiri, öyküyü, romanı; her gün bir yenisi yayımlanmakta olan ansiklopedilerin diline bakalım bir, dilimizin olanakla-

dinmemiş halde”

HAYDAR ERGÜLEN

Bir kitabı okumaya her zaman ilk sayfasından mı başlamalı? Belki. Önsöz tutkunları olduğu gibi, önsözlerden hoşlanmayanlar da vardır, doğrudan metni okumaya geçenler. Fakat sözkonusu olan bir şiir kitabıysa, beni ilk çeken sayfa sonsöz olur, yani “içindekiler” bölümü: Neden mi? Şiirleri okumadan önce adlarına bakarak sonradan nasıl bir şiirle karşılaşacağımı merak ettiğimden. Elbette şiirin adından aldığım tat, şiirin kendisine tekabül etmez her zaman. Bana çok basit gelen, hiç bir çağrışım uyandırmayan adlar taşıyan şiirler hiç aklımdan çıkmaz da kimi zaman adındansevdiğim bir şiirden sadece adı kalır.

Behçet Aysan’ın “Karşı Gece” adlı şiir kitabını görünce de böyle yaptım. İçindekilere baktım ilkin. Şiirlerin çoğunu dergilerden biliyordum ya, bir toplam olarak güzelim şiir adlarını okumaktan iyi bir şiirden aldığım tadı aldım. Kitabı okuyup bitirdikten sonra da, adlarının şiirleri hiç yanıltmadığını, bir kenar süsü olarak durmaktan çok, üzerlerinde bir dize titizliğinde çalışıldığını gösteren incelikli seçimler olduğunu gördüm bunların. Neler miydi? Örüp ince bir tığla, Çini, Keder Atlası, Kanaviçe, Siyah Süvari, Kül Harmanı, Şahmeran’ın Kalesi, Semender, Bordo bir Ömre Gazel, Aşkın da Köle Çağı Vardır, ‘İpekten Gece, Gitme Kal, Leylaklar’, Yağmur Dindi.

Andığım ve anmadığım şiir adlarıyla çizilen dünya, sevincin ve acının karışımında kendini ortaya koyan bir kederden anlaşılır kılınıyor. Behçet Aysan’ın şiirine kabul ettiği sözcükler de, aslında bu keder dünyasının sınırlarını çiziyor. Tanım düzeyinde bakıldığında bunların akraba sözcük kümeleri içinden seçildiğini görmek olanaklı: İpek, hâki yalnızlık, simli yalnızlık, çatlamış nar, ince bir tığ, mor bir leke, tarçın kokulu şehir, forsa, yıkık manastır, kırık keman, solgun hercaimenekşe, çiğnenmiş zakkum, atlastan şal, bakır ve acıdan bir kilit, kenevirden bir urgan, semender ve ipekten gece. Tümü de çok örselenmiş bir dünyaya ait olan bu akraba sözcük ve sıfatlarının imlediği, artık doğrudan,şairindünyayı gören gözüyle, gördüklerini has imgeler halinde üretme yeteneğine karşılık düşüyor. Ama bütün bu kümenin düzenlenmesiyle ortaya çıkan metin için, ‘rhetoric’ kaygıların ağır bastığını söylemek geçersiz olacaktır. Çünkü çok az bir bölümünü yukarıya aldığım bu sözcük ve sıfatlar şiirin şurasında burasında bir süsleme gibi, metinden bağımsız, güzel söz söyleme çabasıyla sonradan eklenmiş birer dize olmak yerine, doğrudan bu şiiri oluşturan, bu şiirin yazıldığı dildir. Şiiri kuran da böyle bir seçim olduğundan, bütüne denk düşen bu dilde süslemecilik aramak, herhalde Aysan’ın şiiri için yapılacak en haksız ve insafsız bir değerlendirme olacaktır.

‘Karşı’ sözcüğünün artık hemen muhalif’i imlediğini biliyoruz. Okudukça Aysan’ın karşıdan anladığı muhalefetin, şiiri doğrudan siyasal olanda tüketmek yerine, sorgulayıcı bir niteliği barındırdığını, özellikle kimi kurumsal sorgulamaları gözettiğini düşündüm. Buysa her zaman özel olacak bir yazının, şiirin hanesine bir kazanım olarak geçirilmiş. Bu anlamda şiiri, gündelik siyasanın savsözleri için bir payanda durumuna getirmediğine sevindim şairin. Zaten Behçet Aysan’ın şiiri, ağzındaki harfleri önemsizce piyonlar gibi ilk elden savaşa süren bir şairaneliği kaldıramayacağı gibi, bu tür bir ham anlayışa karşı koyan bir yapıyı gösterdiği için de çok önemli. Böylece, genel geçer yargılar içinde şiirleştirmeden çok, insanı yoksayan yaklaşımlara karşı özel durumlarıyla koyuyor insanı. Sözgelimi: **“Söyleyin bana/ey kitaplar./söyleyin diyorum/bana söyleyin/kim var aramızda/biraz ölmeden/bir türkü tutturmuş giden”** (sf.14) ya da **“Bense, toy bir çırak/kırık keman/paslanmış tabanca/küflü biran/kurutulmuş papatyalarla/kitabın ortasında.”** (sf.23). İnsanın diyalektiğini açıklayan, insanın ilişkilerini şaşırtıcı imgelerle karşılayan bir şiir toplamı, elbette insanın durumlarınıda korkmadan dile getirirken, kendi eleştiri ögelerini de şiirin içine ustalıkla yerleştirmekle yükümlüdür: Çünkü sözdür şiir, ve şiirin söz olması kendi dışındaki bir müdahaleyiyazınsal ya da siyasal-ortadan kaldırmaya yetebilir, yetmelidir. **“Aç Kuşlar”** şiirinde: **“hayat, aşıp geçiyor/bütün kitapları/yeni acılar gerek/yeni aşklar/yaşamaklar ve anlatımlar/beklemiyor bizi”** (sf.24) derken, hayatla insan arasındaki koşuyu nasıl koşmak gerektiğine dair sunduğu ipuçları, kurutulmuş papatyalarla kitabın ortasındaki insaın hayata kendiliğinden karışamayacağına, hayatı karşılamanın da özel bir iş ve seçim olduğu anlayışına götürüyor bizi.

Açıktır ki, alevlere sevişmek gibi bir yağmur yakıştıran insan, bu noktada artık yalnızca kendi hayatını değil, kuşatabildiği, kavrayabildiğince dünyanın yaşanan tarihini de yazmayı iş bilecektir kendine. Ama üzerine “şahsa mahsustur” kaydını koymayı bir dizede olsun unutmadan.

Olağanüstü durumları bile abartmadan, çığlığı sözünde saklı insanın sessizliğini, keskin metaforlara yüzvermeden anlatması, bu şiirin önemli özelliklerinden biri; Buysa, yukarda belirttiğim gibi, dünyayı gören gözün, bakarken, nasıl bir dünyaya baktığının ve neyi göreceğinin farkında olmasından geliyor. Bu durumda da olağan insandan seçilmiş bir insan kimliğiyle gördüklerini, gördüklerinden bir şiiri alabildiğine tutumlu bir sözcük ve sıfat seçimiyle kuruyor şair: İnsanı normalleştirmeye yönelik bir kurumun, psikiyatrinin, akılevinin bizim onu seçmemize karşın, sürekli kurumlara ihtiyacı olan günümüz toplumlarında bir seçenek olarak dayatıldığının, bizim yerimize başkaları tarafından bizim için hazırlanan zorunluluk ve zorlukların farkında olmaktan ötürü, bu kurumu sadece kendi bağlamında sorgulamak yerine, bu kurumun içinden yazarken bile, ‘fani dünya’nın işlerini görmek ve anlamak ve değerlendirmek gibi daha kapsamlı bir düşünsel alan içinden konuşuyor, konuşmasını yazıya geçiriyor, şiirini konuşturuyor: **“Bir kadın gözünü oyuyordu/rastıklar ve karabinalar arasında,/dubaları-/çürümüş bir köprüde/karla ovuluyordu çınar yaprakları/güvercin/kanı ve katran/.../insan yürekleri satıyordu sokaklar/ve denklerinde/mermer yontan çekiç sesleri,/sınırsız aynalar delik deşik çıkıntılarda/kasetler, ayrılıklara bilenmiş/metal/parıltılar/her yanı türkü, mavi jilet tadında.”** (sf.52-3).

Yazının başından beri, yazarak anlamaya ve aktarmaya çalıştığım şey açık artık: İnsan. Ama hangi insan? Ve nerde? İdeal bir insan, tasarlanmış, kurulmuş ve hayata, sınavlara, yalnızlığa gönderilmiş bir insan değil bu. Bilinçli hayatını algılamaya, gölgeleri aydınlatmaya çalıştığı günden beri, görünen o ki, sınavları da, yalnızlığı da, acıyı da üstüne çağırmış, tıpkı **“alevlerle/sevişen/bir semenderin/kalbi gibi.”** Açıktır ki, alevlere sevişmek gibi bir yağmur yakıştıran insan, bu noktada artık yalnızca kendi hayatını değil, kuşatabildiği,kavrayabildiğince dünyanın yaşanan tarihini de yazmayı iş bilecektir kendine: Ama üzerine “şahsa mahsustur” kaydını koymayıbir dizede olsun unutmadan, geçmeden. Behçet Aysan’ın yaptığı da bundan başka bir şey değildir desem, acaba işini önemsemediğimi mi söylemiş olurum?

Kuşkusuz hayır. Yalnızca bu basit gibi görünen kucaklamanın, şiirin,bir hayata denk düştüğünü ve bu hayatın bütün dönemlerinden çokluk acıyla geçirilmiş bir şiirin de bakır ve acının diliyle beslendiğini söylemiş olurum ancak. İşte orada, ‘aşkın da köle çağı vardır’ diyen şiirin, kalbindeki açıklıktan nice derin sözler düşürdüğünü, bu düşen ama kaybolmayan sözün kardeş kalplere de bölüştürdüğü duyarlılığın bir an bile melodram sululuğuna kaymadığını, hiç bir zaman acıklı olmadığını, kendime anlattığım gibi size de bildirmiş olurum.

Behçet Aysan’ın ilk bakışta kalbiyle uğraştığı ‘hissini’ veren, oysa okundukça kalbimizi pek çok uğraştıran şiirinden size de hep **“kaleyi, urganı ve kilidi/hiç dinlemeyen/o kalp”** kalsın, bu ağrıyan ormanda, yağmuru ve her şeyi dindiren ama acıyla başa çıkamayan ormanda.

(Karşı Gece, Behçet Aysan'ın şiirleri - Yeni Türkü Şiir Yayınları)

SÖYLEŞİ

TİYATRO

İSTANBUL DEVLET TİYATROSUNUN YENİ DÖNEM OYUNLARI HAZIR

İstanbul Devlet Tiyatrosu'nun yeni dönemde sergileyeceği oyunlar açıklandı.

İstanbul Devlet Tiyatrosu, 27 Aralık Salı günü başlayacak olan yeni dönemde; Peter Eshafer'in ''Amadeus'', Mehmet Baydur'un ''Limon'' ve Serpil Akıllıoğlu'un ''Küçük Nasrettin'' oyunlarını sergileyecek.

Konuk Yönetmen Yücel Erten'in yönettiği ''Amadeus''un dekor ve giysilerini Serpil Tezcan hazırladı. Oyunda başlıca rolleri; Can Gürzap, Alev Sezer, Sermin Hürmeriç, Atilla Olgaç, Muammer Esi ve Nur Subaşı paylaşıyorlar.

''Limon'' adlı oyunu Müşfik Kenter yönetiyor. Dekor ve giysilerini Ethem Özboran'nın hazırladığı oyunda; Haluk Kurdoğlu Sadrettin Kılıç, Zekai Müftüoğlu, Ülkü Danişoğlu, Şerif Sezer, Sevtap Toktay ve M. Ali Kaptanlar rol alıyor.

Faik Ertener'in yönettiği ''Küçük Nasrettin' adlı çocuk oyununun dekorlarını Nurettin Özkönü, giysilerini Hale Eren,müziklerini de Melih Kibar hazırlıyor. Oyunda rol alan sanatçılar; Ali Düşenkalkan, Özgür Erkekli, Feray Gözler, Merih Atalay ve Musa Uzunlar

ŞEHİR TİYATROLARI'NIN İKİNCİ TUR OYUNLARINDA ''İPEKÇİ MERHUM'' VAR

Şehir Tiyatroları'nın sergileyeceği ikinci tur oyunları arasında İbnürrefik Ahmet Nuri'nin yazdığı ''İpekçi Merhum'' adlı oyun da bulunuyor.

Vasfi Rıza Zobu'nun yönettiği oyunun dekor ve giysilerini Aydoğmuş hazırlıyor. Oyunda rol alan sanatçılar; Atacan Arseven, Oya Aydonat, Rauf Altıntak, Betül Arım, Fethiye Pekyücel,Şehime Erton, Uğur Kıvılcım, Ersun Kazançel ve Uluer Süer.

MAURETTE'NİN ANASTASİA'SI ŞEHİR TİYATROLARI'NCA SAHNELENİYOR

M. Maurette'nin yazdığı ''Anastasia'' adlı oyun, Şehir Tiyatroları'nın ikinci tur oyunları arasında sergilenmek üzere hazırlanıyor.

Yıldız Serpen'in çevirisinden sahnelenen oyunu Engin Görmen yönetiyor. Dekorlarını Ersin Satgan'ın, giysilerini Türkan Kafadar'ın hazırladığı oyunda belli başlı rolleri; Perihan Tedü, Gülistan Güzey, Burçin Oraloğlu, Engin Gürmen, Aslan Altın, Argun Kınal, Ali Berge, Serpil Süzev, Zeki Yıldırım, Fatoş Tez ve Özen Tutucu paylaşıyorlar. Anastasia, Aralık ayı içinde gösterime sunulacak.

ANKARA KÜÇÜK TİYATRO'DA ''SULTANKIZ'' SAHNELENİYOR

Devlet Tiyatroları Ankara Küçük Tiyatro'da Osman Güngör Feyzioğlu'nun yazdığı ''Sultankız'' adlı çocuk oyunu sahneleniyor.

İsmail Bekir Ağlagül'ün yönettiği oyunun dekor ve giysilerini Gül Emre hazırladı. Müzikli ve danslı oyunda belli başlı rolleri; Adnan Başer, Gültekin Gülkan, Meliha Aknar, Gamze Yapar, Mümtaz Sevinç ve Yavuz İnsel paylaşıyorlar.

OPERA-BALE

İZMİR DEVLET OPERA BİNASI PROJE YARIŞMASI SONUÇLANDI...

1. ödüle seçilen, Beate Oğuz, Yalçın Oğuz, Eren Boran'ın yaptığı projenin bir sene içinde araştırmalarının sona ermesi bekleniyor.

Açılışta konuşan İzmir Valisi Hüseyin Öğütçen şunları söyledi: Çok kişi ''gecekondularla dolu bir ülkede opera bir fantazi midir'' diye soruyor. Onlara gereken yanıtı verdik. Devlet bu olaya sahiptir ve bir opera yardım kurum-

Faruk Çağla

Nazım Timuroğlu

Faruk Çağla:

İnsanımızdan umutluyum çünkü sanatçımızdan umutluyum

Röportaj: SEMRA DOBRUCALI

Çizmek bir eylem şekli, yani bir yöntem Yönteminin yaşamın üzerindeki etkisini açıklar mısın?

Sanat eğitimi ilgili bir okuldan mezun olmuş her insan okul öncesi yaşlarda sanatla ilgilenmiştir. Benim çizgi ile tanışmam da böyle oldu. Babam eve getirdiği beyaz kağıtlar üzerine resim yapar, ben de ona özenerek çizdiklerine benzetmeye çalışırdım. Böylece atın kulakları kısa, zürafanın boynunun çok uzun olduğunu çizerek öğrendim. Dünyayı çizerek kavrıyordum yani. Sonra okul yılları geldi. Zararlı dedeğimiz çizgi romanların çizgilerine öykünerek bozuk da olsa, insan anatomisini bu kitaplarda tanıdım. Sonra Güzel Sanatlar Fakültesi'ndeki eğitim girdi yaşamıma. Bu kez grafik sanatlarla tanıştım. Disiplin denilen olayın insan yaşamında olduğu kadar. ''Sanat''ta da önemli olduğunu kavradım. Tam yaşamımı grafikçi olarak kazanmaya hazırlanıyordum ki bildiğin sakatlık olayı çıktı ortaya.

Evet tam anlamıyla bir olay, istersen biraz açalım...

Küçük yaşlarda geçirdiğim bir kimlik hastalığı nedeniyle sol ayağımın kemiği güçsüz kalmış. Öğrencilik yıllarında futbol oynadım. Bu yüzden olacak sanırım, sol ayağım zaman içersinde sürekli eğiliyor, kısalıyordu. Bu duruma son vermek amacıyla 1980 yılında bir ameliyat oldum. Ameliyat sonrası bir yıl düzelme umuduyla bekledikten sonra acı gerçeği öğrendim. Hesapta olmayan bir sürü yanlışlık ihmal: Sonunda sakat kalmıştım. Ancak koltuk değneği yardımı ile yürüyecektim. Herkes bana ''Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan oldun'' dum. Ve beni tedavi edebileceğini öğrendimAyrıca teşekkür ilanlarının bu denli yararlı olabileceğini de sanmıyordum o ana kadar. Bu arada Türkiye'de dört sergi açmıştım. Ve yurt dışında sergi açmayı da düşünmüyor değildim. Almanya'daki bir arkadaşıma yaptığım işlerden örnekler yolladım, bana galeri bulmasını söyledim. Evangelishe Akademi adlı bir kuruluş beni sergi açmak için davet edince Almanya serüvenim başlamış oldu.

Almanya'daki sergin nasıl karşılandı: Almanların karikatüre yaklaşımı nasıl?..

Sanıyorum, gerek ''Akademi'' yöneticileri, gerekse izleyiciler 66 karikatür 20 grafik resimle karşılaşacaklarını beklemiyorlardı. Resimler Akademi'nin hem konferans salonunu hem de sergi salonunu doldurdu. Akademi yöneticeleri -sanıyorum dinsel kökenli bir akademi olduğu için çok yardımsever ve sorumluluk duyguları çok gelişmiş kişilerdi. Almanya'da ameliyat olabilmem için galeri kirası, satıştan komisyon ve kokteyl giderleri gibi bir istekte bulunmadılar. Kalacağım bir oda ve yemek pişirebileceğim bir mutfak bile verdiler. ''Geleneksel Türk konukseverliğini'' orada gördüm. Serginin açılış saatinde iki galeri yöneticisi, konferans salonunda, izleyicilere sergi hakkında uzun uzun görüşlerini bildirdiler. Beni kürsüye davet ettiler. Bu olup biten şeyler karşısında ben de şaşıyordum. Davetliler resim alır gibi karikatür alıyorlardı. Özellikle ''nötron'' ile ilgili karikatür Almanya'nın özel konumundan dolayı olsa gerek büyük ilgi gördü. İzlediğim kadarıyla ikinci büyük ilgiyi ''özgürlük'' konusunu işleyen karikatürler gördü. Almanya gibi demokratik bir ülkede bu özgürlük tutkusu doğrusu beni hem mutlu etti hem de düşündürdü.

Sakatlarla ilgili karikatürlerle fazla ilgilenmediler. Sanıyorum bunun nedeni Türkiye'de sakatlar için sorun olan şeylerin tamamı orada hemen hemen yok gibi, olmasıydı. Tren istasyonunda tekerlekli iskemleli sakatlar için yapılmış kapısız, geniş telefon kulübeleri vardı. Sağırlar için sesi yüksek veren telefonlar konmuştu. Toplu ulaşım araçlarında sakatlar için işaretlenmiş özel koltuklar vardı. Fakat işin ilginç yanı caddelerde çok az sakat insan görebiliyordum. Benim serginin ayrıntılı haberi Al-

sınız, karikatürü spor olarak yapacaksınız. Şimdilik görebildiğim böyle, ileride ne olur bilmem. Ama ailemle birlikte yaşamıyor olsaydım, konut yiyecek sorunu filan olsaydı herhalde kötü olurdu.

Kuşağını nasıl değerlendiriyorsun?

Karikatürcüler kuşağı denilince aklıma hep karate sporundaki kuşaklar geliyor. Hep beyaz kuşak gençlerin, siyah kuşak yaşlıların hakkıymış gibi geliyor. Bence ''genç kuşak'' denilen, yaşları genç karikatürcüler içinde günlük gazetelerde hergün çizebilme ''olgunluğu'' gösteren ve uluslararası yarışmalarda sesini duyurabilenler olduğu gibi,bir de bunun tam aksine ''beyaz kuşağa'' razı olan kuşak atlamak istemeyenler de var. Gençler için esas sorun, yarışmalar dışında boy gösterecekleri yayın organlarının yetersiz sayıda olması... Daha geniş bir kitlenin önünde sınav verme olanaklarının olmaması...

Yani umutlarıyla zaaflarıyla 1980'ler insanı sence bir mutlaklık mıdır?

Yaşam sürekli değişiyor, yıllar önce mutlak sanılan şeylerin yerini mutlaklar alıyor, bunlarda giderek değişiyor. Bence yazgı denilen şey mutlak değildir ve yine insanların elindedir. Yeter ki o insanlara sanat ve sanatçılar ulaşabilsin. Sanatın ihmal edildiği yerde, sanatın yerini başka şeyler alır. Ben insanımızdan umutluyum çünkü sanatçımızdan umutluyum...

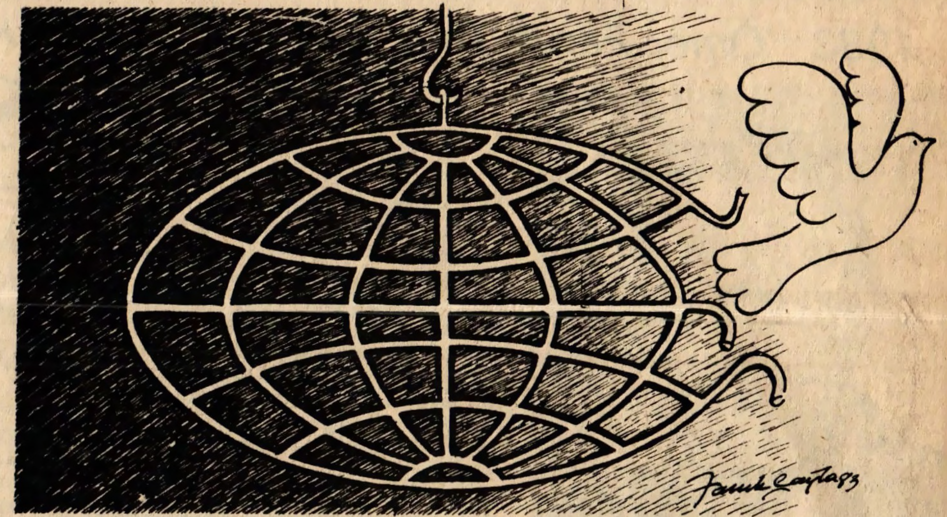
Yokuşu 79'da çıktın. Nasıl değerlendiriyorsun ''Cağaloğlu''nu?..

Bunu tek bir cümleyle söylemek istiyorum: Cağaloğlu yokuşu dik bir yokuş, tırmanmak için nefes ve yürek istiyor, birde sağlam bacak tabii... Ama herşeye karşın tırmanması da hayli zevkli...

Önümüzdeki günlerde biri İstanbul diğeri Ankara olmak üzere iki ilimizde çalışmalarını sergiliyorsun. Bu konuda ne söylemek istersin.

16 Aralık'ta Ankara Sanat Evi'nde, 19 Aralık'ta İstanbul Taksim Sanat Galerisi'nde açacağım. Bu iki sergi 1 yıl içersinde açtığım altıncı ve yedinci kişisel sergi olacak... Aslında çok hızlı çalışamam. Ayrıca karikatürlerimde ince taramalar hakim olduğu için, karikatürü düşünmem, eskiz yapmam ve orjinal geçmem epey zaman alır. Ama sürekli evde oturduğum için, dışarıda başka iş yapamadığım için bütün günlerimi karikatür dolduruyor. Bu yüzden çizme eylemi üzerine fazlasıyla yoğunlaştırabiliyorum. Bu açacağım yeni sergilerde eski işler yok denilebilir. Zaten eski işlerimin çoğu Almanya'da bulunuyor. Almanya'da Frankfur'ta sergilenmek üzere bekliyor. İstanbul ve Ankara'daki yeni sergilerimde, son 4-5 aylık çalışmalarımın çizimleri yer alıyor. Bazıları Cumhuriyet'in Ciddiyet sayfası için çizdiklerim. Yayınlananlar ve yayınlanmayanlar var. Bazılara da uluslararası yarışmalar için çizdiğim karikatürler.

Ülkemizde karikatür sergisi açma ''olayı'' ve

SİNEMA

Suha Arın belgeseli

ÖMER TUNCER

Gösterim olanaksızlığı, para bulma güçlüğü gibi nedenlerle, Türkiye'de Belge Sineması diyebileceğimiz ciddi, sürekli, düzenli bir çalışmadan sözetmek oldukça güç. Ancak son on yılda, Turing Otomobil Kurumu tarafından film yapım giderleri üstlenilen bir yönetmen, Suha ARIN, oldukça düzenli, sistemli bir Belge Sineması oluşturdu. ''Hatti'lerden Hititlere'', ''Midas'ın Dünyası'', ''Urartu'nun İki Mevsimi'', ''Likya'nın Sönmeyen Ateşi'', ''Safranbolu'da Zaman'', ''İstanbul'un Çağırdığı Su'', ''Kapalıçarşı'da 100 Adım'', Turing Otomobil Kurumu'ndan bağımsız olarak hazırladığı ''Tahtacı Fatma'' ile bu yıl Antalya'da Altın Portakal alan ''Kula'da Üç Gün'' şimdiye değin yönettiği filmler.

ARIN filmlerinde hemen göze çarpan ortak özellikler, özenli bir çekim, estetik açıdan oldukça iyi çerçeveler, başarılı bir kurgu, güzel bir müzik, şiirsel sayılabilecek bir anlatım dili...

Ama neyi anlatmak için?..

''Midas'ın Dünyası''nda şu soruyu: ''Midas'ın kulakları, söylencenin anlattığı gibi gerçekten eşek kulakları mıydı?'' film boyunca yanıtlanamayan, sanırım yapım sırasında yanıtlanamayacağı baştan bilinen bir soru... Yine yanıtlanamayan bir soru daha: ''Bütün Frig anıtları bir yöne bakarken, biri öte yana bakıyor, acaba neden? ''Midas'la, Frig'lerle ilgili en önemli, en üzerinde durulması gereken konular bunlar mı olmalıydı? sorusunu şimdilik bırakıp başka filme geçelim.

''Likya'nın Sönmeyen Ateşi''nde anlatılan şu: 1) ''Olympos Dağı'nda bin yıllardır yanan doğal gaz ateşi, üzerine su dökülerek söndürülse de yeniden yanıyor.'' 2) ''Likya'lılar tarihte iki kez, teslim olmak yerine, düşmanın üzerine atılıp topluca intihar ettiler.''

''Safranbolu'da Zaman''. Konusu: Safranbolu evleri... Anadüşüncesi, filmin anlatımından: ''Ne yazık ki akıp geçen zaman, bu ocakları da söndürmüş; (...)''. Eskiden ne güzel yaşayıp gidermiş insanlar bu ''(...) damları şekerden, duvarları pastadan, pencereleri çukulatadan yapılmış konutlar''da.

''İstanbul'un Çağırdığı Su'', baştan sona Osmanlı Padişahlarının yaptırdığı su sisteminin görkemi üzerine kurulu. Ama Anadolu'da bataklık sularıyla, sıtmayla içiçe yaşayan insanları padişahların hiç görmediğinden sözetmiyor.

Çekiminin özeni, çerçevelerin dengeliliği, kurgunun başarısı, müziğin güzelliği, dilin şiirselliği bu amaçlar için kullanılmış ARIN belgeselinde.Belge filminin konuları kuşkusuz bunlar olabilir, ama amaçlar oldukça kuşku götürüyor. Bu türden amaçlarla film yapılmalı mı? 'Neden olmasın' denilecek belki, 'öyle bir dünyada yaşamıyor muyuz? Renkli magazin basınının amaçları da benzer değil mi? Onun da (Gerçek amacı gizli ama) görünür amacı **''ilginç''** kavramı etrafında dönmüyor mu? Roger VADIM diye bir Fransız yönetmen konulu filmleriyle -''Barbarella''sıyla, ''Don Juan 74''üyle -aynı şeyi yapmıyor mu?.. Onca uzağa gitmeğe gerek yok, gedikli televizyon yapımcısı Uğur DÜNDAR, maymuncuk gibi her politik döneme uyabilen, tek ortak noktaları **ilginçlik** olan konuları durmadan karşımıza getirmiyor mu?.

Kuşkusuz Suha ARIN için, renkli basınla, Uğur DÜNDAR'la, Roger VADIM'la aynı kefede değerlendirilmelerin bir sakıncası olmayabilir. Daha da öte, büsbütün bu türden ürünler vermeyi amaçlamış olabilir, buna denilebilecek hiç birşey yok.. Ümit Yaşar OĞUZCAN'ın yazdıklarına yıllardır birşey diyen kimse olmadığı gibi...

Sözümüz önce izleyiciye, televizyon izleyicisine, film izleyicisine... Estetiği iyi gibi görünen Suha ARIN belgeselleri, istesek de istemesek de, izleyici olarak bizleri yanlış, hem de çok yanlış yerlere sürüklüyor. **''Midas'ın kulakları uzun muydu değil miydi?'' sorusu bizi hiç ilgilendirmez.** Şimdiye değin biz hiç sormadık ''Deveden tellal, pireden berber olmuş mu hiç tarihte?'' diye... Biz, Anadolu insanları, öylesine alışkınız ki ''erik dalında yenilen üzümlere'', ''kırk günde kaynamayan kazlara'', ''göllere çalınan yoğurt mayalarına'',

larıyla yapılacak iş değildir, gereken yapılacaktır...

Kendisiyle görüştüğümüz, 3. Mansiyona değer görülen Güngör Kaftancı da konuya ilişkin görüşlerini dile getirdi. Yarışmada amaç 1. olmaktı. Herkese verilen maddi olanaklar eşit değerdedir. En iyi seçimin yapıldığı kanısındayım. Bundan sonraki olay finansman sorunudur. Devlet aynı anlayışla yaklaşırsa oluşumun gerçekleşmemesi için neden yoktur. Proje safhasında büyük bir eleştiriye gerek yok, bu iyi bir başlangıç...

Projeler İzmir Resim ve Heykel Müzesi'nde sergilendi...

AVRUPA'NIN ÜNLÜ SANATÇILARI İZMİR DEVLET OPERA VE BALESİ'NDE BULUŞTU

İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin genç kadrosunu yetiştirmek ve gerekli deneyimi kazanmalarını sağlamak için Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden getirilen sanatçılar çalışmalarını sürdürüyorlar.

Geçtiğimiz dönemde İzmir Devlet Opera ve Balesi Müzik Direktörlüğüne atanan Şef Walter Strauss'un önderliğinde çalışmalarını sürdüren sanatçılar arasında; Alman orkestra-koro şefi Michael Belter, Avusturyalı mezzo-soprano Donna Stone, Bulgar altosoprano Sonya Hamernik, İtalyan sanatçı Erica Sponza ve Alman Martin Kraehe bulunuyor.

İZMİR DEVLET OPERA VE BALESİ "ÖĞRENCİ MATİNELERİ" DÜZENLEDİ

İzmir Devlet Opera ve Balesi, "Opera, bale ve klasik müziği tanıtmak ve yaygınlaştırmak" amacıyla, öğrenciler için özel indirimli matineler düzenledi.

Cumartesi günleri saat 15.00'de yapılacak olan 'öğrenci matineleri'nin bilet ederleri 75, 50 ve 40 TL. olarak belirlendi.

SERGİLER

İFSAK GEZİCİ SERGİSİ KARABÜK'TE

Karabük Sanat Kurulu ile İFSAK'ın işbirliğiyle düzenlenen fotoğraf sergisi Karabük Halk Eğitim Merkezi salonlarında açıldı.

30 Aralık gününe dek açık kalacak olan sergide, kısa adı İFSAK olan İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği'nde çalışmalarını sürdüren sanatçıların yapıtları yer alıyor.

BETTİNA STRUB 3. KİŞİSEL SERGİSİNİ AKBANK OSMANBEY SANAT GALERİSİ'NDE AÇTI

Saint Michael Fransız Lisesi'nde idareci olarak çalışan Bettina Strub, 3. kişisely sergisini Akbank Osmanbey Sanat Galerisi'nde açtı. Sergide, sanatçının kuru çiçek kullanarak yaptığı yüze yakın tablo yer alıyor.

RESİM VE KİLİM SERGİSİ BAKRAÇ SANAT GALERİSİ'NDE AÇILDI

Bakraç Sanat Galerisi'nde, Remzi İrem'in resimleri ve C. Vardasuyu kolleksiyonunda bulunan kilimleri sergileniyor. 12 Aralık'ta açılan sergi, 24 Aralık'a dek açık kalacak.

"SEVİ İLE ÇIKTIK YOLA" KARİKATÜR SERGİSİ ANKARA'DA AÇILDI

Ferit Avcı, Cem Kenan Öngü ve Fethi Develioğlu'nun yapıtlarından oluşan, "Sevi İle Çıktık Yola" adlı karikatür sergisi Ankara Sanat Tiyatrosunda açıldı. Sergi 23 Aralık gününe dek açık kalacak.

CİHANGİR SANAT ATÖLYESİ'NDE DESEN VE YAĞLIBOYA KURSLARI DÜZENLENİYOR

Cihangir Sanat Atölyesi'nde, ressam Ali Çelebi ve Canan Beykal'ın yönetiminde desen ve yağlıboya dersleri başlıyor. Dersler, Ali Çelebi ve Canan Beykal'ca yürütülecek.

"ANILASI 7 RESSAM" SERGİSİ SEVİMCE SANAT GALERİSİ'NDE

Ahmet Doğuer, Fethi Karakaş, Haşmet Akal, Hayri Çizel, Kadri Bey (Aytolon), Muhtar Aykın ve Naci Kalmıkoğlu'nun yapıtlarının yer aldığı "Anılası7 Ressam" sergisi Sevimce Sanat Galerisi'nde açıldı.

31 Aralık'a dek açık kalacak olan sergi 16.00-20.00 saatleri arasında gezilebilir.

diyordu. Birden bire hareket yeteneğim kasılmış, ulaşım araçları ile yolculuk edemez ve evden başkalarının yardımı olmadan çıkamaz olmuştum. Bir işe girip çalışamıyordum.

Bu arada Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan "resmi eliyle çiziyor ayağıyla değil" diye "çalışabilir" raporu verilince evde "çalışmaya" başladım. Duyduklarımı, hissettiklerimi, nasıl en iyi yansıtırım diye düşünürken, en yalın ve en etkili anlatım aracının karikatür olduğuna karar verdim. Böylece "Sakatlar" sergisi ve dizisi doğdu. İlk karikatürümü 1981 yılında çizdim. Sakatlık yaşamımda hangi sıkıntıları duyuyorsam, ya da diğer sakat insanların neler olabileceğini hissedebiliyorsam onları çizmeye çalıştım. Espri bulmakta hiç zorluk çekmedim. Çünkü olayları zaten yaşıyordum. Biçim olarakta aldığım disiplinli grafik eğitiminin çok yardımı oldu. 1982 yılının Nisan ayında ilk sergim olan "Sakatlar"ı Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde açtım. Sergi insanlarımıza ilginç geldi sanıyorum.. Hatta "ayağımı kaybedip elimi kazandığımı" söyleyenler de oldu. Hem sakat olup, hem de sakatlar konusunda çizmem nedeniyle olacak adımız "sakat karikatürcü"ye çıktı. Sakatlığımı kullandığımı iddia edenler de oldu. Bunun böyle olmasını gerçekten istemezdim. Şimdi ise sadece "karikatürcü" olmaya çalışıyorum.

Genellikle "Güncel" var konularında. Konularda yoğunlaştırdığın ise "sakat" insanın dünyası. "Sakat"ın mücadelesini çizgilerinde olduğu gibi bildiğim kadarıyla tüm yaşamında "yaşama hakkının" varlığını yasallaştıran bir görünüm içersindesin. Sağlıkla bir dünya istiyorsun. Çizgilerine yüklediğin umut, herkesin kullandığı barış güvercini değil. Bana çizgi yaşamının zaman zaman ameliyatlarla kesilen noktalarından bahseder misin?

Evet güncel olanı işliyorum, ama şöyle: Eğer bir konu o gün için güncel değilse bile, benim için çizilmesi gerekliyse "güncel" olur. Ve bu "güncel'i başkaları için de güncel hale getirmeye çalışıyorum. Örneğin ayağı sakat bir yurttaş hastanenin üst katındaki doktora çıkacaksa ve asansör çalışmadığı için yürüyerek çıkıyorsa, otobüslerde sakat yurttaşlara değil de genç hanımlara yer verme alışkanlığımız varsa, ya da hepsinden önemlisi, önce sakat bırakıyor sonra tedavi etmeye uğraşıyorsak, bunlar bence güncelliğini hiç yitirmeyen konular. Korkarım daha da yitirmeyeceğe benziyor.

Rahatsızlığımın çizmeyi etkileyip etkilemediğine gelince yatakta yatarken bile çizmeyi bırakmadım. Çizmek bir konuşma aracı haline gelmişti benim için. Bunu deneylerle saptadım. Normal olarak karşılıkla konuşma içersinde algılayamadığım ya da kabul ettiremediğiniz bir düşünceyi mizah ve eleştiri yüklü bir çizgiyle anlattınız mı daha kolay kabul ediliyor ve etkisi unutulmuyor.

Ya Almanya serüvenin?

Almanya serüvenime gelince, tam bir rastlantılar zinciri halinde gelişti. Bir gün gazetede çok değişik bir teşekkür ilanı okudum. Almanya'daki bir Türk işçisi kendisini orada tedavi eden bir Türk doktoru kendi diliyle ballandıra ballandıra anlatıyor. Ve ona teşekkür ediyordu. O ilan sayesinde doktorla temas kur-

manya'nın çok satan Türk gazetelerinden birinde ayrıntılı olarak verildiysede hiç bir Türk vatandaşı sergiyi izlemeğe gelmedi. Bu da işin diğer bir düşündürücü yanı...

Bir aylık bir süre içinde gözlemliyebildiğim kadarıyla izlenimlerim bu kadar. Diğer galerilerini gezme ve Alman basınını izleme olanağım olmadı. Sergiyle ilgili bir yazı bir Alman gazetesinde çıkmış, onu bana yolladılar. Sergi devam ederken ben kendi olanaklarımla ameliyata yattım ve ışık hızı ile ilk ameliyatımı olup, on gün sonra ayağımın üzerine basarak Türkiye'ye geldim. Masrafı karşılayamadığım için diğer iki ameliyatı gerçekleştiremedim.

Çok söylendi çok yazıldı: Çizerek gerekiilik ölçüsünde dahi olsa yaşamını sürdürebiliyor musun?

Karikatür çizerek yaşamı kazanabilmek sadece günlük gazetelerde kadrolu olarak çalışmakla mümkündür. Bunun dışında tinsel bir doyum ve "cep harçlığı" sağlıyabilir insana. Ama bu yolda sabır ve azimle yürürseniz belki daha olgunlaştığınız zaman bir gazetede kadrolu çalışabilirsiniz. Birde bunun dışında başka bir yol var, yine görsel sanatlarla ilgili bir işte çalışacaksınız, parayı oradan kazanacak-

sonuçlarından bahseder misin?

Ülkemizde karikatür sergisi açmak (özellike) özel sanat galerilerinde pek rizikolu bir iş.. Çünkü işin içersine galeri kirası ve bir sürü giderler giriyor .. Karikatür, resim gibi alınan satılan bir meta olmadı henüz yurdumuzda. Batı ülkelerinde ise durumun daha farklı olduğunu gözlemledim. Ben bu yüzden karikatürlerimin kartpostallarını bastırdım. Ayrıca sergi tarihlerini yılbaşından önceki günlere denk getirdim. Amacım orjinal olarak pek satın alınamayan karikatürün kartpostal olarak tüketilmesi. Böylece zorunlu giderlerimi ancak karşılayabiliyorum. Bu işin kültürel yanı da var ayrıca.. Belirli kutlama günlerinde kartpostal olarak karikatür gönderilince olayın boyutu daha da genişliyor. Mizah yüklü mesajı olan, estetik açıdan belli bir değere sahip kartpostal oluşuyor. Kartpostal gönderen de, alan da bir kültürel birlik içersinde bulunuyor. Ayrıca aralarında farklı bir iletişim mekanizması kurulmuş oluyor.

Kısa vadede karikatür konusunda yapmayı planladığın şeyler nelerdir? Açıklarmısın?

Esasen amacım gelişen baskı çoğaltma teknikleri yardımıyla karikatürlerimi orjinal boyutlarında bastırmak ve çoğaltmak. Yani, duvara resim yerine karikatür astırmak istiyorum.. Şimdilik bunu sadece gelişmiş fotokopi aletleri sayesinde yapabileceğimi düşünüyorum. Renkli karikatürler için yeni gelişen renkli fotokopi sisteminin, bu olaya katkısı olacağını sanıyorum. Ofset baskı tekniği kullanılarak bu işi yapmak, sanıyorum pek ekonomik değil... Ayrıca ilerki tarihlerde gravür ve litografi tekniği ile karikatürlerimi çoğaltmayı düşünüyorum. Böylece orjinal değeri olan ve çok sayıdaki aynı karikatürü üretip, yaygınlaştırabileceğimi ümit ediyorum. Yani tek tümce ile özetlersek karikatürü basından, gazete sayfalarının sınırlı boyutlarından ve yayınlanmama durumundan kurtarmak istiyorum...

YAZKO KİTAPLARINI BULABİLECEĞİNİZ SEÇKİN KİTABEVLERİ VE ACENTALAR

KİTABEVLERİ—İSTANBUL

1. Altın Köprü Kitabevi-Sahaflar.
2. Arkın Dağıtım-Cağaloğlu.
3. Akademi Kitabevi-Nişantaşı.
4. Beyaz Adam Kitabevi-Bakırköy.
5. Bafra Kitabevi-Beşiktaş.
6. Behçet Herdem (Kenterler Tiyatrosu) Harbiye.
7. Bizim Kitabevi-Beşiktaş.
8. Elif Kitabevi-Sahaflar.
9. Erdoğan Çakır-Karaköy İskelesi Gazete Bayii.
10. Erkan Çakır-Kadıköy İskelesi (Yeni) Gazete Bayii.
11. Erdinç Ertek-Beşiktaş Gazete Bayii.
12. Hüseyin Sarıkaya-Kadıköy İskelesi (Eski) Gazate Bayii.
13. Remzi Kitabevi-Cağaloğlu.
14. Sayınlar Kitabevi-Aksaray Yeraltı Çarşısı.
15. Şeref Şenokur-Vilayet.
16. Semih Kaçar-Kadıköy İskelesi. (Eski) Gazete Bayii.
17. Karaoğlan Kitabevi-Tünel.
18. BFS (Bilim, Felsefe, Sanat) Kitabevi-Ortaköy.
19. EDA-Cağaloğlu.
20. Nafiz Günel-Kadiköy İskelesi (Yeni) Gazete Bayii.
21. Gençlik Kitabevi-Kadıköy.
22. Ablalar Kitabevi-Yeşilköy.
23. Arın Kitabevi-Beşiktaş.
24. Cem Kitap Kırtasiye-Ortaköy.
25. Esin Kitabevi-Nişantaşı.
26. Babaoğlu Kırtasiye-1.Levent.
27. Beşgen Kitap Kırtasiye-Feriköy.
28. Kent Kitap Kırtasiye-Şişli.
29. Uğur Kitabevi-Nişantaşı.
30. Altuğ Kitap-Plak-Nişantaşı.
31. Altuğ Kitap-Plak-Suadiye (Yılbaşında açılıyor).
32. Yuvam Kırtasiye-Feriköy.
33. Ozan Kitap Kırtasiye-Osmanbey.

ACENTALAR

İSTANBUL (ANADOLU Yakası)
BİLİM KİTABEVİ, Altıyol Ekşioğlu İşhanı No: 13 Kadıköy 3385168

ANKARA
ADAŞ DAĞITIM, Mithatpaşa Cd. 28/A Yenişehir 34 48 57.

EGE (İzmir, Manisa, Aydın, Uşak, Denizli)
YURTTAŞ DAĞITIM, 865 sk. 17/201 Merkez İşhanı Kemeraltı-İzmir 25 09 96

BURSA (Bursa, Balıkesir).
AKADEMİ KİTABEVİ, Altıparmak Cd. No: 94 Bursa.

ESKİŞEHİR (Eskişehir, Bilecik, Kütahya, Afyon)
BİZİM KİTABEVİ A.Ş. İsmet İnönü Cd. 17/C Eskişehir.

ADAPAZARI

Adapazarı-Sakarya Havuzlu Çarşı No: 6 Adapazarı
Tel: 12246 Gelişim Kitabevi

tepegöz devlere", "altın yumurtlayan tavuklara"... Hiç birinin gerçek olup olmadığını araştırmadık bugüne dek. Bağışlasın sayın ARIN ama, "Midas'ın Dünyası" filmini görmesek, usumuzun ucundan geçmez, Midas'ın kulaklarının gerçekten uzun olup olmadığı. İstanbul artık padişah armağanı türünden, görkemli su bentleri çağırmıyor. Artık Safranbolu'nun o koskoca ahşap evlerinde hiç kimse oturmak istemiyor, isteyemez... Ekonomik ve teknolojik koşullar neyi gerektiriyorsa o oluyor dünyada, geriye dönüş, bu türden filmler yapılsa da olanaksız artık. Safranbolu evlerinin, İstanbul'un su sisteminin ekinimizin köklerinde bulunduğu, bunları yadsımamak, yeni oluşturulacak ekinlerin -eğer Anadolu malı olacaksa- Orta Asya göçebe ekininden, çağdaş dünya ekininden, Türk ve İslam ekinlerinden, etkilendiği gibi Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı aristokrat ekinlerinden de, Antik olsun çağdaş olsun Anadolu halk ekinlerinden de etkileneceği, etkilenmek bir yana düpedüz onların bir sentezinden oluşacağı görüşüne kimsenin bir diyeceği olamaz. Ancak **yeni sentezlerin eskiye bir özlemi hiç bir zaman taşımadığını, yalnız ve ancak ileriye yönelebileceğini gözden uzak tutmamak gerek.** Son filmini henüz göremedik ARIN'ın. Tüm kısa filmlerin başına gelen, onun filmlerinin de başında kuşkusuz.. Doğru dürüst, uzun süreli bir gösterim olanağı yok... Televizyonda bir gösterim belki, belki özel çağrılılar için bir ya da birkaç gösterim daha...

Bu yüzden "Kula'da Üç Gün"ü, şu Antalya'da Altın Portakal kazanan filmi görebilecek miyiz bilinmez. Ama umalım ki, **ARIN Belgeselinde** bundan böyle daha tutarlı, daha iyi düşünülerek ulaşılmış amaçlar olsun; filmlerinin biçimsel güzelliği, doğru bilgiler, doğru yönlendirmeler, doğru duyarlıklar aktarmak için kullanılsın; boyalı basın örneği **İLGİNÇLİKler**den kurtulunmuş olsun. Bunca olanağı birarada bulabilen başka Belge Filmi yönetmeni olmadığına göre, Belge Sineması adına, ARIN'dan, zar zor bulunmuş yapım olanaklarının boşa savrulmamasını istemek sanırım haksızlık olmaz.

SATRANÇ

Wilhelm Steinitz (1836-1900)

Öğrencilik yıllarında Viyana'daki kahvelerde satranç oynayarak yaşamını kazanan Steinitz, kısa zamanda parlak başarılar elde ederek dikkati çekti. Zamanın en iyi oyuncusu sayılan Anderssen'le 1866 yılında yaptığı karşılaşmayı 8-6 (8 yengi, 6 yenilgi) kazandı. Oyun tarzı çağdaşları gibi atak olmasına rağmen yine de farklı özellikler içeriyordu. Oyunkuruşundaki incelik, kapalı konumları koruma becerisi atağa hazırlandığında bile savunmasına aşırı özen göstermesi, en ufak üstünlüklerden yöntemsel şekilde faydalanması onu, yalnızca saldırı düşünen rakiplerinden ayırıyordu. Bu yeni oyun anlayışının geçerliliğini 1886 yılında Zukertot'la yaptığı 10 yengi, 5 yenilgi, 5 berabere ile kazandığı ve ona ilk resmi dünya birincisi ününü kazandıran karşılaşmada kanıtladı. Ününü bir çok kere koruduktan sonra 1894 yılında E.Lasker'e kaptıran Steinitz 2 yıl sonra ünü geri alma denemesinde de başarılı olamadı.

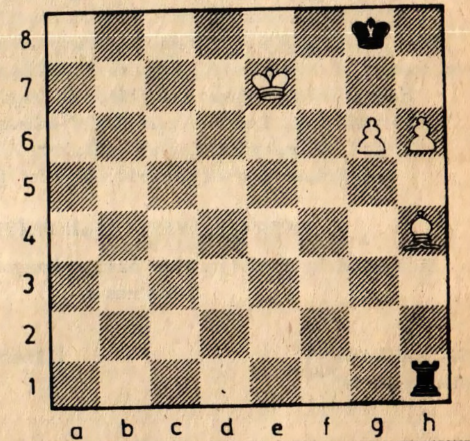
1895 yılında Bardeleben'e karşı oynadığı aşağıdaki oyun 7. yataydaki bir kalenin ne kadar güçlü olduğunu gösteren güzel bir örnektir (eski dünya birincilerinden M.Tahl'e göre ise en güzeli!).

Steinitz- Bardeleben İtalyan

1.e4	e5	10. Fg5	Fe7	19. Ae6	Khc8
2. Af3	Ac6	11. Fxd5	Fxd5	20. Vg4	g6
3. Fc4	Fc5	12.Axd5	Vxd5	21. Ag5+	Şe8
4. c3	Af6	13. Fxe7	Axe7	22. Kxe7×!!	Şf8 (b)
5. d4	exd4	14. Ke1	f6	23. Kf7+!!	Şg8
6. cxd4	Fb4+	15. Ve2	Vd7	24. Kg7+ !!	Şh8 (c)
7. Ac3	d5	16. Kac1	c6	25. Kh7+ !! (d)	1-0
8. exd5	Axd5	17. d5!	cxd5 (a)		
9.0-0	Fe6	18. Ad4	Şf7		

a) 17...Şf7 18. dxc6 bxc6 19. Vc4+ Vd5 20. Vxd5 cxd5 21. Kc7 beyaz açık üstün.
b) 22.. Vxe7 23. Kxc8+ veya 22...Şxe7 23. Ke1+ Şd8 24. Ae6+ Şe7 25. Ac5+, veya 22...Şxe7 23. Ke1+ Şd6 24. Vb4+ Şc7 25. Ae6+ Şb8 26. Vf4+ Kc7 27. Axc7 Vxc7 28. Ke8+ mat
c) 24...Şxg7 25. Vxd7+, veya 24... Vxg7 25. Kxc8+, veya 24...Şf8 25. Axh7+,
d) 25...Şg8 26. Kg7+! Şh8 27. Vh4+ Şxg7 28. Vh7+ Şf8 29. Vh8+ Şe7 30. Vg7+ Şe8 (30...Şd8 31. Vf8+ Ve8 32. Af7+ Şd7 33. Vd6) mat)
31. Vg8+! Şe7 32. Vf7+ Şd8 33. Vf8+ Ve8 34. Af7+ Şd7-35. Vd6+ **mat.**

Etüd: 4
W.Steinitz
Beyaz oynar, kazanır

Problem: 4'ün çözümü:

1. Vd5! Şa7
2. Ff3 Şa6
3. Va2+ mat
Veya,
1... Şb8
2. Ff3 Şc8
3. Vg8+ mat

Koreograf Vytautas Grivitskas

Koreograf Grivitskas, oyunun kostümlerini hazırlayan eşi Aldona Grivitskiene ile (Üstte) ve oyundan bir sahne: Oktay Keresteci (Peer Gynt), Emel Yanar (İngrid)- (Fotoğraf: Haluk Akgöl)

..."PER GİTME KAL"

FEZÂL ESMEN

Sanatsal yaşamı ile Sovyetler Birliği'nde çok tanınan Grivitskas **Cumhuriyetinin Halk sanatçısıdır.** Uzun yıllar başrollerde dans ettikten sonra opera rejisörlüğü, ve Ballet- Master'lik öğrenimi sırasında Prof. Zaharov ve Prof. Lavrovsky gibi dünyanın en büyük ustaları onun da hocası oldu. Bolşoy Bale Topluluğunun Baş koreografı Yuri Grigoroviç ile iki yıl çalıştı. Litvanyanın başkenti Vilnius'da koreograf olarak çalıştığı gibi, opera rejisörlüğü ve hocalık yapmıştır. **Sovyetler Birliği'nin Cumhuriyetler Festivallerinde pek çok birincilik ödülleri** almıştır.

Grivitskas, Mavi Tuna'dan sonra İstanbullulara İbsen'in metni, Grieg'in müziği ile **Peer Gynt'ü** hazırladı. Geçen temsil yılı sonu yalnız bir kez İstanbul Opera ve Balesi çalı-de çok beğenilen Peer Gynt'ün, **bu yıl oynanacağının şüpheli olduğu duyulduğunda,** tüm izleyenler ve onların izlenimlerinden etkilenen baleseverler büyük üzüntüye kapılmıştık... Artık sevinçliyiz.

Geçmişte; müziği, tiyatrolarımızdaki oyunlarıyla **Türkiyeli'lerin de sevgilisi olan Peer Gynt** bu kez bale sanatı yoluyla yeniden TÜRKİYE'de.. Onu tanıyanlar kavuşmanın sevincini tadacak...Daha önce tanışamayanlar şimdi onu çok çok sevecekler... Diyoruz ki: "**Per, Sakın Gitme kal.** Ama yalnız İstanbulda oynama, tüm Türkiye'de dolaş... gönüllerde taht kur... Seversin ya diyar diyar dolaşmayı sen.. bak neler neler bulursun gezsen **Anadoluyu...** Yurduna yeniden dönmeden bizimle de çok kal.

ANADOLU seni sen Anadoluyu seversiniz., çok seversiniz birbirinizi.

Devlet Klasik Türk Müziği Korosunun başarılı turnesi

Müzik, insanlığın ortak sesi ve dili

SEMİH GÜNER

Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun yirmiüç gün süren ve oniki konser içeren Tunus ve Cezayir gezisi sona erdi. Gezi boyunca gördükleri yakın ilgiyi, aksamayan organizasyonu ve birbirini izleyen başarılı konserleri dillerinden düşürmeyen koro üyeleri, Türk sanatçılarının sesini bir kez daha duyurabilmiş olmanın mutluluğu içinde yurda döndüler.

Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun, Tunus ve Cezayir hükümetlerinin çağrılısı olarak Kasım ayının ilk haftasında başlayan gezisinin ilk durağı Tunus'tu. Tunus'un başkenti Tunus, sonra Sus, Sfaks ve Kervan kentleriyle süren gezi ve konserler zinciri Cezayir'de de, başkent Cezayir, Annaba, Skikda, Oran ve Tlemsen kentlerinde birbiri ardına verilen başarılı konserlerle Aralık ayı başlarında sona erdi. İlk kez bu denli geniş bir kadroyla, bir yabancı ülkede konserler veren Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun genişletilmiş kadrosunda; yirmiikisi saz ve kırkdördü de ses sanatçısı olmak üzere altmışaltı sanatçı bulunuyor.

Gerek Tunus'ta, gerekse Cezayir'de son derece yakın bir ilgiyle karşılanan, kusursuz bir organizasyonla konuk edilen topluluğun verdiği her konser, en az bir önceki kadar ilgi gördü. Başarılı geçen gezinin ardından şef Dr. Nevzat Atlığ şunları söyledi;

"Devlet Klasik Türk Müziği Korosu, 10 Kasım - 3 Aralık tarihleri arasında 10 günü Tunus ve iki haftası da Cezayir'de olmak üzere, uzunca sayılabilecek bir konser gezisi yapmış bulunuyor. Her iki ülkede gerek halktan, gerekse müzik çevrelerinden çok büyük ilgi gördük. Bence gezi boyunca en ilgi çekici etki buydu. Öylesine büyük bir ilgi ve konukseverlikle ağırlandık ki, Tunus ya da Cezayir'den bir sanat topluluğu Türkiye'ye gelse, aynı ilginin gösterilmesi güç olacaktır kanısındayım.

Bu yoğun ilgi ve sevgide, bu ülkelerle aramızdaki ortak kültür mirasının da büyük payı var. Bizleri 'dost ve kardeş' olarak telakki ettiklerini de ayrıca, müşahade ettim. Her iki ülkenin de klasik müziklerinde musikî sistemi beraberliği ve ortak yapı özellikleri de bulunmaktadır.

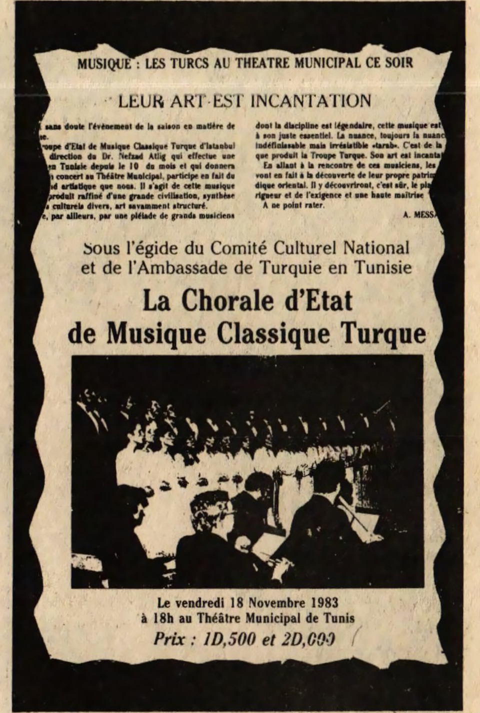
Bu iki ülkede de, önceden hazırlandığımız için kendi eserlerini kendi dilleriyle seslendirerek, iki ülke halkına da kendi dilleriyle seslendik. Bu olayla, musikînin insanlık aleminin ortak sesi ve dili olduğuna bir kez daha inandım. Özellikle, Cezayir'deki son konserimiz bin altı yüz kişilik büyük bir salonda, yerli halkın dışında kordiplomatiğe mensup yabancılar tarafından da dikkatle izlendi. Musikimizin yabancılarca da ilgiyle izlenmesinden de ayrıca memnun olduk.

Buradan şöyle bir neticeye varmak istiyorum; Devlet korosu olarak, Avrupa'nın belli başlı sanat ve kültür merkezlerinde, musıkimizi temsil edebilme fırsatı doğarsa, bu büyük kültür hazinemizin Avrupa'nın sanat yuvalarını sarsacağından ve gözlerin Türkiye'ye ve Türk kültürü üzerine derhal çekileceğine kuvvetle inanıyorum."

Tunus ve Cezayir'de toplam 12 konser veren Devlet Klasik Türk Müziği Korosu sanatçıları turneleri sırasında Tunus'un Kervan Şehrindeki Eski Camii önünde toplu halde. (Fotoğraf: Fikret BERTUĞ)

NEVZAT ATLIĞ: Gördüğümüz yoğun ilgi ve sevgide bu ülkelerle aramızdaki ortak kültür mirasının da büyük payı var. Tunus'ta da, Cezayir'de de önceden hazırlandığımız için kendi eserlerini kendi dilleriyle seslendirerek, iki ülke halkına da kendi dilleriyle seslendik. Bu olayla, musikinin insanlık aleminin ortak sesi ve dili olduğuna bir kez daha inandım.

Devlet Türk Müziği Korosu, turnede büyük ilgi gördü.

Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun gezisi, Tunus ve Cezayir'de büyük yankılar uyandırdı. Gerek basında, gerekse radyo ve televizyonda topluluğumuzu öven yayınlar, izlenceler yer aldı. Tunus'ta Fransızca olarak yayınlanan "La Presse" gazetesinin müzik eleştirmeni A.Messaoudi, 18 Aralık'ta yayınlanan "Sezonun En Önemli Sanat Olayı" başlıklı yazısında; Klasik Türk Müziği'ni, 'büyük bir uygarlığın, rafine olmuş sanatı' olarak tanımlarken, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun pek çok kültürün sentezini yaparak, çok güzel bir sanat ortaya koyduğunu ve konserlerin, izleyenlere kendi geçmişlerinden sesler çağrıştırdığını belirtti.

Evet, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun Tunus ve Cezayir gezisi başarıyla sona erdi. Ve gezi boyunca gördükleri yakın ilgiyi, aksamayan organizasyonu ve birbirini izleyen başarılı konserleri dillerinden düşürmeyen koro üyeleri, Türk sanatçılarının sesini bir kez daha duyurabilmiş olmanın mutluluğu içinde yurda döndüler.

şanları ailesine oynanan genel provada nefis bir bale seyretmiştik.. Mavi Tuna'dan sonra Peer Gynt'ün başrolünde **Oktay Keresteci** İstanbulluları bir kez daha fethedecek... çok iyi dansçılığı yanında, **çok büyük oyunculuğa aday** olduğu açık... büyük oyuncular gerçek usta ellerde belirginleşiyor. Diğer tüm yetenekli dansçılarımızla **Oktay'ın Peer Gynt temsillerini büyük özlemle** bekliyoruz.

Mavi Tuna ve Peer Gynt'ü sahnelerimize kazandıran Grivitskas'ın; tasarlandığı gibi, **ESMERALDA**'yı da sahneye koyması bekleniyordu.

Dileriz, **Victor Hugo**'nun **Notre Dame'ın kamburu** üzerine yaratılmış bu bale de İstanbul izleyicilerinin beğenisine sunulsun, bale dünyasının bu önemi ünlü ürününün de **bale dağarımızda** yerini alması için elverişli koşullar yaratılsın.

...Evet tüm İstanbullular bu temsilleri bekliyor. **Dileriz** depremzedelerin yararına gösterilen Pergynt'teki tüm aksaklıklar düzeltilsin, geçen yıl yapılan genel provadaki gösteri düzeyi yeniden sağlanabilsin.

...**"PER GİTME KAL."**

Geçen yıl sonu **genel provası** izlendiğinde...Evet böyle diyorduk, bir ay önce Pergynt temsillerinin başlıyacağı basında duyulduğunda... Oysa bugün sevincimiz büyük üzüntüye dönüştü. **23 Kasım gecesi depremden zarar gören yurttaşlarımız yararına oynanan Pergynt,** geçen yıl genel provada izlediğimiz Pergynt değildi...

Katledilmişti sanki...kısaltılmak istenmiş... **olabilirdi..** yaratıcısı dururken bu işi başkaları yapmamalıydı... asıl önemlisi İstanbul Devlet Balesindeki asıl sorun... sorumsuzluk..

Grivitskas, daha önce de işini iyi bilen, bilgili başka konuk dans ustaları gibi İstanbul Devlet Balesi dansçılarının olanaklarını çok iyi kullanarak yaratıyordu. Mavi Tuna'da bunu çok iyi anladık.. her dansçı yapabildiğinin en iyisini yaptığında seyrine doyulmuyordu.

Pergynt oynandığı süre yaratıcısı başında olmalıydı. Onun koruyucu, kollayıcı, uyarıcı elleri uzaklaştırılmamalıydı.

Depremzedelerin yararına, bomboş salona oynanan Pergynt depreme uğrayanlardan çok daha büyük zararda.. boş bir cesed gibi... Özü ruhu gitmiş.

Zaman zaman gücünü koruyabilen dansçılarımızın gayretleri ile geçen yıl ki genel provada tadılan anları biraz olsun anımsayabildik.

"Ah Şu Gençler" oyunu üzerine

MUSTAFA ASLAN

Uzun yıllardır Türkiye'de uygulanmak istenip de, bir kaç oyun dışında uygulanamamış "Gençlik Tiyatrosu" olayı, bu yıl Pamukbank'ın desteği ile gerçekleştirilmiş durumda...

Pamukbank Gençlik Tiyatrosunda, Turgut Özakman'ın yazdığı "Ah Şu Gençler" adlı oyunu Rüştü Asyalı yönetmiş. On iki kişilik çok yetenekli genç oyunculardan oluşan kadro bizlere başarılı bir gösteri sundular.

Yazımın amacı, bir tiyatrocu olarak, olayı kültür ve sanat dergisinde değerlendirmeye çalışmak.

Gençlik sorunlarına eğilme amacıyla yazılan oyun, acaba gerçekten bu işlevini yerine getirebilmiş mi? Bunun yanıtı, ne yazık ki hayır! Çünkü oyuncuların ve yönetmenin ustalığına rağmen, kof bir içerik taşımaktan kurtulamamış bir oyun "Ah Şu Gençler".

Gençliğe yönelen, gençliğin sorunlarını irdelemeye çalışan bu oyun, şu anda hâlâ modasını yitirmemiş müzikallerin yoz etkisini taşımaktan kurtulamamış.

Oyun; kısa epizodlar halinde süre gelen kurgusu içinde, bugünkü ahlaksal ve kültürel yapımızın arabeskleşen sorunlarını irdelemeyi amaçlıyor. Ama ne yazık ki bu irdeleme, gene aynı yöntemle, arabesk bir yaklaşımla yapılıyor. Bu nedenle oyunun sağlıklı olduğu söylenemez...

Getirdiği sorunlar oldukça yüzeysel ve yapay olmaktan öte gidemiyor. Ancak sığ bir küçük burjuva ahlaksal eleştiri içinde kalıyor.

Yazının başlığını "Ah Şu Yazar"cık bile koyabilirdim. Tabii ki bu yazar Turgut Özakman'ın kendisidir. Niye böylesi yanlışlıklar yapar, niye arabesk yapıdan oyunun kurgusunu kurtaramaz.

Yazarımıza bu suçlamaları niye getirdiğimi de açıklamam gerek. Oyunda eğitim sorunlarına yaklaşılan bir epizod'da, olayın kahramanı bir köylü çocuğu seçiliyor. Sürekli sınıfta kalan, başarısız öğrencinin kökeni köylü. Öylesine dramatik bir kurgu geliştiriliyor ki, işte bu köylü milleti böylesine dangalaktır. Bu durumun gerçek nedeni, köylülüğün geri kalmışlığının ekonomik ve sosyal yapısının ne olduğu, beslenme yetersizliği ve eğitimdeki fırsat eşitsizliğin sonuçları vs. nedeniyle okuyamadığı niye belirtilmiyor.

Bu nedenle gençliğin sorunları irdelenmeye çalışılırken, yurdun sorunlarının ne olduğu da gerçek anlamda açıklanmıyor.

Turgut Özakman'ın bu sığ küçük burjuva ahlaksal eleştirisi, gençlik tiyatrosu yapmak isteyen diğer amatör, ya da profesyonel tiyatrolarda da sürmekte midir? Gençlik Tiyatrosu olayı yurdumuzda süregelen bir çalışma olmadığı için, yazımı Liseler Arası Tiyatro Şenliklerinden söz ederek sürdürmek istiyorum.

Örneğin, 1982'de yapılan Tiyatro Şenliğinde "Sevgi Çiçekleri" adlı oyundan söz etmek istiyorum. Bu oyunda da gençler oynuyordu. Ve gençlerin sorunları dile getiriliyordu. Ama oyunun yazarı Mustafa Gezer, Turgut Özakman gibi sorunlara sığ bir şekilde değil, ülke gerçekleri içinde yaklaşmasını bilmişti. Böylelikle her yönüyle doyurucu olan bir oyun ortaya çıkmıştı...

1983 yılındaki Tiyatro şenliğinde de Galatasaray Ortaköy kız bölümünün sergilediği, "Kırmızı perukalı Kız" adlı oyun da bir gençlik tiyatrosuydu. Bu oyunda görevli kız öğrenciler, aynı başarı içinde tutarlı bir ekip çalışmasıyla, gençliğin gerçek sorunlarını çok iyi ortaya koyabilmişlerdir...

Bu olumlu gelişimlerden sonra, Turgut Özakman'ın yazdığı bu oyun ne yazık ki olumsuz bir gelişim gösteriyor.. Yazımın girişinde de belirttiğim gibi bu yargımın oyuncularla ve yönetmenle hiç bir ilgisi yok... Salt "yazar"a dır tüm bu söylediklerim...

Her şeye rağmen, yurdumuzda gençlik tiyatrolarının oluşumunun gerçekleşmesi olumlu bir girişimdir... Bu olayı bir banka desteklemiş bile olsa, olayın kökleşebilmesi açısından sevindirici bir gelişmedir bu olgu... Bu nedenle büyük bir eksikliği görülen gençlik tiyatrolarının gelişimini hasretle beklediğimizi söyleyebilirim... Tiyatro olayının gençliği de içine alarak, gelişip kökleşmesi, güzel günler adına büyük bir başarıdır...

Yazımı bitirirken, "Ah Şu Gençler" oyununa emeği geçen tüm oyuncu arkadaşlarımı ve usta yönetmen Rüştü Asyalı'yı derin bir saygı ile kutluyorum.. Sağolsunlar, bizlere iyi bir gösteri sundular... Ama aynı şeyi ne yazık ki oyunun yazarı Turgut Özakman için söyleyememenin sıkıntısını çekiyorum. Bu nedenle "Ah Şu Yazarcık" demekten kendimi alamıyorum...

Öte yakadakiler

TAHİR ÖZÇELİK

Kadıköy- Üsküdar yöresinin ''yerel'' tiyatro sayısında nicelik yönünden gözle görülür bir gelişme var bu yıl. Gerçi Üsküdar kanadı iki tiyatrodan fazlasını şimdilik kaldırmıyor ama, Kadıköy kanadı yavaş yavaş dört- beş topluluğu yaşatacak düzeye geliyor galiba...

Seyircinin tiyatroya ısınmasında, 1960'ların sonlarıyla 1970'lerin ilk yıllarında o kesimde olumlu çalışmalarıyla sağlam bir seyirci tabanı oluşturmayı başaran Üner İlsever'in yönettiği Kadıköy İl Tiyatrosu'nun büyük katkısı bulunduğu bir gerçek. Yine 70'li yıllarda Kadıköy Halk Eğitimi Merkezi'nin çatısı altında yer alan yoğun dramatik etkinliklerin, gizli birikimleri yönlendirmede, koşulları hazırlamada önemli bir rol oynadığını da unutmamak gerekir.

Bir başka gerçekse, yine yöre seyircisinin bir tiyatroyu uzun yıllar yaşatmadığı... Bu olguyu salt bir takım kalitesiz oyunların sergilenmesine bağlamak, sorunu hafife almak olur. Bir yerden sonra kötüler elenir, iyiler, doğrular kalır her zaman olduğu gibi. Köprünün öte yakasında da oturmuş, ne istediğini bilen, birden çok topluluğu ayakta tutabilecek bir seyirci kitlesi var kuşkusuz. Öyleyken neden açılan tiyatrolar uzun ömürlü olamıyor, giderek neden Beyoğlu seyircisi diye adlandırabileceğimiz kesimin hiç değilse dörtte biri karşı kıyıdaki toplulukları izlemek gereğini duymuyor ?

Bunu bir çırpıda yanıtlamak güç; ancak hepsi iyi niyetli çabalar olmasına karşın, Osmanlı Bankası'nın reklamındaki gibi ''yoktur birbirimizden farkımız...''n doğal bir sonucu olarak değerlendirebiliriz sanıyorum. ''İki kalas bir heves'' zihniyetinin bir türlü aşılamayışı, tiyatronun artık tam bir ekip çalışması olduğu ilkesinin benimsenmeyişi, halkın eğilimlerinin yanlış değerlendirilmesi, topluluğun tekdüzeliğe düşmesi de seyirci- tiyatrocu bütünleşmesinde kopukluğa yol açan etkenlerin başında geliyor.

Evet, nicelik yönünden alırsak, İstanbul'da bir gecede otuzbeş dolayında tiyatronun perde açtığı zamanlar olmuştur. Ama nitelik yönünden bütünleşme sağlanamadığı için de tiyatro sahibi ''star''lar birer birer sahneden uzaklaşmak zorunda kalmışlardır, ne yazık ki!

Demek oluyor ki, ''Yılın sanat olayı... kahkaha kasırgası... böylesini görmediniz...'' yollu ilkel reklam kurnazlıklarıyla bile yürümezse yürümüyor!

* * *

Orhan Aydınbaşı'nın Ted Allen'den çevirdiği ve Oben Güney'in sahneye koyduğu ''İkiz Kardeşim David'' adlı güldürüyle karşı kıyıda dört yaşına basan Enis Fosforoğlu Tiyatrosu için, doğduğu günden beri bu işi kıvıracağı konusunda umutvar olduğumu belirtmeliyim. Her şeyden önce Enis Fosforoğlu'nun taşıdığı sanatçı genlerine ihanet etmemeye özen gösterdiğinden, bir de yanlış olanı anlayıp kolayca çark etmesinden ötürü. Bir yerlere gelip oturacağından umutluyum topluluğun. Çünkü ''Halk bunu tutar...''dan değil, 'Halka ne verebiliriz...''den yola çıktığını biliyorum.

Bu yıl, ''İkiz Kardeşim David''de önce kadro bakımından kendini yenilemeyi, yeni bir kimlikle ortaya çıkmayı denediğini görmekteyiz. Füsun Erbulak, Suna Keskin, Yılmaz Gruda gibi deneyimli sanatçıların ağırlıklı olduğu kadro, özellikle bulvar türü oyunlar için iyi bir ekip sayılır kuşkusuz. Bence önemli olan, oyuncuların verdiğiyle yetinmeyip, onlardan alınabilecek olanın azamisini almakta. Deneyimi yadsıyamazsak da, bunun bir tiyatro olayını ayakta tutan tek ve temel etken olmadığını biliyoruz. Üstelik, sahnelerde yıllanmış oyuncuların toy oyunculara kıyasla, çoğu kez daha az esnek olmak gibi bir yanları da var.

İkincisi, yönetici + sahneye koyucu + oyuncu işlevlerinin birarada yürütülmesi geleneği de bu yıl bozulmuş oluyor. Nitekim, ''İkiz Kardeşim David''i dışardan bir sanatçı, Oben Güney sahneye koymuş. Her oyuncuyu tartarak, her oyuncunun kapasitesini gözeterek, sahne uzamını akıllıca kullanarak, en önemlisi de işini ciddiye alarak yaptığı çalışmayla, seyirciyi hafife almadığını da kanıtlamış oluyor.

Üçüncüsü, Melih Cevdet Anday'ın ''İçerdekiler'' adlı yapıtını da sahnelemeye hazırlanan Enis Fosforoğlu Tiyatrosunun çağdaş Türk oyun yazarlarından örnekleri dağarına katması kuşkusuz, daha geniş bir seyirci yelpazesine yönelmede önemli bir aşama olarak değerlendirilmelidir.

Bu arada, devletten aldığı parasal yardımı da çarçur etmemeye özen gösteren Enis Fosforoğlu'nun (çünkü bu parada hepimizin payı vardır) salonunu genç kuşakların çeşitli etkinliklerine açık tutması da, ''sanat merkezi'' nitelemesinin etiket olarak kalmadığını kanıtlaması bakımından önem taşıyor, elbette.

* * *

Nisa Serezli - Tolga Aşkıner Topluluğunu da geçen dönemde sergiledikleri ''Hayırdır İnşallah''la (yön. Tolga Aşkıner) bu kez karşı kıyıda izliyoruz.

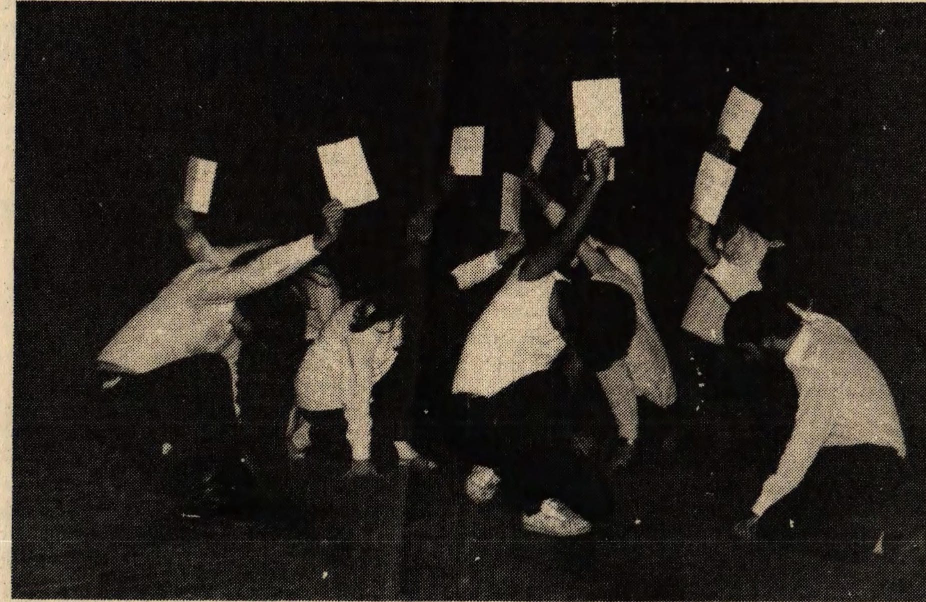
Oyunun yazarı Arthur Lovegrove, bu tür oyunlar yazan yüzlerce -belki de binlerce- yazardan biri olmalı. Nereden bakarsak bakalım, altı üstü harcıalem bir güldürü. Gerçi Nisa Serezli'nin tenceresinde kaynadı mı az çok yüzümüzü buruşturmadan yenilebilecek bir yemek geliyor önümüze ama, yeter mi? ''Umut Dünyası'', ''Başbakan Oluyorum'', ''Çılgın Amanda'', ''Tatlı Kaçık'' ve benzeri daha pek çok oyunun tadını hâlâ damağında taşıyanları ''Hayırdır İnşallah'' düş kırıklığına uğratabilir.

Üstelik, ne kadar iyimser ve hoşgörülü olmaya çalışırsak çalışalım, baston yutmuş gibi sahneye girip çıkan- manken oyuncuların en kısa zamanda bu sevdadan vazgeçmeleri gerektiği kendilerine açıkça anlatılmalı...derim..

Enis Fosforoğlu ve Füsun Erbulak "İkiz Kardeşim David"de

Duygu eğitimi gösterileri

KİMLİKLERİNİZ LÜTFEN *Şiir- drama gösterisi*

Üsküdar Bizim Tiyatro Topluluğu, Haluk Şevket'in düzenleyip yönettiği sanatlararası düşünce alışverişini ve bilincini oluşturacak çeşitli sanat dallarıyla ilgili etkinlikleri (Duygu Eğitimi Gösterileri) adıyla 19 Aralık Pazartesi günü saat 18.00'den itibaren Üsküdar Bizim Tiyatroda sergilemeye başlayacak.

Özellikle üniversite ve lise düzeyindeki genç izleyicilere yönelik bu gösterilerden amacı; gençlerin her sanat dalında o dalın sanatçılarıyla tanışmaları, sanatçılarca açıklamalı ve uygulamalı olarak yapılacak gösterilerle sanatların bilincine varmaları ve algılama alanlarını genişleterek sağlıklı bir kişiliğe ulaşmaları şeklinde açıklandı.

İlk gösteri günü, üç sanat dalını kapsıyor:

1. Müzik sanatının yapısı ve Cem-Şadi-Önder klasik gitar üçlüsünün konseri.
2. Karikatür sanatının yapısı ve karikatürist Tan Oral tarafından sanatını tanıtan saydam gösterisi.
3. Şiir sanatının yapısı ve ozan Kemal Özer'in kendi şiirini tanıtması. Ozanın (Kimlikleriniz Lütfen) şiir kitabı üzerine şiir-drama gösterisi.

yazko somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR GAZETESİ

Tayfur Sanlıman, tual üzerine yağlı boya

Ercüment Behzat Lav'dan tüm dostlarına selam var

Yıllarını tiyatroya vermiş, Türk Tiyatro, su'nun gelişimine önemli katkılarda bulunmuş, Şehir Tiyatroları'nın 'tiyatro' olduğu dönemlerde oyuncu, yönetmen ve 'hoca' olarak başarının haklı gururunu yaşımış bir sanatçı; ozan Ercüment Behzat Lav Erenköy Geriatri Hastanesi'ndeki odasında yeniden sağlığına kavuşup sanatına, sanatçı dostlarına kavuşacağı günleri bekliyor. Yine umutlu, yine coşkulu, yine şiirle tiyatroyla dopdolu...

Geçirdiği ani rahatsızlık nedeniyle kaldı-

Kendisini ziyaret ettiğimiz hasta yatağında bile tiyatrodan, tiyatromuzun içinde bulunduğu sorunlardan söz eden Ercüment Behzat Lav, yıllarca emek verdiği Şehir Tiyatroları'nın durumuna çok üzüldüğünü belirterek, tiyatrodan uzaklaştırılan sanatçılar arasında kendi yetiştirdiği çok yetenekli oyuncuların da bulunduğunu bu durumun kendisini fazlasıyla üzdüğünü anlattı.

Ve, Ercüment Behzat Lav, hasta yatağından, tüm sanatçı dostlarına kucak dolusu selam, kucak dolusu sevgi gönderdi. Bir an önce iyileşebilmek, o çok sevdiği tiyatroya, şi-

Modist Esin Yılmaz'ın elişi çalışmaları

EROL ÖZDAYI-YALÇIN ULUKAYA

Modist **Esin Yılmaz,** İzmir'de bulunan atelyesinde; Anadolu el sanatı ürünlerinden esinlenilmiş parça veya bütün uygulamaları ile ya da hazırlanmış elişlerini olduğu gibi giysilerde kullanarak, kendi anlatımıyla "Anadolu giyim uygarlığının temeli olan köylü giyimini modern giysilere uygulamak ve Anadolu sanatını ve kültürünü günün koşullarına göre modaya sokmak" amacında. Bu arada, "Hedefimiz, yalnız moda ithal etmemek, aynı zamanda moda ihraç etmek ve bunu Anadolu halk sanatına dayamak, hâlâ yaşamakta olan elişlerini de pratik alanda kıymetlendirerek, böylece yapılan elişlerinin devamını sağlamaktır" diyor.

Bu çalışmalar için kullandığı malzemelerse; **iğne oyaları, tel kırma işlemeleri, çarpanalar,** boncuk, çaput, mekik, firkete olmakta.

Aşağıda Esin Yılmaz'la yapılan söyleşiyi sunuyoruz:

— Sayın Yılmaz, bize biraz kendinizden söz eder misiniz?

— İstanbul'un Beykoz kazası, Akbaba Köyü'nde doğdum, büyüdüm. Ortaöğrenimimi Beykoz Ortaokulu'nda yaptım. Sonra Üsküdar Mithatpaşa Kız Enstitüsü'ne gittim. Üç yıl Yapı ve Kredi Bankası'nda çalışmam oldu. Nişantaşı'nda birkaç modaevinde çalıştım.

Modacılığa İstanbul Pangaltı'da küçük bir atelye ile ilk adımı attım. Onu Osmanbey'de bir butik izledi.

Tatil için İzmir'e gittiğimde bu şehir bana huzur verdi. Üç günde karar verip, İzmirli oldum. Bir nedeni de İstanbul'daki konfeksiyon furyasıydı. Ben yüksek dikişten kopamıyordum.

Sanatın her dalını izlerim. Modacı olmasaydım, içmimar veya tiyatrocu olmak isterdim.

En büyük zevklerimden biri yürümek ve otobüsle seyahat etmektir. Sık sık otobüse biner, iki-üç saatlik yerlere giderim. Bunlar küçük kasaba ve köyler olur. Buralardan sanatlı bazı malzemeler toplarım. Örneğin; iğne oyaları, çevreler, kuşaklar gibi...

İçimde Anadolu elsanatları ile çalışmalar yapma isteği belirmişti. O sıralarda araştırmacı bir hanımla tanıştım. Benim başarabileceğimi ısrarla söyleyip teşvik etti.

Ben de böylece Anadolu halk elsanatlarından birkaçını günün modasına koyarak çalışmalara başladım. Örneğin; tel kırma, iğne, boncuk, tığ, çaput, firkete oyaları, çarpanalar,

Önce insanı, sonra çiçekleri, hayvanları seviyorum.

— Çağımızda moda dediğimizde ne anlıyorsunuz? Tarihsel bağlantısını kurduğumuzda günümüzdeki işlevinde eskiye oranla değişmeler var mıdır? Varsa nelerdir?

İyi giyinmek, insanları estetik doyuma ulaştıran etkenlerden biri. Aynı zamanda

***Defileden toplu resim:** Soldan: Kırkbiriğne (Emel), Güldalı (Nurhan), Halk Ses ve Saz Sanatçısı (Kıymet Unutma), İpek Kozası (Inci), Hayat Ağacı (Çiğdem) Aşşağıdakiler, Ceren (Ayşenur), Modist Esin Yılmaz.*

Şalvar ve Buluz İpek satendendir, üst kırmızı İpek şifon üstü HAYAT AĞACI motifleriyle Tel kırma işleri ile işlenmiştir.

sonra iş sahası olup, kazanç yolu ve sömürü konusu olmuştur.

Tarihsel bağlantı kurduğumuzda eskiye oranla mutlak değişiklikler vardır. Örneğin, pratiklik, rahatlık. Çünkü günümüz koşullarında çalışan kesim çoğunluktadır.

İyi bir giyim, kişileri mutlak estetik doyuma ulaştırır. Konuya ekonomik açıdan baktığımızda şunlar olanaklıdır:

a) Biraz olsun kaliteye dikkat etmek,

b) Renk uyumuna,

c) Modelin çabuk deforme ve demode olmasına,

— Son yıllarda, dış ülkelerde Türk motiflerinin yaygın bir şekilde moda alanında kullanıldığını izliyoruz.

Anadolu'da değişik zaman dilimlerinde yaşamış halkların kültür mirası olan folklorik öğeleri moda alanında bir ekol gibi yaygınlaştırmak olası mı?

— Evet, Türk motiflerinin dış ülkelerde yaygın bir şekilde moda alanında kullanıldığını izliyoruz. Değişik zaman dilimleri içersinde yaşamış Anadolu halklarının kültür mirası olan folklorik öğeleri moda alanında bir ekol gibi yaygınlaştırarak günümüze uygulamak olasıdır. İhracatının ülke ekonomisine katkılarının büyük olacağı kanısındayım. Bugünkü koşullarda bilhassa üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Kullandığım bazı malzemede de, eskinin kalıtı ve senteziyle beslenmiş folklor öğesi var. Bunun tadını da alıyorum. Birkaçı hakkında bilgi vermek istiyorum:

Örneğin, **iğne oyaları,** Anadolu'ya özgüdür. Sanıldığına göre:

1- İğne oyası	2- Mekik oyası
3- Tığ oyası	4- Boncuk oyası
5- Pul oyası	6- Bitki oyası
7- Çaput oyası var.	

Bunların hepsi Anadolu kadınının el emeği, göznurudur. Aynı zamanda oyalar Anadolu'nun binbir çiçeğini şekliyle, rengiyle resmeder. Onları ölümsüzleştirir.

Oyalardaki çiçek desenlerinin dilleri vardır. Kadın, düşüncelerini, sevgilerini, üzüntülerini, bir deyimle mutluluğunu veya mutsuzluğunu oyaların diliyle söylemiş olur.

Oyalar içinde iğne oyasının Osmanlı devrinde, Anadolu'da çiçek sevgisinin doruğa eriştiği Lale Devri'nde ortaya çıktığı sanılıyor.

Diğer oyalar da daima ilhamını yine çiçeklerden ve bitkilerden almıştır. Bu da Anadolu

Modist Esin Yılmaz

Kırmızı şalvar ve buluz ipek şifondandır. Kadife üç etek ipek kozaları pul ve tırılla işlenmiştir. Kemer ve baş boncuk ve altın taklidi paralarla süslenmiştir. Duvak ipek şifon olup, Baştaki çiçekler ipek şifondandır.

Denizli Tavas'da, Ödemiş'te rastlanıyor. Tavas'dan gelme birkaç kişi ve sarma olarak da Karaburun Eylenhoca Köyü'nde yapan yalnızca beş-altı kadın var. Yaş ortalamaları 50-60 arası.

Daha çok tülbent, tül, krep üstüne yapılıyor. Tavas'da çevre, damat havlusu ve namaz örtüsü olarak mevlütlerde kullanılıyor. Düğünlerde ve gezmelerde kullanıldığı zaman kişinin yeni gelin olduğu anlaşılıyor.

Ben iki şekilde olanları da yapıyorum. Sarma ve kırarak. Bunları has ipek, ipek şifon Ödemiş damatlık ipek mendil kumaşına ve ipek bürümcüğe işliyorum.

Sarma daha çarpıcı oluyor. Kırarak olana da Türk motiflerini yapabiliyorum.

Bunlardan, blüzler, şalvar, elbise, cep mendili, eşarplar yapıyoruz.

Çarpanalar, eskiden göçebeler (Türkmen-Yörük) yük taşımada, çocuk taşımada, çocuk beşik, kundak bağlamada, konutta, çuval ve heybelerde, kadın veya erkek kuşağı

hastanede kısa zamanda eski sağlığı-na kavuşan ünlü sanatçı, bir süre daha aynı hastanede bakım ve tedavi altında tutulacak.

ile, sanata, sanatçı dostlarına kavuşabilmek umuduyla dopdulu. Hastaneden ayrılacağı günü bekliyor.

sosyal işlevi de özelikle toplumumuz gibi az gelişmiş ülke toplumlarında küçümsenemeyecek boyutlarda. Her şeyde olduğu gibi konuya ekonomik perspektiften baktığımızda neler söyleyebiliriz?

— Çağımızda moda, önceleri örtünme olarak başlamış, daha sonraları insanların değişikliğe olan ihtiyacı bunu takip etmiş,

d) Bir kıyafeti birkaç şekilde kullanabilmeye,

e) Kişinin kendi becerisine göre bazı şeyleri yapabilmesine göre daha ekonomik ve modaya göre giyinilebilir.

Örneğin; bir bere, bir eldiven, bir kaşkol, bir şal gibi. Bütün Türk kadınlarının el becerileri mutlak vardır.

halkının çiçeğe sevgisini kanıtlamaya yeter canlı belgelerdir.

Ben de yarattığım modada bugün oyaların güzelliğinden ilhamımı alıyorum.

Tel kırma işlemesi ise tel ile işleniyor. Özel gümüş iğnesi var. Kırarak yapılana tel kırma, sararak yapılana da sarma deniliyor. Kasnak ve gergefte işleniyor.

olarak kullanılmışlar.

Çarpanaların üzerlerindeki motifler anlam taşırmış. Örneğin, nazar, bereket gibi.

Ben de günün malzemesi ile motiflere sadık kalmaya çalışarak, giysi kuplarında, saç süslemelerinde, fotoğraf makinesi taşımasında, çanta sapları, ayakkabı bantları ve kemer olarak kullanıyorum çarpanaları.

Necatigil Şiir Ödülü Refik Durbaş'a verildi

Behçet Necatigil Şiir Ödülü'nü bu yıl "Nereye Uçar Gökyüzü" adlı şiir kitabı ile Refik Durbaş kazandı.

Rauf Mutluay, Oktay Akbal, Fethi Naci, Edip Cansever, Hilmi Yavuz ve Doğan Hızlan'dan oluşan kurul oy çokluğuyla ödülün Durbaş'a verilmesini kararlaştırdı. 50 bin TL. tutarındaki para ödülü, Behçet Necatigil'in ölüm yıldönümüne rastlayan 13 Aralık günü eşi Huriye Necatigil'ce Refik Durbaş'a verildi.

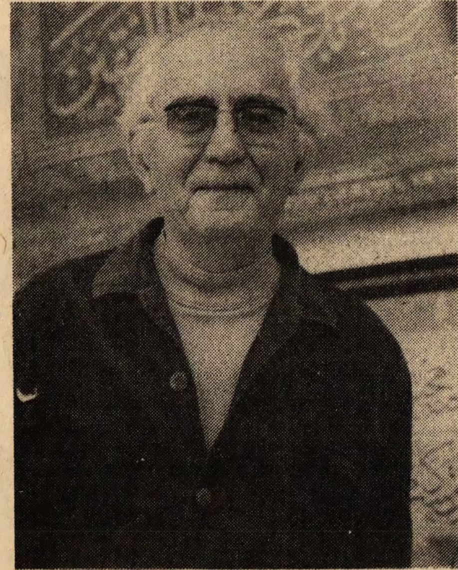
Muzaffer İzgü Berlin'e çağrıldı

Berlin Eğitim, Gençlik ve Spor Senatörlüğü'nün "Literarische Collogium" çerçevesinde düzenlediği "Gençlik Edebiyatı ve Gençlerin Yaratıcı Çalışmaları" konulu seminere Muzaffer İzgü çağrıldı. Berlin Eğitim, Gençlik ve Spor Senatörlüğü'nün konuğu olarak çağrılan İzgü, 5-9 Mart 1984 tarihleri arasında seminere katılacak.

"Sanat Eki"nin Aralık sayısı Necatigil'e ayrıldı

Kayseri'de yayımlanan Hakimiyet Gazetesinin vermiş olduğu aylık "Sanat Eki'nin Aralık sayısı, Türk şiirinin önde gelen ustalarından Behçet Necatigil'e ayrıldı.

Abdülkadir Budak, Mehmet Çağlıkasap, Tuncer Uçarol, Ayhan Gülsoy, Ahmet Ada, İlhan Berk, Fazlı Yalçın, Bedrettin Aykın imzalarıyla çıkan sayıda, Behçet Necatigil'in kişiliği ve sanatı üstüne yaklaşımlarda bulunuluyor.

Emin Barın'ın Hat Sanatı Sergisi açıldı

Emin Barın'ın 'Hat Sanatı Sergisi' Garanti Bankası Sanat Galerisi'nde açıldı. 30 Aralık'a dek açık kalacak olan sergi, pazar dışında hergün 11.00-18.00 saatleri arasında gezilebiliyor.

"24 Kasım Öğretmenler Günü" sergisi sürüyor

"Öğretmenler Günü" nedeniyle Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde 24 Kasım günü Rektör Profesör Doktor Orhan Oğuz'un konuşmasıyla açılan serginin, gördüğü ilgi üzerine aralık sonuna kadar uzatılması kararlaştırıldı.

Fakültenin Resim-İş Eğitimi Bölümünde görevli yirmi öğretmenin katıldığı sergide şu sanatçıların yapıtları sergileniyor: Nüzhet Kutluğ (2 yağlıboya), İsa Başlıoğlu (2 yağlıboya), İsmail Avcı (2 yağlıboya), 2 kurşun (kalem desen), Ramis Aydın (I yağlıboya), Ali Candaş (2 yağlıboya), Mehmet Özet (I yağlıboya), Muammer Öner (I yağlıboya, Veli Sapaz (2 yağlıboya), Erol Odne (2 yağlıboya, 1 bakır rölief), Ahmet Özol (2 yağlıboya), Yılmaz Sülükçü (I yağlıboya, 2 suluboya), İsmail Hakkı Demirtaş (Idesin, I taşbaskısı), Zeki Kuşoğlu (I grafik düzenleme, 2 hat), Hatice Odabaşı (2 linol baskı, I karışık teknik), Bahattin Odabaşı (2 yağlıboya), Yunus Güneş (3 ağaç baskı, I gravür), Erol Bulut (3 yağlıboya), Zehra Çobanlı (4 seramik), Gonca Samuk (4 batik) ve Basri Erdem (2 taşbaskısı).

Ankara Çocuk-Gençlik Tiyatrosu istanbul'da

1975 yılından bu yana Salih Kalyon yönetiminde çalışmalarını sürdüren Ankara Çocuk - Gençlik Tiyatrosu, bu yıl adını değiştirerek Aile-Çocuk ve Tiyatro adını aldı.

AÇT topluluğu, 10 Aralık'tan başlayarak kadıköy Enis Fosforoğlu Tiyatrosu'nda "Oynamak İstiyorum" adlı müzikli çocuk oyununu sergileyecek. Christian Veit ve Wolfgang Kolneder'in yazdıkları, Özlem Ertan'ın Türkçeleştirdiği oyunun müziklerini Muammer Sun yaptı. Reha Bilgen'ce yönetilen oyunda belli başlı rolleri Meral Koro, Ayşe Oya Küçümen, Fazıl Cem Küçümen, Gamze Gözalan ve Reha Bilgen paylaşıyorlar.

"Aşk İksiri" Operası

Ankara Devlet Opera ve Balesi, G. Donizetti'nin "Aşk İksiri" Operasını sahneliyor. Orkestrayı şef Orhan Tanrıkulu'nun yönettiği opera Gülçin Çeliktaş'ça sahneye kondu.

Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde, "Aşk İksiri" operası ile birlikte P.I. Tchaikovsky'nin "Fındıkkıran" ve G. Rossini'nin "Sevil Berberi" operalarının da gösterimi sürüyor.

Seinajoki Kızlar Korosu (Hayati Asılyazıcı'nın yazı ve röportajı 7. Sayfada)

Söz mektupların

LÜTFÜ OFLAZ

"Bu yönetim çocuk yuvasına, tımarhaneye girdi, bir cezaevine girmedi. Sonra çeşitli af yasaları çıkardı. İlle de para, stok gibi sosyal olmayan aflar. Sanki bizler memleketi mi sattık? Bir karış toprağını mı kiraya verdik? Vatan hainliği suçu mu işledik? Hic biri.. Sadece sosyal ve ekonomik nedenlerle burdayız" diyordu, bize Kütahya Kapalı Cezaevi'nden yazan Günay Kurtay...

"Sayın büyüklerimiz nasıl ki bir astsubayın dört aylık mahkûmiyetini af etmeyi düşünüyor ve bunun yanısıra büyük vergi kaçakçılarını af ediyorlar da, acaba bizleri niçin af etmiyorlar?" diyordu, bize Ankara Merkez Cezaevi'nde yazan Kasım Çelik...

"Kanunlarımızı hazırlayanların suçluyu cezalandırmadan önce, kişiyi suça iten nedenleri araştırması daha yerinde olmaz mı?" diyordu, bize Kayseri Kapalı Cezaevi'nden yazan Fikri Ayvalıderelioğlu...

"Bir ülkede işsizlerin çokluğu, o ülkenin ekonomisinin zayıflığını göstermez mi? İşi olmayan bir vatandaş her türlü suçu işlemeye müsait sayılmaz mı?" diyordu, bize Adana-Osmaniye Kapalı Cezaevi"den yazan Ejder Çiller...

"Günümüz koşulları ülkemizde bir affı zorunlu duruma getirmiştir. Hapishaneler kapasitelerinin üstünde sayısal bir yoğunluğa ulaşmıştır. Islah adı verilen sistem işlememektedir. İnsanlar bedensel ve ruhsal sağlıklarını yitirmektedirler. Bunlar topluma kazanılmıyor, aksine toplumdan daha da koparılıyorlar. Yargı sistemi, dosya çokluğu nedeniyle işlemez durumdadır. İnfaz sistemi de aynı durumda. Bunun yanısıra ülkemizin sosyal barışa gereksinimi vardır. Yüzbinle ifade edilen bir rakama ve aileleriyle, çevreleriyle milyonlara ulaşan mahkûmlara bir af verilmeden, ülkemizde sosyal barışın sağlanması olanak dışıdır" diyordu, bize İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nden yazan öğretmen İmam Doğan...

Böyle diyen, çekilen çileleri, işkenceleri, duyulan özlemleri ve sorunları dile getiren mektuplar geliyordu.

İçeriden, dışarıdan gelen bu dert yüklü, hasret yüklü mektupların ardı arkası kesilmiyordu.

Onun için "Söz mektupların" dedim.

Sütunumuz, onların ancak birkaçından alacağımız birkaç paragrafa yer vermeye yetse de, sözü tümüyle mektuplara bırakmak istedik.

Bunun için, bugün, ilk sözü olduğu gibi son sözü de bu mektuplardan birine verdik.

Şimdi söz bu mektubun:

".....

Oğlum Bülent Özoktay, 1980 yılı Şubat ayında Muğla'da intişar etmeye başlayan Savaşım isimli haftalık gazeteye yazı işleri müdürü olarak görevlendirilmiş ve bu gazetede yayınlanan yazılarda suç unsuru olduğu gerekçesiyle, İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı'nın suç duyurusu üzerine, Muğla Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açılmış ve sonuçta; 8 yıl bir ay 15 gün süreyle hapsine, ömür boyu kamu hizmetlerinden mahrumiyetine ve 2 yıl 2 ay süreyle Burdur'da genel gözetim altında tutulmaya mahkûm edilmiştir.

....

Düşünüyorum, memleketin 12 Eylül'e getirilmesinin bütün suçu bu gençlerde mi? Öyle bir durum kamuoyuna yansıtıldı ki, sanki suçlu yalnızca gençlermiş gibi gösterildi. Halbuki 12 Eylül'den önceki ortamı hepimiz biliyoruz.

......

Çok afedersiniz -iti ite kırdırıyorum- sözlerini dikkate alıyorum ve diyorum ki gençler bu ortamın içinde ne yapacaklardı? diye düşünüyor ve kendilerini bu derece ağır şekilde suçlamanın insan vicdanının kaldıramayacağı ağır bir vebal olarak görüyorum.

......

Resmi rakamlara göre, yanılmıyorsam, 29 bin genç hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş. Devam eden davalar ve gözaltında tutulanlar bunların dışında. Bu kadar gencin cezaevlerine sokulması ve yakınlarının da dolaylı olarak cezalandırılmış duruma düşmüş olmaları, özlediğimiz barış ortamını yaratmada bir engel teşkil ettiğini düşünüyorum. Bunun giderilmesi ancak ve ancak bir genel af ile mümkün olabilecektir. Yeni yeni cezaevleri yaptırmakla övünmeyelim. Yeni yeni okullar, iş imkânları ve milletçe çağdaş bir yaşam düzeyine ulaşmak için sarfedeceğimiz gayretlerle övünelim istiyorum.

......

İşte benim çocuğumun durumu ortada. Sırf gazetesinde yayınlanan yazılardan dolayı 8 yıldan fazla hapis cezasına çarptırıldı.

Bu durumda düşünce özgürlüğü, düşündügünü yazı ile, söz ile veya diğer vasıtalarla tek başına veya toplu halde yayma özgürlüğü nerde kalıyor? Eğer batıyı örnek alıyorsak, bütün müesseseleri ile birlikte almamız icap etmez mi?

Sayın Oflaz, sözlerime burada son verirken, bir defa daha içinde bulunduğumuz bu acıklı ortamdan kurtulmamızın tek yolunun genel af olduğunu vurgulamak isterim.

Size de bu insancıl çabalarınız için güç, kuvvet ve başarı dileklerimi iletirim.

NİHAT ÖZOKTAY
Hastane Cad. 21-B/Denizli